הלכה · מערכות וענייינים · יד מלאכי

יד מלאכי חלק ב

רבי מלאכי הכהן

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

יד מלאכי חלק ב

רבי מלאכי הכהן

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/יד-מלאכי-חלק-ב/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

חלק שני 8
כללי שני התלמודים 8
א 8
ב 8
ג 8
ד 9
ה 9
ו 10
ז 10
ח 10
ט 10
י 11
יא 11
יב 11
יג 12
יד 12
כללי הגאונים ובח"ג והרי"ף ז"ל 12
א 12
ב 12
ג 12
ד 13
ה 16
ו 17
ז 18
ח 19
ט 19
י 19
יא 19
יב 19
יג 19
יד 21
טו 22
טז 22
יז 22
יח 22
יט 22
ך 22
כא 23
כללי הרמב"ם והראב"ד והסמ"ג 23
א 23
ב 23
ג 24
ד 24
ה 24
ו 24
ז 25
ח 29
ט 29
י 30
יא 30
יב 30
יג 30
יד 31
טו 32
טז 32
יז 32
יח 32
יט 33
ך 33
כא 33
כב 33
כג 34

כד 34
כה 34
כו 34
כז 35
כח 35
כט 35
ל 35
לא 35
לב 35
לג 37
לד 37
לה 37
לו 37
לז 37
לח 37
לט 37
מ 38
מא 38
מב 38
מג 38
מד 39
מה 39
מו 39
מז 39
מח 39
מט 39
נ 40
נא 40
נב 40
כללי רש"י ותוספות והרא"ש 40
א 40
ב 40
ג 41
ד 41
ה 41
ו 41
ז 42
ח 42
ט 42
י 42
יא 42
יב 42
יג 43
יד 43
טו 43
טז 43
יז 44
יח 44
יט 44
ך 44
כא 45
כב 45
כג 45
כד 45
כה 45
כו 46
כז 46
כח 46
כט 46
ל 46
לא 47
לב 47
לג 47
לד 47

לה 48
לו 48
לז 48
לח 48
לט 49
מ 49
מא 49
בם 49
גם 49
מד 49
מה 49
מו 50
כללי הרב המגיד והכ"מ ומגדל עוז 50
א 50
ב 50
ג 50
ד 50
ה 50
ו 51
ז 51
ח 52
כללי הרמב"ן והרשב"א והריטב"א והר"ן . 52
א 52
ב 53
ג 53
ד 53
ה 54
ו 54
ז 54
ח 54
ט 54
י 55
יא 55
יב 56
יג 56
כללי הריב"ה ומוהריק"א 57
א 57
ב 57
ג 57
ד 57
ה 57
ו 58
ז 59
ח 59
ט 59
י 60
יא 60
יב 61
יג 61
יד 61
טו 61
טז 61
יז 61
חי 62
יט 62
ך 62
כא 62
כב 63
כג 63
כד 63
כה 63
כו 64
כז 64
כח 64

כט 64
ל 64
לא 64
לב 64
לג 64
לד 65
לה 65
לו 65
לז 65
לח 65
לט 66
מ 66
מא 66
בם 66
כללי הש"ע ורמ"א 67
א 67
ב 67
ג 68
ד 68
ה 68
ו 68
ז 69
ח 69
ט 69
י 69
יא 70
יב 70
יג 71
יד 72
טו 72
טז 72
יז 73
חי 75
יט 75
כ 75
כא 75
כללי שאר הפוסקים 76
א 76
ב 76
ג 76
ד 76
ה 77
ו 77
ז 77
ח 77
ט 78
י 78
יא 78
יב 78
יג 79
יד 79
טו 80
טז 80
יז 80
חי 80
יט 80
כ 81
כא 81
כב 81
כג 81
כד 81
כה 82
כו 82
כז 82

כח 82
כט 82
ל 82
לא 83
לב 83
לג 83
לד 84
לה 84
כללי שאר המחברים והמפרשים 84
א 84
ב 84
ג 84
ד 84
ה 85
ו 85
ז 85
ח 85
ט 85
י 86
יא 86
יב 86
יג 86
יד 86
טו 86
טז 86
יז 86
חי 87
יט 87
כ 87
כא 87
כב 87
כג 87
כד 88
כה 88
כו 88
כז 88
כח 88
כט 88
ל 88
לא 89
לב 89
לג 89
לד 89
לה 89
לו 89
לז 90
לח 90
לט 90
מ 90
מא 90
מב 90
מג 90
מד 91
מה 91
מו 91
מז 91

חלק שני

כללי שני התלמודים

א

כל מקום שתמצא הקבלה חולקת עם הגמ' הלך אחר הגמ' והפוסקים ואם אין נזכר בגמ' ובפוסקים הלך אחר הקבלה כ"כ הכנה"ג בריש כללי הפוסקים בשם הרדב"ז וס' יוחסין ומהר"י הלוי ויש לדקדק על זה שהרי הוא עצמו כ' בשיירי כנה"ג שלו סי' ג' הגהות הבית יוסף אות ד' וז"ל מיהו בזוהר פ' במדבר כתב בהפך בההיא דנותן מטתו בין צפון לדרום פירש ראשה למזרח ומרגלותיה למערב וצ"ע ועע"ש ע"ב ועכשיו אין העולם נזהרין בכך כלל ועיקר ויראה הטעם דאי אתינן למקפ' בהכי כמאן כעביד אי כתלמודא דידן הוא הפך הזוהר ואי כזוהר הוא הפך תלמודא דידן ולכן לא הקפידו בכך ע"כ ומדבריו אלה משמע דשקולים הם הזוה' והגמ' ויש לישב דמה שכ' בשיירי הנז' הוא למצוא טעם למנהג העולם שאינם נזהרים בזה אבל לקושטא דמילתא סבירא ליה דהגמ' עיקר ואזלינן אבתרה:

ב

היכא דפליג גמ' דידן עם הירושלמי כגמ' דידן פסקינן שהוא בתרא כ"כ הכנה"ג בכללי הפוסקים אות ג' בשם הרי"ף שלהי עירובין והרש"ך ומ"ץ ובנימין זאב ואני אוסיף על השמועה שמצאתי בש"מ על ב"מ דף מ"ה ב' שכ' וז"ל וכ' הר' יהונתן ז"ל וזל"ל ואין אנו חוששין לגמ' דירושלמי דאותן רבנן בתראי שסדרו לנו התלמוד בבלי הביאו בו אותן סברות שהן כהלכה הנאמרות בתלמוד ירושלמי ורוב התלמוד בבלי מהן כגון דברי ר' יוחנן ור"ל וכל הנקראים בשם רבי ומה שראו שהוא שלא כהלכה הניחו אותו בתלמוד ירושלמי ע"כ ועיין מוהרי"ק שורש פ"ד ובשו"ת חוט השני דף י"ג א':

ג

תוספתא וירושלמי דפליגי הרמב"ם ז"ל סומך על הירושלמי יותר מן התוספת' משום דלא ידעינן אי מתנייא בי ר' חייא ור' הושעיא כ"מ פ"א מה' מעשר שני וזה הטעם דרשתיהו פגשתיהו בש"מ על כתובות פ"ב דף כ"ה ד' ע"ש ופר"ח א"ח ס"ס ת"ן הוסיף מדיליה טעם אחר מפני שהירושל' הוא בתרא טפי מן הברייי' ועיין שו"ת מהרש"ך ח"ג סי' ז"ן בארוכה וע"ע תו' דבתר' דף קמ"ט ב' סד"ה שייר דכתבו סמי תוספת' מקמי ירושלמי וכ"כ מדברי אבי העזרי שהביא טור א"ח סי' תנ"ח ס"ב וכ"כ מוהרי"ב בס' שדה יהושע ח"א דף פ"ג ג' וכ"כ מוהר"י קורקוס בפ"ה מה' מ"ע ה"ג ואע"פ שהתוספתא נשנית בלשון אחרת לשון

האמור בירוש' הוא עיקר וכ"כ עוד הר"ב עיטור סופרים דף פ"ט ג' לדעת בעל העיטור ובדף ר"ס ד' כתב הא נהירנא כי יש בכללים דכי פליגי הירושלמי והתוספתא דנקטינן כירושלמי אך אמנם מצאתי להר"ב כנה"ג בס' דינא דחיי ח"א דף ד"ף ג' שכ' דלדעת הרי"ף היכא דפליגי תוספתא וירושלמי דברי התוספתא עיקר ועיין רדב"ז ח"ב קובץ ג' סי' רצ"ז מלשונות הרמב"ם שוב נדפס ס' קרבן נתנאל על הרא"ש וראיתי בפ' הבא על יבמתו סי' י"א שעל מה שכ' הרא"ש שם ותמהני היאך נכוף כיון דקאמר בירושלמי אין כופין כת' וז"ל נשמע מן דא כללא חדתא דהיכא דפליגי תוספתא וירושלמי ס"ל לרבינו כשיטת הירושלמי דהא מתוספתא מוכח להדיא דכופין וע"ע פ"ד דר"ה סי' ל' שגם הטור ס"ל הכי:

ד

מה שאמרו דהלכה כגמ' בבלי נגד הירוש' היינו במה שיחלוק הירוש' על גמ' דילן בפירוש אבל דבר שלא הוזכר בגמ' דילן ואיתא בירושלמי שפיר ילפינן מינה מוהר"י די ליאון במגילת אסתר דף קי"ב א' וכן כתב כנה"ג בכללי התלמוד סי' ס"ט בשם תומת ישרים וכן מצאתי עוד לבאר שבע דף ק"י והר"ב דינא דחיי ח"א דף נ"ו ג' וכן נראה בהדיא בה"ה פח"י מה' שבת ד"ה כדי לשוף וכ"כ הב"ח י"ד ס"ס שפ"ז לדעת הרמב"ם דכיון דבירו' מפורש אף שבגמרין אינו מפורש ילמוד סתום מן המפורש אמנם ממ"ש הב"י י"ד סי' שמ"א ובבדק הבית שלו בח"מ סי' מ"ו משמע דס"ל דכל שלא חילקו בהכי בגמ' דילן משמע דלא ס"ל הכי וכ"כ הב"ח א"ח סי' קכ"ד ס"ז לדעת רש"י והתוס' יע"ש ואפשר דהנך רבוותא נמי מודו להרב"י בהא דהא הב"י לא כ' כן רק על חילוק שחולק הטור מפני שהוזכר בירושלמי בדין שהוזכר בגמ' דילן דזה ודאי גרע טפי מאילו לא הוזכר כלל עיקר הדין בגמרתינו דכיון שכתבו הדין ולא חילקו בו שום חילוק ודאי דל"ס להו וגם הב"י לא נמנע בכמה דוכתי להוציא דינים מהירוש' אף שלא הוזכרו בגמ' דילן כמבואר לבקי בספריו באופן דנלע"ד פשוט דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי וע' לקמן שוב ראיתי למרן בכ"מ ספ"ו מה' נדרים ובב"י א"ח ס"ס נ"ט שגם בדבר שלא הוזכר כלל בגמרין כ' לדעת הרמב"ם כגמ' דילן דאם לא כן לא הוה שתיק מיניה ויעויין עוד במהרשד"ם י"ד סי' קצ"ב:

ה

הא דבכל מילתא אזלינן בתר גמ' בבלי היכא דפליגי אירושלמי היינו דוקא בדבר איסור והיתר חיוב ופיטור טומאה וטהרה אבל בדבר התלוי בצורך השעה ואין בו שינוי לעבור על דברי תורה ראוי לילך אחר השנים והמקומות והזמן שו"ת הרא"ש כלל ד' סי' יע"ש

וכ"כ הר"ש בן הרשב"ץ בתשובותיו סי' רנ"א דבדבר שהוא מנהג הולכים בו כפי מקום המנהג בין בבבל בין בא"י אך בדב' שאינו תלוי במנהג ויש מחלוקת בין שני התלמידים אפי' בא"י לא יטו ימין ושמאל מהבבלי וע"ש דבריו הנחמדים:

ו

אין לסמוך כלל על נוסחאות הירו' שבידנו כי כבר ידוע שהנוסחאות מרובים ומופלגים בטעיות חסיר יתיר וחליף באופן שאין להחליט הדבר מתוך נוסחאות שלנו חוות יאיר סי' כ"ג וע' שו"ת זרע אברהם ח"א ר"ס ד' וסי' ה' דף ה' ג' ובתשובות הרמב"ן סי' צ"ו כתוב לאמר כבר ידעת שרבו השבושים והנוסחאות בירוש' והסיבה הגדולה מיעוט השגחת הלומדים בו ואין עומדין עליו רק א' בדור ע"כ:

ז

הא דקי"ל דכל היכא דמיפרשא מילתא בתלמודא דידן ובירושלמי כתלמודא דידן פסקינן הני מילי לענין משא ומתן דש"ס אבל במילתא דתליא בחילופי נוסחאו' תלינן למימר דבריי' נשתבש' בתלמודא דילן ונסחא הנכונה היא מאי דמייתי בירושלמי פרי תאר על י"ד סי' קי"ט ס"ק א' ואני בעניי לא ידעתי מנא ליה הא אחר זמן מצאתי להרשב"ץ בספר זוהר הרקיע על האזהרות שכ' על ענין כזה דגירסת הירו' משובשת ונסחת הבבלי היא דוקא יע"ש וע' תו' דבכורות כ"ב ב' ד"ה תירום והרא"ש בפ"ה דתרומות מ"ב דלא הכריעו בזה ומי יכריע:

ח

כל דבר הנזכר בתלמוד בבלי שסובל שני פירושים ויתברר האחד על פי הירושלמי מיניה לא נזוע ומצוה מן המובחר היא שו"ת רמ"ע ס"ס נ"ט:

ט

פלוגתא בגמרין ועובדא בירו' עבדינן כירושלמי וכן מצאתי כתוב בשם סוף הרמב"ם עם מגדל עוז משנת רע"ד בהתנצלו' המגיה וכן נלע"ד שיש ללמוד מדברי התו' פרק תינוקת ס"ח א' ד"ה הא דאפשר ע"ש ודוק וע' כנה"ג י"ד סי' ק"ד הגהות הב"י אות ה' וכ"כ הרא"ש פ"ב דסוכה ס"ס ח' ושכ"כ בעל העיטור ומהכ"מ פ"י מה' ס"ת הל' ו' יש ללמוד דגם אי איתיה עובד' כמ' סופרים עבדינן כוותיה אמנם אינו נראה כן מדברי הרי"ף פ' מציאת האשה ת"ק ב' גבי עישור נכסי' דאיפליגו ר' יוחנן ור' חנינא דאע"ג דמייתי הירו' דנפק עובדא כר"ח הוא פסק כר"י ואולי התם שאני דר' אשי ס"ל בגמרין כר"י והו"ל כאילו איפסיקא הלכתא כר' יוחנן ע"ש ודוק וע' מ"מ פ"ד מה' יבום הלכה כ"ד ובכ"מ ספ"ז מה' ביכורים כ"כ נגד הכלל דיחיד ורבים ע"ש ודמש"א על חולין רפ"ט ד' כ' בשם המרדכי

פ' בתרא דע"ז שכ' בשם מגילת סתרים ושאר גאונים דסמכינן אמעש' רב דירוש' ולא אפיסקא דבבלי ושר"י חולק ע"ש:

י

כל טצדקי דאפשר למעבד דלא לשווי פלוגתא בין הגמ' דידן לירו' עבדינן ב"י ביי"ד סי' ר"א וסי' ריי"ז ד"ה הנודר מן החלב ובכ"מ פ"ט מה' נדרים הל' ח' וכ"כ עוד בפי"ג מה' גירושין הלכה ט"ז וסיים שם ואע"פ שהפי' יהי' רחוק קצת וכ"כ מהרי"ו סי' פ"ח ורש"ל בישו"ש על יבמות פי"ב סי' ך' ותוס' ישנים דיומא ר"פ יה"כ ד"ה המלך והכלה ובתוס' דידן שם דף פ"ז ב' ד"ה והאמר וע' פרישה ח"מ סי' י' ס"ג וז"ל בעל שדה יהושע בפ"ק דקידושין דף י"ב ב' ודע שכל פינותי בפי' זה להשוותו לתלמוד בבלי כל מה שאפשר ע"כ וע"ע גו"ר ח' א"ה כלל ג' סי' ו':

יא

דרך הירושלמי בכמה מקומות לומר תמן את אומר ור"ל הכא בשמעתין והכא את אמר ור"ל תמן בסוגיא אחרת דמייתי והטעם לפי שבמקום אחר נשנית השיט' וכלשונה נכתבה כאן הרמב"ן בחידושי שבועות כ"י פ' שבועת הדיינין הובא בהרא"ש שם סי' כ"ח ונתעלם זה מהר"ב שדה יהושע ודין גרמ' ליה לשבש הספרים בריש קידושין דף ב' ד' ובפ"ג דגיטין דף פ"ב א' אך בכתובות דף ט"ל א' פי' כהרמב"ן:

יב

בכמה דברים אנו סומכים על ספרים חיצונים גם מס' שמחות ומס' סופרים ומניחין גמ' שלנו תוס' פ' כל שעה דף מ' ב' ד"ה אבל עושהו והגהות מרדכי פ' בני העיר הובא בב"י א"ח סי' תכ"ה וכן כתבו התו' עוד בר"פ מי שמתו ח"י א' ד"ה למחר וכ"כ הרא"ש בפ' אלו מגלחין אך מצאתי אליו ז"ל בפירושו להלק"ט של הריי"ף ה' ס"ת גבי פ' פתוחה וכו' ובהלק"ט שלו סי' י"ג שכ' דהירו' הוא עיקר נגד מ"ס כי מ"ס נתחבר בדורות האחרונים ולא הובא מדבריו בתלמוד ע"כ והנה מ"ש הרא"ש שנתחבר בדורות אחרונים בהא מודינא שהרי בפ' י"ג הלכה ח' הוזכר רבא ובפירקא בתרא הלכה ז' הוזכרו ג"כ רב כהנא ורב אשי דכולהו בתראי אינון אבל מה שסיים שלא הובא מדבריו בתלמוד זה תימה אצלי דהא כמה ברייתות שהביא התלמוד בהקומץ רבה דף ל' א' וב' וכן בדף ל"ב ב' בדיני ס"ת כולם מצויינים שם במסורת הש"ס שבמס' סופרים נינהו דוק ותשכח ומכאן אתה דן שמ"ש בעל מאור עינים בדף פ"ה ב' שמ"ס נתחבר אחר התלמוד ליתא אף לדעת הרא"ש וכ' הב"ח בי"ד סי' רע"ח ס"ב שנקראו ספרים החיצונים לפי שאינם

נכנסים בכלל הגמ' וע' שו"ת גו"ר א"ח סי' ט"ו שיש הלכות במ"ס סתומות ועמומות כדברי ספר החתום גם ההעתקות משובשות הרבה ועע"ש חי"ד כלל ג' סי' י"ג:

יג

אין להוציא דין ממאי דאתמר בגמ' דרך אגב ואינו מקומו של אותו הענין דכיון דלאו דוכתא דהאי דינא לא דקו בה שפיר ע' הרשב"א בחידושיו לנדרים דף קס"ה ב' הביא דבריו ה"ה בפ"ג מהלכות זכיה ומתנה וכן מצאתי להרמב"ן במלחמותיו ר"פ הניזקין שכ' שדרך התלמוד בכ"מ שאינו חש לפ' דברי' שלא במקום עיקרן וכ"כ רדב"ז ח"ב קובץ ג' דף נ"ג ב' דסוגיא שלא בדוכתיה לא חיישינן לה דלא דקו כולי האי ע"ש:

יד

כל היכא דפליגי מדרש רבה עם הירו' נקטינן כדברי הירו' דבכ"מ שתלמוד דידן אינו חולק על הירו' נקטינן כירו' דינא דחיי ח"א דף נ"ו ג':

סליקו כללי שני התלמודים.

כללי הגאונים ובח"ג והרי"ף ז"ל

א

אין דרכנו לקרוא גאון אלא לאותם שהיו אחר רבנן סבוראי קודם הריא"ף ז"ל ושמעתי אומרים שתנאי הגאון היה לידע ש"ס על פה גמ' ומשניות אבל מה נעשה לדורות אחרונים שכבר נהגו רדב"ז סי' קי"ז ובס' קורא הדורות דף ה' ב' כתב ומ"כ שי"א כי הגאונים נק' כל א' מהם גאון ע"ש שהיה יודע ס' מסכתות כמנין תיבת גאו"ן:

ב

שמושא רבא משמייהו דגאונים איתמר שדבריהם דברי קבלה עלייהו כתיב טובה חכמה עם נחלה כי המה ירשו את מורשיהם של רבנן סבוראי והרבה קנדריסין הגיעו אליהם ממהדורא קמא דרב אשי דאית בהו גלויי מלתא למאי דלא איתבריר בגמ' דילן להדיא שו"ת רמ"ע סי' ק"ז ועיין תו' דפ' הרואה ס' ב' ד"ה אשר קדשנו אמנם הרב הברצלוני גמגם טובא עליו שאין כל דבריו מכוונים על האמת והביא דבריו הרא"ש שם לך נא ראה:

ג

דברי בעל הלכות גדולות דברי קבלה הם וראוי לסמוך עליהם הרא"ש ז"ל בפרק תפלת השחר והתוס' פ' אלו טרפו' מ"ד א' ובכמה דוכתי וכ"כ מוהרי"ק שורש ק"ן וק"ס והוסיף עוד הש"ך בי"ד סי' כ"ה ס"ק ב' דכמה פעמים מצינו שהתוס' וכל הפוסקים חששו לדברי בה"ג אפילו היכא דלא מסתבר טעמיה אפילו להקל מפני שכל דבריו דברי קבלה וכ"ש

היכא דהוא מחמי' ומסתבר טעמיה ע"כ ומצאתי למוהרי"ט ז"ל בח"ב ח' י"ד סי' י"א שהוסיף עוד בטעם זה מפני שקבל מהגאוני' ומרבנן סבוראי ומרבנן דסוף הוראה ע"כ ומלתא דפשיטא היא שלא בא לומר שכיון שקבל מרבנן סבוראי ומרבנן דסוף הוראה לא ירים איש את ידו לחלוק עליו דהוי כאילו דבריו כתובים בש"ס דהא כמה וכמה דינים מצינו שחלקו עליו התו' והרשב"א והרא"ש ואף במקום שהוא מחמיר והם מקילים ולא חשו כלל למה שהם עצמם כתבו דדבריו דברי קבלה הם אלא כוונתם שקרוב לשמוע אל דבריו היכא דליכא בהו פירכא מן הש"ס כיון שכל דבריו דברי קבלה אבל היכא דחזינן בהו פרכא מן הש"ס אין ספק דלא משגחינן עילויה כמ"ש המעדני מלך שם בפרק תפלת השחר דף ל"ד א' והביאו הכנה"ג בריש כללי הפוסקים בשכנה"ג וכן כתבו הגהות מיימוניות פי"ד מה"ש בשם סה"ת ע"ש ופ"י מה' אבל וכן מצאתי עוד להרא"ש ז"ל בפ' אחד דיני ממונות שכתב שכל הדברים שאינם מבוארים בש"ס שסידר רב אשי ורבינא אדם יכול לסתור ולבנות אפילו לחלוק על דברי הגאונים ע"כ והובא בטור ח"מ סי' כ"ה ע"ש וברמ"ע סי' ס"א ובאמת לא היה בדעתי לכתוב דבר פשוט כזה אמנם אחר שראיתי להכנה"ג בי"ד דף קי"ד ב' שחכם א' טעה בזה נטיתי ידי לכתבו ע"ש סי' ל"ו ובכנה"ג א"ח סי' קמ"ו:

ד

לא סמכינן על דברי בעל הלכות גדולות בכל הדברים דרב יהודאי גאון בעל ההלכות מאור עינים היה ופעמים שתלמידיו היו כותבים בשמו את אשר לא צוה ולא עלה על לבו כן כתבו הרא"ש והמרדכי ר"פ אלו מגלחין בשם ר"ת וכפי הנראה אישתמיטו דברי הרא"ש אלו מדמש"א על חולין מדטרח בדף קנ"ח ג' למצוא הכרח שא"א לומר שהרא"ש סובר כקבלת הראב"ד שר' שמעון קיירא חבר ס' הלכות ע"ש וראיתי להב"ח י"ד רסי' מ"ז שכתב וז"ל וכך מבואר באשירי שמפרש כך דברי הרי"ף וגם, כתב שגירסת הרי"ף כגירסת הר"ש מקיירא שחבר ה"ג וכו' ע"כ ולכאורה דין גרמא לי תמיהא על הרא"ש דהא בפ' אלו מגלחין כתב בהדיא דר' יהודה גאון הוא שחבר ה"ג כנ"ל אך אחר עמדי על דבריו אלה ראיתי שהרא"ש לא כתב אלא ונראה שהוא גורס כגירסת הר"ש קיירא ותו לא והב"ח הוסיף מדיליה שחיבר ה"ג וליתא דדעת הרא"ש מבואר הפך זה כמדובר ועיין בס' יראים דף מ' ב' בדברי המגיה הקשה רב יהודאי גאון זצ"ל בהלכות גדולות ועע"ש דף קי"ט א' וק"ל א' וכן מצאתי לרש"י ז"ל בפרק כיצד מברכין מ"ב א' ובסוכה ל"ח ב' ולרשב"ם ערבי פסחים ק"ט ב' דרב יהודאי גאון הוא שחבר ס' הלכות גדולות וכן כתבו התוס' בסוכה שם ובב"מ פ"א ב' ובגיטין פ"חב' וכ"כ הסמ"ג בהקדמתו ובריש הלכות

עירובין ובאיסורי מאכלות ססי' קל"ז וכן תמצא עוד במגדל עוז רפ"א מה' עירובין וכן מצאתי להר"ן בפ' לולב הגזול דף ש"ס ב' שכתב וכן יסד רב יהודאי גאון ז"ל בה"ג ולהנ"י פ' ז"ב ע"ד ב' שכתב גם הוא וכן פסקו בה"ג של רב יהודאי גאון אך בס' קבלת הראב"ד ובספר יוחסין דף קס"א א' מדפוס קראקא כתוב לאמר שרב שמעון קיירא חבר הלכות גדולות ושר' יהודאי גאון חבר הלכות פסוקות וכן מצאתי להרשב"א בתשובותיו סי' תק"ד שהזכיר הלכות פסוקות של רב יהודאי והלכות גדולות וכן כתבו התוס' עצמם בביצה י"ד א' וכן פסק ר' יהודאי גאון בהלכות פסוקות וכן ביבמות ט"ל א' ובנזיר נ"ט א' הזכירו להלכות גדולות ולהלכות פסוקות דר' יהודאי ע"ש וזה סותר למ"ש אינהו גופייהו בסוכה ובאינך דוכתי שהבאתי לעיל דר' יהודאי הוא בה"ג והוא פלא וכן תמצא עוד בהגמי"י פי"א מה' גירושין שהזכיר הלכות פסוקות דר' יהודאי ומשמע דלדידהו ר"ש מקיירא הוא שחבר ס' הלכות גדולות כדעת הראב"ד וס' יוחסין וכ"כ בהדיא ר' מנחם ן' זרח בהקדמתו לס' צידה לדרך שר"ש קיירא חבר ה"ג וכן נראה בבירור מדברי הרז"ה בסוף ר"ה שעל מ"ש הרי"ף ואשכחנא בהא מלתא בה"ג טעותא כתב הוא ז"ל והרבה מחכמי דורנו הכריעו כדברי ר"ש בע' ההלכות וכן מצאתי תו להרמב"ן במלחמותיו פ' בן סורר ומורה שכתב ולפי דעת רב אחא גאון ור' שמעון בעל הלכות גדולות ז"ל וכו' ע"ש וכ"כ עוד בסוף ח"ב סוף ההשמטות יע"ש ובכמה וכמה דוכתי אחרי' מצאתי להרז"ה והרמב"ן שהזכירוהו בשם ר"ש בעל ההלכות וחפשתי ומצאתי אותן הלשונות בה"ג שלנו ומצאתי עוד בספר המנהיג שבדף כ"א ד' הזכיר הלכות רב יהודאי גאון ובדף כ"ב ב' הזכיר הלכות הר"ש קיירא ע"ש וע"ע ספר פורת יוסף דף צ"ט א' שהלשון שהזכיר שם בשם ר"ש בעל ההלכות הוא בה"ג שלנו דף קכ"ו ג' וגם הרשב"ץ בהקדמת ספרו זוהר הרקיע על האזהרות כתב וראשון מי שמנה אותם אחת לאחת למצוא חשבון היה ר"ש קיירא בעל הלכות ושם בתחילת האזהרות בפיסקא אני הוצאתיך וכו' כתב כי הוא על הגאון ר"ש קיירא בה"ג סמך ובמ"ע קכ"ח כתוב עוד הנה הגאון ז"ל בה"ג ר"ש קיירא הכניס במנין המצות וכו' אתה הראת לדעת דמילתא דנא במחלוקת היא שנויה מראשי וגדולי רבותינו כת קודמין ואין בידינו להכריע. איברא דלכאורה הוה נלע"ד להביא סייעתא למאן דאית ליה דר' יהודאי גאון לא חבר הלכות גדולות ממה שמצאתי כתוב בה"ג בפ"ז מהלכות ברכות דף י' א' אקשו ליה רבנן למר רב יהודאי גאון וכו' וכן בריש ה' אבל שם דף מ"א ד' מצאתי כתוב עוד מר רב יהודאי הכין אמר וכו' וכן בדף פ"ח ד' וק"ו ב' וק"ח ב' וקי"ד ב' יע"ש אבל לפי האמת לדידי חזי לי שאין זה הכרח דכיון דר' יהודאי גאון סגי נהור היה כידוע ותלמידיו הם שסדרו ספרו קרוב לשמוע שהם מדעת עצמם

הוסיפו וכתבו איזה הלכות אחרות ששמעו מפי רב יהודאי רבם וכמו שמצינו בתלמידי רבינו הקדוש שהוסיפו וכתבו במשנה דסוף סוטה משמת רבי בטלה ענוה ויראת חטא כמ"ש שם הרע"ב וע"ע בתו' פ' אין מעמידין ל"ו א' ד"ה אשר מ"ש בשם רשב"ם וחכמי דורו קבעו דבר זה במשנה שסדר ר' זקינו וכו' ע"ש ומה גם לפי מ"ש הרא"ש והמרדכי בשם ר"ת שלפעמי' כותבים בשמו את אשר לא צוה ולא עלה על לבו אחר זמן דקדקתי בהקדמת ה"ג לר' יהודה הלוי מרוטנבורק ושם ראיתי שהקשה על הסמ"ג מהלשון הנ"ל דפ"ז מה' ברכות דקאמר אקשו ליה רבנן למר יהודאי גאון וגם בעל קורא הדורות שנדפס מחדש הכריח מלשון זה שלא חברו ר' יהודאי גאון וכן דקדק הרב הגדול בעל שונה הלכו' בהקדמתו לח"ב ע"ש אך בעל צמח דוד דף ל"ח א' תירץ דתרי ר' יהודה הוו ושניהם גאונים ואני הנלע"ד כתבתי לא אאמין כי יסופ' שגאוני עולם כרש"י ורשב"ם ור"ת והרא"ש והסמ"ג לא ידעו ולא הכירו ארחותיו של ה"ג ומאי דכתיב בגויה ואפ"ה כתבו דר' יהודאי גאון הוא בה"ג וע"כ לומר כדכתיבנא. ומדי דברי בו זכור אזכרנו עוד שמצאתי להרב"ח בי"ד רסי' נ"ח שכתב וז"ל ולענין הלכה קי"ל וכו' שכך פסקו הרשב"א והר"ן וכתבו שכן דעת בה"ג וכו' ואע"ג דבה"ג שלנו כתב כלשון הרי"ף כבר נודע דה"ג שלנו הם מהרב יהודאי גאון אבל הרשב"א כתב כך משם בה"ג של הר"ר שמעון מקיירא ז"ל כמ"ש להדיא בת"ה הארוך עכ"ד כנראה מדבריו דלדעת הרשב"א ה"ג שלנו הם מרב יהודאי גאון ושר"ש קיירא חבר ה"ג אחרו' שהרי מצינו לו בתשובותיו סי' תק"ד שרמזתי למעלה כתוב לאמר ואחר הכל הסכמתי לפסק זה מתוך ראיות מוכרחות ורבות ועוד מתלתא וארבעה קראי מה' פסוקות של רב יהודאי ומהלכות גדולות והרב אלפאסי ע"כ הרי בבירור שלדעתו ז"ל רב יהודאי ז"ל הלכות פסוקות הוא שחבר ולא הלכות גדולות כדעת הראב"ד ודעמיה ונמצא לפי זה שסובר הרב ז"ל דה"ג שלנו הם מר' שמעון קיירא וכדכתיבנא לעיל וכבר ראיתי שגם בעיני הכנה"ג שם בהגהות הב"י אות ג' לא נתחוורו דברי הב"ח וכתב עליו בזה הלשון ואין דבריו נכונים כלל שלא נמצא מי שיאמר שה"ג שלנו הם מר' יהודאי גאון ור"ש קיירא חבר ה"ג אחרות אלא המחלוקת הוא שהסמ"ג סובר שה"ג חברם ר' יהודאי גאון ור"ש קיירא לא חבר ה"ג וראב"ד בס' הקבלה סובר דה"ג חברם ר"ש קיירא ור' יהודאי גאון חבר הלכות פסוקות ולכ"ע ה"ג שלנו הם הה"ג שחוברו ולא הלכות פסוקות אלא שהמחלוקת הוא אם חברם ר' יהודאי גאון או ר"ש קיירא וכשמזכירים הפוסקים ה"ג הם הה"ג שלנו ע"כ לענינינו ומדבריו אתה למד שגם ממנו נתעלמה תשובת הרשב"א ז"ל מדלא הזכירה ואף גם זאת בעיני יפלא מ"ש שלא נמצא מי שיאמר שה"ג שלנו הם מר' יהודאי גאון ושר"ש קיירא חבר גם הוא ה"ג אחרו'

שהרי בספ' שלשלת הקבלה בדף ל"ו ב' כתב שר' יהודאי גאון שהיה סגי נהור חבר ס' ה"ג כדאיתא במרדכי פרק אלו מגלחין ושר"ש קיירא גם הוא חבר ה"ג ע"ש ועוד יש לי הכרח נכון לומר דתרי בה"ג נינהו דהא הרמב"ן שהזכיר להר"ש קיירא בשם בה"ג כמ"ש למעלה הוא עצמו הזכירו בר"פ כל כתבי ור"פ כל הכלים ובפ' לולב הגזול בשם ר"ש קיירא בעל הלכות ראשונות ואשכחנא להרמב"ן גופיה בפרק כירה שכתב ובעל הלכות ראשונות בעל הלכות גדולות אסרו וכו' הרי דבה"ג לחוד ובעל הלכות ראשונות שהוא עצמו הזכירו בשם בה"ג לחוד ונמצא לפ"ז דלדעתו ז"ל תרי בה"ג נינהו וכן מצאתי אחר זמן להר"ב מגילת ספר דף ע"ד א' מהלאוין ע"ש וכן מוכח עוד מדברי הגהות אשירי בפ"ק דביצה ססי' ס"א דעל מ"ש שם הרא"ש והכי איפסיק' הלכתא בהלכות פסוקות ובהלכות גדולות כתוב שם בהגה וכ"פ ר' יהודאי גאון וה"ג אלמא משמע דתרי ה"ג נינהו וכן מצאתי בתוס' דפ' כל שעה ל' א' ד"ה אמר רבא שאחר שהזכיר בה"ג כתב ובה"ג של אספמיא פסק וכו' וכן ביבמות מ"ח א' ועיין ראש יוסף על ח"מ דף קס"ו א':

ה

כשכותב הרי"ף והלכתא כפלוני ובתר הכי כותב ואיכא מאן דפסק להפך ודאי שדעתו לספקה או לפחות לומר דמאן דבעי למיעבד כאידך דפסק להפך אם הוא לחומרא הרי זה משובח כנה"ג י"ד סי' י' הגהות הב"י אות א' לדעת הר"ן ודמש"א על חולין דף כ"ה א' ועיין ב"ח שם ס"ה ולי הדיוט לא נהירא דכשדעתו לספקה רגיל לכתוב איכא מאן דפסיק הכי ואיכא מאן דפסק הכי מבלי גילוי דעתו אבל כשגילה לנו שדעתו לפסוק כפלוני אין כאן ספק ולא מקום למעבד כאידך דפסק להפך ומ"מ הביאו שכן דרכו להביא פירושי הקדמוני' אף דלא ס"ל הכי וצא ולמד ממ"ש הרי"ף גופיה בפ' המגרש אחר שהאריך בפסקא דדינא דיליה וז"ל וחזינא לגאון דאמר וכו' ואע"ג דהני מילי דגאון סתרי למילי דידן חזינא למכתבינהו משום דמלאכת שמים היא ע"כ ותדע עוד שהאמת אתי דהא אשכחן להרי"ף בפ' הכונס דפסק הלכתא כחזקיה לגבי ר"י משום דרביה הוא וכתב ואיכא מ"ד כיון דלא אשכחן לחזקיה דפליג בהדי ר"י בהדיא הלכתא כר"י ע"כ והנה בזה ודאי לא שייך למימר שדעתו לספקה שהרי בהדיא גילה לנו דעתו בזה בפ' אלו דברים דהלכה כחזקיה נגד ר' יוחנן תלמידו אף שלא נחלק עמו בהדיא מדלא קאמר התם א"ל וכן כתב בהדיא מוהרש"א בגופי הלכות כלל כ"ו ע"ש ועיין זרע אברהם חלק א"ח סי' ח' ריש דף כ"ט דיש ללמוד כמ"ש וע"ע קרבן נתנאל בכלליו סי' ח':

1

אין לתמוה אם לפעמים לא יחוש הרי"ף לאוקמתא דגמ' ויפרש פירוש אחר בסוגי' מסברא דנפשיה ואף היכא דמוקי' תלמודא מחלוקת אמוראים כתנאי לא יחוש לו הרי"ף ז"ל דלמעט במחלוקת עדיף טפי כן כתב הבאר שבע בדף צ"ה ב' וסיים שם וכדי שלא תתמה וכו' אתן לך דמיון דומה מכל צד בנדון זה גופיה שהרי בירושלמי פ' בתרא דכלאים קאמר וכו' ואפ"ה לא חש הרי"ף ודעמיה להך אוקמתא דירושלמי ע"כ תורף דבריו אמר המאסף לי הדיוט קשה עד מאד בעיני לומר כן דאע"ג דחכמה כחכמת אלהין אשתכחת ביה בהרי"ף ז"ל לא אאמין כי יסופר דאיתא אינש על יבשתא דמצי פליג אמאי דאתמ' בגמ' לפום קושטא ומסקנא דמילתא מטעמא דלמעט במחלוקת עדיף טפי ולא חשו להא ואוקמוה כתנאי ובענין כיוצא בזה שכ' עוד בסימן ד' מתשובותיו שלא חש הרי"ף לאוקמתא דתלמוד' כתב עליו הר"ב לשון לימודים על טור א"ח דף ע"ד א' דהא ודאי ליתא וחלילה להו להרי"ף ודעמיה להמציא אוקמתות מסברא דנפשייהו ע"ש ואע"ג דמצינו להרי"ף ז"ל שהשמיט כמה דינים שהובאו בתלמוד וכמ"ש הרא"ם בתשובותיו ח"א סי' מ"ח שכל מה שנראה לו להרי"ף שנא' בגמ' דלא כהלכתא לא חשש לכותבו היינו דוקא כשלא איפסיקא הלכא בש"ס ויש לו להרי"ף ז"ל איזה הכרח או כלל המנגדו אבל כשבגמרא מוקי לה כתנאי נלע"ד פשוט דלא מצי שום גאון או פוסק למימר איפכא מן הטעם דלמעט במחלוקת עדיף כמדובר ועיין למהר"ם ן' חביב בס' שמות בארץ ביומא דף י"ז ב' דהוקשה לו טובא דלפי פסק הרי"ף צ"ל פי' חדש במשנה מה שלא פי' שום אחד מהאמוראים ושהוא פלא וצ"ע ע"ש וכן מצאתי עוד להתי"ט בריש ספרו פלפלא חריפתא וז"ל ואני תמיהא מאד על כל זה דמנין לו להרי"ף לפרש טעמ' דקרא מלבו ולהוציא דין מכח אותו טעם שהוא דלא כמסקנא דגמרא ע"כ וכיוצא בזה מצינו למוהרי"ק ז"ל שורש קכ"ו שכתב שיש לתפוס על הרמב"ם כשלא יזכיר האוקמתות והחילוקים שנאמרו בגמ' ע"ש האמנם על הראיה אשר הביא מההיא אוקמתא דירושלמי דלא חשו לה הרי"ף ודעמיה אע"ג דקלסה גברא רבה ואמר שדומה מכל צד לענייניו עליה אני דן כי לדעתי הקצרה אין זווגו עולה יפה דבשלמא בגמר' דילן לא ירים איש את ידו ואת רגלו להרהר אחריה בשום דבר ממנה אחר שנסתם התלמוד משא"כ בתלמוד ירוש' שאין אנו אחראין לכל הדינים הנאמרים בתוכו והרי תמצא לרשד"ם י"ד סי' קצ"ב שכ' דמצינו כמה דינים שפסקו הפוסקים דלא כהירושלמי אע"פ שלא בא בגמ' שלנו מפורש כנגדו ע"כ ואע"ג דלעיל כלל י"ב כתבתי דבמאי דלא הובא בגמרא שלנו ילפינן מהירושלמי רצוני שם דמצינן למילף מהירושלמי ולא נימא דמאחר שלא בא בגמ' דילן ש"מ דפליגא עלה אבל

שלא נטה ימין ושמאל מהדינים והאוקמתות אשר באו שמה זו ודאי לא שמענו וגם בההיא דלעיל נראה מתוך דברי הרמב"ן בהשגותיו לס' המצות דף קי"ב ב' שמגמגם בזה יע"ש וגדולה מזו כתב הרמב"ן בספר המלחמות בכתובות דף תקי"ג ב' וכתבתיו לקמן כלל פ"ד הילך לשונו לא סמכו גדולי הגאונים בפסק הלכה על הירושלמי מעולם ובכמה מקומות ימצא זה הבקי בו ע"כ באופן דהעולה מן האמור דאין ראייתו אשר הביא מההיא דירושלמי ראיה לגמרא דילן וגם הכלל בעצמו קשה לשמוע ועל מלתא כדנא תמה הרשב"א ז"ל בחידושיו לשבת דף ד' ב' על הרמב"ם וכתב בזה הלשון ואם בעלי הגמ' לא סמכו ע"ז להקשות ממנה לר' יוחנן איך נסמוך עליה לדחות דברי ר' יוחנן דהלכה כמותו בכל מקום לגבי רב ושמואל וכ"ש לגבי רב יהודה תלמידם ע"כ וע"ש וכן מצאתי עוד למוהריק"א בב"י י"ד סי' של"ד ס"ט שכת' וז"ל ול"נ דכיון דלא פשטוה בגמ' מהנך ברייתות היכי נפשוט אנן וכו' ע"כ והכנה"ג בי"ד סי' קמ"ב הגהות הב"י אות ל"ג כתב על הרמב"ם דמאחר שבירוש' ובגמרתנו לא פירשו כן מה כוחו של הרמב"ם לפרש שלא כפירושם ע"כ וכיוצא בזה תמצא עוד בפר"ח א"ח סי' ק"י ס"ב ובמים חיים שלו דף כ"ז ג' ובשו"ת זרע אברהם חלק י"ד סי' ל"א דף קכ"ה ד' כתב וז"ל אטו רבינו ז"ל אמורא הוא לחדש תירוץ מה שלא נאמר בגמ' מעולם לא שמענו זה כי הוא מעתיק מ"ש בגמ' ולא יטה ימין ושמאל כנודע למורגל בחבורו ע"כ ועע"ש דף קכ"ט ד' ובהר"מ די בוטון רסי' נ"ו וכן מצאתי תו לרש"ל ביש"ש לקמא שבפ' החובל סי' י"ג תמה על הרא"ש דאיך על בעיא שנשארה בתיקו בש"ס כתב ומסתברא וכו' דמי הוא זה שיכול לפשוט מה שנחתם בתלמוד בתיקו והסכים עמו תפארת שמואל שם וכן תמה על הרע"ב התי"ט בזבחים פרק י' משנה ו' יע"ש וצא ולמד עוד ממ"ש הרדב"ז ז"ל בס' יקר תפארת בפ' י"א מה' ביכורים הילך לשונו ועדיין אני אומר שאין כח ביד שום חכם או גאון לפסוק הלכה כנגד מה שפסק התלמוד בהדיא או כנגד מה שפסק א' מן האמוראים אם אין עליו חולק וכ"ש הכא דסתם תלמודא ורב יהודה פסקו הלכה כשמואל עכ"ד:

ז

אע"ג שאין דרך הרי"ף והרא"ש להביא רק דינים הנוהגים בזמן הזה היינו שאין דרכם להביא כל הדין הבלתי נהוג בלחוד אבל אם בכתבם הדין הנהוג כתבו אגב ארחייהו איזה פרט שאינו נהוג אין זה תימה דכיון דמילתא אגב ארחי' היא לא חשו וכתבוהו אע"ג דלא נפקא מינה מידי האידנא כנה"ג י"ד סי' כ"ח וכ"כ בשיירי ריש כללי הפוסקים בשם מעדני מלך ועיין כנה"ג א"ה רסי' ו' ובס' דינא דחיי שלו חלק ב' דף קי"ג א' מוכח

דלפעמים מביא הרי"ף דין הבלתי נהוג משום דאיכא למילף מיניה דין או חידוש לדבר הנהוג ע"ש:

ח

כל שלא פירש הרי"ף ז"ל דאותו תיקו לחומרא אע"פ שכ' ולא איפשיטא דעתו לומר דנקטינן לקולא כ"כ הכה"ג א"ח סי' ק"ס בשם רבינו יונה והרא"ש ושה"ג:

ט

אין דרך הרי"ף להעתיק ברייתות דלא הוו כהלכתא אע"פ שיש ללמוד מהן איזה דין אחר מחודש כיון דבמאי דקמיירי הברייתא לית הלכתא כוותה פר"ח א"ח סי' תק"א סס"ג:

י

דבר זה נהוג הוא בהלכות לתפוס ענין שהוא כהלכה אע"פ שאינו בדרך מסקנא שבגמ' והרבה מהם תמצא בהלכותיו וכו' הרמב"ן בס' המלחמות ס"פ הפועלים וחוט השני דף ט"ו סע"ב:

יא

לפעמים אומר הרי"ף ז"ל ת"ר על תוספתא לפי שסוף אותה תוספתא הוזכרה בתלמוד ולפיכך לא חש להזכירה בשם תוספתא ש"מ על ב"מ דף י"א א':

יב

דרך הרי"ף והרא"ש להביא ותניא אידך אף על גב דלא נפקא מינה מידי לענין דינא בין שתי הברייתות התי"ט בס' פלפלא חריפתא דפ' יש נוחלין ד' ל"ד ד':

יג

כשהרי"ף ז"ל כותב וגאון פסק כפ' ולא אמר מסתברא כוותיה אלמא לא מסתבר ליה פסקא דגאון הרא"ש ז"ל בפ' השולח סימן כ"א בשם הראב"ד והביאו מוהר"ש אלגאזי בפ' גופי הלכות כלל קכ"ג וחזר ושנאו בכלל תס"ח אך מצאתי להרשב"א ז"ל בחידושיו לגיטין שם דפליג בזה על הראב"ד וכ' דהרי"ף ז"ל כוותיה דגאון ס"ל מדכ' ליה סתם ולא פליג עליה ע"כ ואחריו נמשך הש"ך בח"מ סי' שפ"ו ס"ק י"ב ע"ש ומן התימה על מוהר"ש אלגאזי שלא הזכירו וע"ש באות האלף כלל כ"ה שעשה עצמו כאילו לא ידע הך כללא דכייל לן בשם הראב"ד והקשה על הרי"ף מיניה וביה והאחד הוא ממ"ש בע"ז בשם גאון ומעיקרא קושיא ליתא לפ"ז הכלל ומה גם דאף לפי דברי הרשב"א דפליג אהך כללא הכל ניחא עם מ"ש הכנה"ג בי"ד סי' קי"ב הגהות הב"י אות ס"ג יעש"ב דאין כאן מקום להאריך בזה ואעיקרא דדינא לולי דמסתפינא לדבר במקום גדולי' הוה אמינא דצדקו בזה דברי הרשב"א מכמה טעמי חדא דעל הרוב אין דרך הרי"ף לכתוב ומסתברא כוותיה

אלא כשמביא שתי דעות איכא מאן דפסק הכי ואיכא מאן דפסק הכי כמו שתמצא אליו ז"ל בפ' התקבל גבי אין האשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה וכן בפ' האיש מקדש גבי נתקדשה לדעת אביה ובפ' תולין וכן בכמה דוכתי אחריני וברור הוא למורגל בהלכותיו אך כשכותב סברת הגאון בסתם ולא גילה דעתו להפך מה צורך לומר דהכי מסתברא פשיטא שדעתו כן הוא מדלא פליג עלי' ואדרב' זיל לאידך גיסא דכל עוד דלא קאמר ואנן לא ס"ל הכי ש"מ דהכי ס"ל ותדע שכן הוא דהא בפ' אין עומדין גבי טעה בשלש ראשונו' כ' על דברי גאון ואנן קשיא לן האי מימרא דגאון וכו' וכן שם בפ' אלו דברי' גבי נר ומזון וכו', איכא מרבוותא וכו' והא מילתא ליתא וכו' ועוד בפ' התקבל גבי בעל אומר לפיקדון וכו' מצינו להרי"ף ז"ל שכ' ופסקו רבוותא הלכתא כרב הונא ואנן לא ס"ל הכי אלא הלכתא כרב חסדא וכו' ואשכחן תו הכי בסוף פרק השותפין גבי גוד או איגוד שכ' איכא מאן דמוכח מכאן וכו' ואנן לא ס"ל הכי וכן בפ"ק דתענית חזינן לגאון דקאמר הכי וכו' ואנן מסתברא לן דה"מ וכו' והא קמן דהיכא דלא ס"ל כאותו דעת דמייתי אומרו בפי' ואם כדברי הראב"ד לא היה צריך לאומרו כיון דבסתמא נמי לא מסתבר ליה וכן מצאתי להנ"י סוף פ' השואל דעל פי' שהביא שם הרי"ף משמיה דגאון ולא קאמר עליה ולא מידי כ' בשם הרנב"ר שהוא דעת הרי"ף יע"ש וכ"כ עוד כיוצא בזה בסוף פ' השותפין על מ"ש שם הרי"ף ופסקו רבוותא כרשב"ג משום דמסתבר טעמיה ע"ש ובפ' זה בורר דף רס"ט ב' דכת' ופסק הרב וכו' על כיוצא באלו וע"ע בהר"ן פ' השולח גבי עבד שנשבה ופדאוהו שעל מ"ש שם הרי"ף וחזי' לגאון דקא פסק וכו' כ' הוא ז"ל והרמב"ן ז"ל העמיד דברי הרי"ף וכו' וכן מצאתי להכ"מ פ' ח' מה' עבדים הלכה ט"ו שכ' וז"ל ונראה ממ"ש הרשב"א והר"ן בשם הרמב"ן שהם סבורים שהרי"ף סובר כדברי הגאון דהל' כרבנן וכו' עד וכך הם דברי רבינו ע"כ וע"ע הגהות אשירי פ"ב דחולין סי' ח' שכ' כך פירשו ה"ג ואלפס ורבינו חננאל בדין שכ' שם הרי"ף איכא מ"ד ולא כת' עליה ולא מידי ע"ש נמצאת אתה למד דהר"ן והנ"י והרמב"ן והרמב"ם והגהות אשירי אית להו כשיטת הרשב"א דהיכא דמביא הרי"ף דברי גאון ולא פליג עליה מסתמא כן הוא דעתו וכדברי הרי"ף חשבינן להו ותו דאף בדעת הראב"ד גופיה לא מצינן למיקם עליה שפיר דהא באותו הדין עצמו דעבד שנשבה ופדאוהו דעלה אמרה הראב"ד למילתיה אשכחן שכ' איהו גופיה הפך זה בהשגותיו על הרמב"ם שהרי בפ"ז מה' חובל ומזיק וכן בפח"י מה' מלוה ולוה כת' שהרי"ף פסק כרבנן והיינו משום דלא הוה ליה גירסת הרי"ף שלפנינו דבהדיא פסק כרשב"ג ויליף לה ממאי דכ' הרי"ף לעיל מיניה וחזינן לגאון דקא פסק הלכתא כרבנן וכמ"ש הש"ך בסי' שפ"ו ס"ק י"ב ע"ש ודוק וכיון שכן לא שבקינן

דעת הרשב"א ודעימיה דברירא לן מקמי דעת הראב"ד דאיכא לאסתפוקי אהי מינייהו סמכינן גם להרא"ש ז"ל מצאתי לו הפך זה בפרק לולב וערבה שכ' הרמב"ם פסק כר' אמי וראבי' פסק כר' חסדא וכן מסתברא דר' חסדא דאמר משמיה דר' יצחק קבלה מיניה מדלא פריש גמ' דפליג עליה והוה ליה ר' אמי חד לגבי תרי ע"כ הרי דאף באמוראי אית ליה להרא"ש ז"ל דהאומר דבר בשם אומרו מסתמא הכי ס"ל כל עוד דלא פריש בגמ' דפליג עליה וכ"כ רש"י בחגיגה י"ט ב' דמדקא' ר' יהודה מאיר היה אומר ולא סיים ואני חולק עליו לומר כך וכך ש"מ דר' יהודה כר"מ ס"ל ועיין בכללי התלמוד שלי אות הויו שהארכתי בזה וכתבתי שאפשר שגם הרמב"ם אית ליה הכי יע"ש וע"ע שארית יוסף נתיב השמועה דף ל"ד ב' שכ' וז"ל פי' מורי הבדל אחר שכשאומר אר"פ אר"פ שוים הם באותה סברא אבל כשאומר משום לא ס"ל וכו' ואי לאו דמסתפינא אמינא דהתם משום קושיא הוא דקא' הכי הא בכל מקום סתם שניהם שוים עכ"ד וכן נלע"ד להוכיח עוד מן הש"ס דפ' המניח כ"ט ב' אמרינן תסתיים דר"א הוא דאמר חיי' דאר"א משום ר' ישמעאל וכו' תסתיים ע"כ מבואר שפיר דמסתמא כל האומר דבר בשם אחר הכי ס"ל אם לא שחולק עליו בפי' ועיין כ"מ פ"ג מהלכות מ"א שעל מ"ש שם הרמב"ם הלכה י"ד הורו מקצת הגאונים וכו' כ' הוא ז"ל משמע שכך היא דעת רבינו שאל"כ הוה ליה להביא דברי החולקים עליהם ע"כ ועיין ב"ח ח"מ סי' קס"ג וסי' צ"ג ס"ה וסי' רצ"ז ס"ו וביי"ד סי' ט"ל סל"א ובנתיבות משפט דף פ"ה א' ובכנה"ג א"ח סי' מ"ד הגה"ט אות י"ז ודון מינה ואוקי באתרין דכפי הנלע"ד הדין עם הרשב"א דכל עוד דהרי"ף לא פי' ואנן לא ס"ל הכי דברי הגאון הן הן דבריו וכן יש להוכיח עוד מהא דאיתא בפ"ק דסוטה ד' ב' א"ר יוחנן משום רשב"י וכו' ור' יוחנן דידיה אמר וכו' וכן מצינו תו בפ' האיש מקדש מ"ב א' ובתרא ו' ב' וב"מ ט"ל א' א"ר יוחנן אמר שמואל וכו' ור' נחמן דידיה אמר אלמא דכל עוד דלא קאמר ש"ס דפליג עליה מסתמא כיון דאמרה משמיה כוותיה ס"ל ועוד עיין בפ' טרף בקלפי מ"ג ב' דא"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק וכו' ואני אומר וכו' וכן בב"מ מ"א ב' ובע"ז י"ז א' ובפרש"י פ"ב דחגיגה י"ט ב':

יד

נראה שבכל מקום שכ' הרי"ף והגאון אמר או וכ"כ הגאון היינו ר' האיי גאון וכן נראה מדברי הגהות מיימוניות בפ"ה מה' ברכות שכ' שם וכו' וכן פי' רב אלפס בשם הגאון דהוא רב האיי ע"כ וכ"כ ר' יונה בפ' שלשה שאכלו על מ"ש הרי"ף דקטן אפילו בן ז' ובן ט' כשהוא יודע למי מברכין מזמנין עליו והכי חזינא לגאון כ' שם רבינו יונה ז"ל וכן פסק ר' האיי גאון ז"ל ועי' קורא הדורות דף ה' א' וספר לב שמח דף מ"ט ב':

טו
כשמביא הרי"ף פלוגתא דרבוותא איכא מ"ד וכו' ואיכא מ"ד וכו' ומסיים והאי סברא דר' האיי גאון משמע דס"ל להרי"ף כר' האיי מדהזכיר מי הוא בעל הסברא ההיא ולא הזכיר בעל הסברא האחרת דרישה ח"מ סי' ט"ל ס"ח לדעת הנימוקי יוסף בפ' זה בורר:

טז
כל היכא דחזינן שמביא האלפסי שאר מילי מהך דינא דאיתמר בלא פלוגת' והשמיט אינך מילי ש"מ דסבר דלאו הלכתא היא מהרא"י בכתביו סי' רל"ט:

יז
כל תשובה שנכתבה בשם הרי"ף ז"ל אין לנו להסתפק אי חתים עלה או לא דאלת"ה לא הנחת מקום לסמוך על שום תשובה מתשובות הגאונים דהא לא חתים שמייהו עלה אלא כך הם עיקרן של דברים כל תשובה שאינה חולק' בהדיא על התלמוד נסמוך עלה אע"ג דלא חתים שמיה עלה וכל תשובה שהיא חולקת על התלמוד או על אחד מהכללים המסורים בידינו לא סמכינן עלה הרדב"ז חלק ב' סימן תקנ"ט והרמב"ן במלחמותיו פרק הישן כ' דאין לסמוך על התשובות הנמצאות בשם הרי"ף אלא א"כ הוחזקו:

יח
דרכו של הרי"ף ז"ל בכמה מקומות לתקן לשון המשנה ולקצר בדבר שהוא מסכים אל האמת רדב"ז ח"ב סי' תקפ"ד:

יט
מסורת היא בידינו דאין לך שום מפרש שיאמר כלומר או פי' אלא כשאפשר לפרש פי' אחר ובא לשלול אותו או שהקשה לו שום קושיא ואומר כלומר או פירוש לתרץ הקו' ההוא כ"ש הרי"ף שדרכו להעתיק לשון התלמוד שאינו אומר כלומר או פירוש אלא כשהדברים סתומים או שאפשר לפרש פירוש אחר ואותו הפי' אינו מתיישב שיירי כנה"ג א"ח סי' תקמ"ג:

ך
הרי"ף בעל השערים הוא בן בנו של רב אלפס שו"ת מהר"ם מרוטנבורג סי' קצ"ה ושם בסי' רי"ט כ' וז"ל שוב קבלנו שאותו שיסד השערים היה שמו ר' יצחק בר ראובן ורבינו האלפסי שעשה החיבור היה שמו ר' יצחק בר יעקב והיה אבי אביו של בעל השערים וכ"כ בהגמי"י בתשובות דשייכי לס' משפטים סי' מ"א ונ"ה ע"ש ובכן אין כאן קושיא ממ"ש בב"י ח"מ סי' קע"ו ס"ח שהרי"ף סותר את דבריו ממ"ש בשערים למ"ש בהלכות כיון שהרי"ף לחוד ובעל השערים לחוד כן מצאתי בס' קורא הדורות דף ז' א' וע' מגילת

ספר דף נ"ז א' ונ"ט א' מהעשין וכ"כ נתיבות משפט דף רצ"ט ג' וכ"כ בעל צמח דוד דף ט"ל ב' ובשלטי הגבורים דמרדכי פרק הכותב דף תקמ"ג בשם הנמ"י וע"ש במרדכי כי פעם ושתים נתעלם זה ממנו וע"ע ראש יוסף סי' ע"ב סי"ד שהוא ז"ל והמרדכי לא כיונו בזה אל האמת ועיין כנה"ג שם בח"מ סי' קע"ו הגהות הב"י אות ג"ן ובס' עיטור סופרים דף קל"ב ג' דגם מינייהו אישתמיט כל זה והוא פלא:

כא

דרך ר' אלפאסי ז"ל הוא להביא אוקמתא שנאמרה בגמ' לדברי הכל לישב לכל לשון המשנה ואח"כ מביא דברי האמוראים שהל' כמותם ואף כאן לא הזכיר דברי רב יאודה לפי שהם הלכה אלא שהביא האוקמתא שאמרו בתלמוד גם לדבריו והביא דברי ר' יוחנן לקבעם הלכה כן ראיתי להריטב"א בחידושיו לע"ז שנדפסו בס' אוריין תליתאי דף י"א ג': **סליקו כללי הגאונים ובה"ג והרי"ף ז"ל.**

כללי הרמב"ם והראב"ד והסמ"ג

א

כשהרמב"ם סותר עצמו מפי' המשניו' לחיבור היד אין לסמוך אלא על מ"ש בחבור כ"כ הרב"י בי"ד סי' רצ"ד ד"ה ומ"ש שנוהגת וכ' הכנה"ג שם שכ"כ הרדב"ז בח"ב סי' רפ"א (ובמודפס הוא סי' תק"ף) וע' בשדה יהושע דף ק"ח וז"ל הרמ"ע ס"ס קי"ז פי' המשניות דקטנותא נינהו ולא מקשינן ליה מינייהו ע"כ וכן ראיתי למהר"י קורקוס בפי"א מה' תרומות סוף הל' י"א שכ' כי לא דקדק במשנה כל הצורך:

ב

הדבר ידוע שהרמב"ם ושאר מחברי ספרים רובם ככולם אינם אלא מעתיקי הגמ' ולזה דבר שלא בא בגמ' אלא בקו' אגב גררא אין דרכם להעתיקו פר"ח י"ד סי' פ"ג סס"ק ז' וע"ע במים חיים שלו דף ל"ג ד' ובמשנה למלך פח"י מה' מעשה הקרבנות וב"י י"ד סי' קצ"ו וב"ח י"ד סי' מ"ח ס"ח וסי' רי"ז סי"א וכ"כ משפטי שמואל סי' צ"א שהרמב"ם אינו כותב בספרו אלא מה שמבואר בגמ' וכן מצאתי בשו"ת זרע אברהם חי"ד סי' ל"ד דף קכ"ט ד' דמלאכת הרב ז"ל אינה אלא להעתיק הדברים הנאמרים בש"ס לא לדחות פשט דברי הש"ס וע"ע סדר אליהו רבא וזוטא דף מ"ז ג' שכ' דלהכי קרא שמו משנה תורה וכו' ע"ש ומצאתי להכנה"ג בא"ח סי' קנ"ט הגהות הב"י אות י"ט שכ' דזה אינו שהרי בכמה מקומות מביא מה שנא' בגמ' עלי צד הדיוק או ברמז ע"ש:

ג

כל דברי הרמב"ם הם בתכלית הדיוק ויש לדקדק ולפלפל בדבריו כאשר תוכל לדקדק בגמ' עצמה משפטי שמואל סי' ק"ך ושכ"כ המגדל עוז בדוכתי טובא:

ד

דרכו של הרמב"ם ליקח הדרשה היותר פשוטה אע"ג דאתדחיי' בגמ' ולפעמים מביא פסוק שלא נזכר בגמ' כלל מאחר שהוא מבואר יותר הר"ב לח"מ ריש פ"ט מהלכות מאכלות אסורות ובסוף מעשה הקרבנות ופ"ב מה' תמידין ומוספין ובפ"ב מה' חגיגה ד"ה שנאמר ובפי"ג מה' שכירות דף קס"ט ב' ובכמה דוכתי וע"ש פ"א מה' מלכים וכ"כ עוד בשיירי כנה"ג בלשונותיו על הרמב"ם לפי"ב מה' שגגות בשם מהר"י קולון ובאר שבע וכ"כ הפר"ח בי"ד סי' ס"א ס"ק ל"ה ובמים חיים שלו דף כ"ה א' ועיין כ"מ פ"ד מה' ע"ז ד"ה אין עושין עיר הנדחת בספ' ובשו"ת רמ"ע סי' ק"ח דף ק"ט ב' ובגידולי תרומה דף ה' ואף בטעמי' כ' מהר"י קורקוס בפ"ז מהלכות תרומות הלכה ח"י ושם פ"ח הלכה ז' ובפ"י מה' מעשר שני סוף הלכה ז' דאינו מקפיד רק לכתוב הדבר היותר מתקבל כיון דלא נ"מ מידי לענין דינא ועע"ש פ"ג מה' ביכורים הלכה ה' וי' ובפ"א מה' שמיטה ויובל סוף הלכה ה':

ה

אין להוציא דין ממה שהרמב"ם מביא דין א' במקום זה ולא הביאו במקום אחר כגון דין דשייך לענין תרומה וגם למאכלות אסורות אין לנו לומר מדהביאו בדיני תרומה ש"מ דבמאכלות אסורות לא ס"ל הכי כי כבר נודע שאין דרכו של הרמב"ם לחדש דינים רק להעתיק דיני התלמוד כצורתם וכלשונם כאו"א על מקומו וכנו פר"ח י"ד סי' צ"ט ס"ק כ"א דף צ"א א' אבל בטור ושאר פוסקים אמרינן כן עיין ב"י ח"מ סי' ל"ה סס"ז:

ו

מעולם לא ראינו ולא שמענו שהרמב"ם ז"ל סותם דבריו בס' היד וסומך על מ"ש בפי' המשנה זה לא ניתן ליאמר אלא שדרך הרמב"ם ז"ל לפרש דבריו במקום א' בס' היד ובמקום אחד סותם דבריו וסומך על מ"ש במקום אחר יד אהרן חלק א"ה דף כ"ו ד' דלא כהר"ב דבר משה חלק א"ה סי' ג' אמר המך ואף גם זאת לא שייך אלא כשסומך כאן על מ"ש כבר במקום אחר הקודם לזה אבל שנא' שסומך כאן על מה שיבא לפנינו היא סמיכה שאין בה עמידה וכמ"ש הכנה"ג בח"מ סי' קע"ה הגהות הב"י אות ב' גבי הטור וכ"כ נתיבות משפט דף ש"י ג' על הרמב"ם והתי"ט פ"א דערלה משנה ז' ד"ה אמר וספי"א דפרה ועיין שלחן גבוה סי' תר"מ ס"ק ו' הן אמת שראיתי להתי"ט עצמו

שבפ"ג דגיטין משנה ד' שינה את טעמו ואמר שהרמב"ם בהלכות גירושין סמך אמ"ש בה' תרומות וכיוצא בזה כתב בספ"ט דקמא וכן מצאתי בשיטה מקובצת על ב"מ דף ו' א' יע"ש וכ"כ מרן בכ"מ פ"ג מהלכות נדרים ד"ה ולענין ובפ"ד מה' תרומות הלכה י' וברפ"ו מה' שמיטה ובכמה וכמה דוכתי הרשומים אצלי נלאתי להזכירם באופן דאין בידי יד כתה להכריע:

ז

דרכו של הרמב"ם הוא שכל דבר הנלמד מג"ש או באחת מי"ג מדות שהתורה נדרשת בהם קרי להו דברי סופרים אף שהוא מדאורייתא והטעם כיון שאינו מפורש בתורה ולולי שקבלו סופרים פירושו לא היינו מבינים אותו כך משום הכי שייך שפיר לקרותו דברי סופרים כן כתבו ה"ה והכ"מ ריש הלכות אישות וכן מצאתי להרבה מן האחרונים והנה כוונתם מבוארת דאף לדברים הנלמדים בי"ג מדות לפעמים קרי להו דברי סופרים לא שבכל מקום שהוזכר בדברי הרמב"ם ד"ס הוי דבר הנלמד באחת מן המדות שהרי בפ"א מה' חמץ ומצה ופ"ו וז' ובספ"ט מה' טומאת מת ובדוכתי טובא מספרו מצינו דאף לדברים שהם מדרבנן לגמרי קרי להו ד"ס ואף שפשוט הוא ראיתי להעיר על זה לתלמידים אשר כגילי אחרי אשר ראיתי להרב המופלא אליהו אלפאנדרי ז"ל שלא נמנע מלהזהירנו בזה בספרו שנדפס מחדש סדר אליהו רבא וזוטא דף ס"ט א' יע"ש וכן מתבא' להדיא מדברי הרמב"ם ז"ל עצמו בפי"ז דכלים משנה י"ב יע"ש וכן ראיתי להרב המובהק כמוהר"ר חנניה קאזיז ז"ל בספרו קנאת סופרים אשר חבר על ס' המצות להרמב"ם שבשורש ב' הוכיח בטוב טעם ודעת דלהרמב"ם ז"ל תרי משמעיות אית ליה למילת' מד"ס ויובן בו כפי הענין או שיורה על דבר שאינו מפורש להדיא אבל דינו דין תורה או יורה לפעמי' על דבר שהוא מדרבנן לגמרי שאינו דין תורה וכאילו יאמר שהוא מדבריהם ותמה שם הפלא ופלא על בעל לב שמח ודעמיה שלא חילקו בזה ומדי דברי בו זכור אזכרנו עוד שראיתי להכ"מ שם שהוסיף עוד ואמר שאע"פ שאותו הפי' מקובל מסיני כיון שאינו מפורש בתורה ד"ס מיקרי ע"כ והן אמת שמתשובת הרמב"ם עצמו שהביא הרמב"ן בהשגותיו לס' המצות בשורש ב' דף י"ז ד' מוכח כדבריו שבפירוש כתב דאף בדבר שהוא הלכה למשה מסיני ד"ס קרי ליה וכ"כ עוד בהדיא בפירושו על המשניות פי"ז דכלים משנה י"ב מ"מ יש לתמוה שהרי הכ"מ גופיה בפ"ב מה' טומא' מת גבי עצם כשעורה שכתב הרמב"ם שכיון שטומאתו הלכה הרי הוא דין תור' ולא ד"ס כתב הוא ז"ל דאף לפי שיטת הרמב"ם שסובר שכל הנלמד בי"ג מדות נקרא ד"ס זה שהוא הלכה למשה מסיני נקרא ד"ת וזהו הפך מ"ש בריש הלכות אישות שאף דבר

המקובל מסיני ד"ס נקרית ותו קשי' לי דהרי מצינו להרמב"ם גופיה בהקדמתו לספר טהרות דלעצם כשעורה קרי ליה מדרבנן יע"ש ומיהו לזה יש לתרץ דלאו דוקא קרי ליה דרבנן אלא כלומר דאינה כתובה בתורה אך איסורו איסור תורה והוי כאילו יאמר מדברי סופרים וכמ"ש לקמן כלל ק"ה בשם מהר"ח קאזיז ז"ל בספר קנאת סופרים הנ"ל אך קמיית' ודאי קשיא וכבר ראיתי להפר"ח י"ד ריש סי' כ"ט שנתעורר בה ולא תירץ כלום וגם בעל ס' צרור החיים בהלכות מקוואות פ"ח דין ה' הניחה בצ"ע ע"ש שהאריך בענין זה ולי בעניי יתורץ זה במה שנחלק בין כשפירוש הדין הכתוב בתורה מקובל מסיני ובין כשעיקר הדין עצמו הל"מ דכשעיקר הדין הוא כתוב בתורה ולולי הפירוש שפירשו בו סופרים אין לו מובן אז אע"פ שאותו הפירוש מקובל מסיני שייך שפיר לקרותו ד"ס כלומר דבר שאילו לא קבלו סופרים פירושו לא היינו מבינים אותו כן אבל בההיא דעצם כשעורה שעיק' דינו הוא הל"מ לא יתיישב בו כלל שם ד"ס כיון שהסופרים לא דברו בו כלום ואם תדקדק היטב בדברי הכ"מ תמצא שחילוק זה אמיתי הוא שהרי כתב בזה הלשון אע"פ שאותו הפירו' מקובל מסיני והוא דבר תורה וממיתין ועונשין עליו מיקרי ד"ס מהטעם שכתבתי עד כאן ומצאת כי תדרשנו שהטעם שכתב לעיל מיניה הוא דקרי להו ד"ס כלומר דבר שאילולי שקבלו סופרים פירושו לא היינו מבינים אותו כך וזה ודאי לא שייך היכא שכל עיקר הדין הוא הל"מ וכמ"ש ואחרי מופלג מצאתי בשו"ת זרע אברהם חלק י"ד סי' י"ז דף ס"ה א' שכתב דכוונת מרן בפ"ב מה' טומאת מת כמ"ש שכיון שהוא הל"מ נקרא דין תורה היינו למיזל בספיקו לחומרא כי היכי דאזלינן בכולהו ספיקי דאורייתא לחומרא ע"ש ובסי' ל"א ואני מאי דנלע"ד כתבתי אלא דאכתי צ"ע על דברי הרמב"ם גופיה שהרי כתבנו לעיל בשמו דאף לדבר שהוא עצמו הל"מ קרי ליה ד"ס ומדבריו בפ"ב מה' טומאת מת שהבאתי נראה להפך שכתב בפירוש שכיון שטומאתו הלכה הרי הוא דין תורה ולא ד"ס וכן קיימו וקבלו הכ"מ שם וגם בזה נלע"ד לתרץ דמאי דכתב הרמב"ם דלהל"מ נמי ד"ס קרי לה לאו למימרא שמפני שיש הפרש בין ד"ס לדין תורה קרי לה הכי שהרי בכל מקום שהוזכר בדברי הרמב"ם ד"ס והוא דבר הנדרשת באחת מי"ג מדות שוין בדיניהם לגמרי לדין תורה כמ"ש שם ריש ה' אישו' אלא היינו טעמא דקרי לה ד"ס לפי שלא בא בפירוש בתורה כמבואר בלשונו בפ' י"ז דכלים שכתב שכל מה שלא נתבאר בלשון התורה נקרא מד"ס ואע"פ שהדברים הל"מ והשתא לפי זה אתי שפיר שלא נקט בלשונו דפ"ב מה' טומאת מת ולפי שטומאתו הלכה הרי הן דברי תורה כלומר שנקראין דברי תורה כמ"ש הכ"מ רק שדינו בדין תורה כמשפט הד"ס כמ"ש הפר"ח בי"ד רסי' כ"ט אלא דאכתי יש להקשות על הרמב"ם ז"ל

דמאחר שאין הפרש בין ד"ס להל"מ למה זה כתב ולפי שטומאתו הלכה הרי הוא דין תורה ולא ד"ס כיון דליכא שום נפקות' בזה ואפשר דמ"ש ולא מד"ס אין כוונתו על ד"ס הנאמ' בדבר הנלמד בי"ג מדות דזה אין בו שום הפרש מהל"מ כמדובר רק רצונו דלא הוי מד"ס גמור כלומר מדרבנן וכן מצאתי עוד למוהר"י די ליאון במגילת אסתר דף ט' שכתב בשם הרשב"ץ בס' זוהר הרקיע שחיבר על המצות שכל דבר הנדרש בי"ג מדות דינו כדין תורה ממש ואין הפרש ביניהם רק לענין מנין המצות והסכים הוא ז"ל עמו ועל שניהם כתב הש"ך בח"מ סי' ל"ג ס"ק א' שדבריהם נכונים ומוכרחים יע"ש ושכ"כ הב"י טור א"ח ססי' מ"ב והדרכי משה ואני בעניי בדרכי משה שלפנינו לא מצאתיה וכ"כ עוד ר' בצלאל בסי' י"ט דף ט"ו א' והסכים לדבריו מהרח"ש חא"ה סי' מ"ב דף ק"ץ ג' וכ"כ הר"ם אלשקר סי' ס"ח והרב אליהו אלפאנדרי ז"ל הנ"ל שם כתב עוד כן בשם מוהרי"א ומהרש"ך ומוהר"ם מלמד וכן העלה הרב הגדול מוהר"א יצחקי ז"ל בשו"ת זרע אברהם חלק י"ד סי' ל"א יעש"ב הן אמת דהרב תם בן יחייא בס' תומת ישרים סי' פ"ג כתב דברים אשר לא כן על דברי הרשב"ץ הנזכר וגם הר"ב ס' לב שמח על ספר המצות בשורש ב' תמה הפלא ופלא והרבה להקשות על סברת הרשב"ץ ועל הנמשכים אחריו והביא כמה דינים שנדרשו בי"ג מדות ואפ"ה חילק הרמב"ם עצמו ביניהם לדין תורה יע"ש כי העלה ארוכה בענין זה והאחרון הכביד הלא הוא הרב אליהו אלפאנדרי בס' סדר אליהו רבא וזוטא הנז' לעיל חגר כלי מלחמתו על כל הרבנים הנ"ל בהויות ופלפולים הרבה מאד ואחר שקלא וטריא העלה בדף ע"ג ג' דדוקא דבר הנלמד מג"ש דחשיבא מפי השמועה דינה דין תורה משא"כ בשאר הדרשות של י"ג מדות שאע"פ שמן המקראות הם נדרשים אין דינם דין תורה רק מדרבנן גמור חשיבי רק דהם אסמכום אקרא ע"ש כי העמיק הרחיב בענין זה ולן בעמק' של הלכה זו ואתה תבחר ולא אני כי אין תלמוד כמוני ראוי להכריע והר"ב לב שמח פנה דרך לעצמו להוכיח שגם להל"מ אין לה דין תורה ודין גרמא לו לפרש דברי הרמב"ם שבטומאת מת פירוש דחוק עד מאד כמו שהוא הודה מפי עצמו יע"ש ל"ב ב' ולענ"ד ליתא להאי מילתא שהרי מצינו בעירובין צ"ה א' ובנזיר ל"ו ב' ובנדה ט"ו א' ובסוכה מ"ב ב' דלהל"מ קרי ליה דאורייתא דוק ותשכח ואם כדבריו למאי הלכת' קרי לה דאוריית' אלא ודאי על כרחנו צ"ל דלהל"מ דין תורה יש לה כדעת שאר רבוותא ועיין רש"י ריש כתובות. ג' א' ד"ה שויוה וע"ע רש"י בפסחים מ"ד א' ד"ה וכזית דלקי אהל"מ וע"ע תי"ט בזבחים פי"ג משנה ז' ד"ה ר"א וכ"כ רשד"ם בי"ד סי' קל"א וכן הוכיח בעל צרור החיים בפ"ח מה' מקואות יעש"ב וע"ע ב"ח י"ד סי' רצ"ד סעיף ו' ובט"ז שם ס"ק י"ג וע"ע לחם משנה פ"ד מה' אישות גבי המקדש בפסולי עדות

של דבר' סופרים ועדיין צריכים אנו למודעי אם כשכות' הרמב"ם ז"ל באיזה דין שהוא מדבריהם אי הוי מדרבנן ממש בכל דוכתא דקאמר הכי או אם לפעמים קאמר הכי מלת מדבריהם גם על דבר שנדרשת באחת מי"ג מדות והנה גם בזה נתחבטו קמאי דקמן וכמה דיו נשתפך על זה ואם אמרתי להעתיק דבריהם אהיה לטורח בעיני המעיינים אחרי אשר לא אוכל להכריע בין הרים גבנונים לכן אציג לפניך בקיצור נמרץ הדעות אשר מצאתי בזה אחר החיפוש וראשון לציון הנה הוא הכ"מ ריש פ"ב מהל' אבל על מ"ש הרמב"ם ומדבריהם שיתאבל האיש על אשתו כתב ז"ל דלשיטתיה אזיל הרמב"ם שסבר שכל דבר שאינו מפורש בתורה ממש אע"פ שדינו דין תורה מיקרי ד"ס מוכח שפיר מדבריו אלה דאין שום חילוק בין מדבריהם לד"ס וכן נראה עוד מדבריו רפי"ג מה' עדות וכן נראה מתשובת הרשב"ץ שהביא הב"י בא"ח ססי' מ"ב וכ"כ ר' בצלאל בסי' י"ט דף ס"ו א' וכן נראה להדיא במוהרח"ש בעיגונא דאיתתא דף ב' א' וכן כתב להדיא בעל לב שמח בדף ל' ב' ותמה על הרב תם ן' יחייא דפליג על הרשב"ץ בהא והוכיח במישור מכמה לשונות הרמב"ם שאין הפרש כלל בין מדבריהם לד"ס יע"ש אמנם ממ"ש הכנה"ג בלשונות הרמב"ם שם בפ"ב מה' אבל בשם רדב"ז ח"ב נראה בהדיא שדעתו לחלק בין מדבריהם לד"ס דוק ותשכח וכן יש ללמוד מדברי הכ"מ גופיה פ"י מה' נחלות הל' ח' ע"ש וכן הכריח בפלפול עצום הר"ב סדר אליהו רבא וזוטא הנ"ל בדף ס"ח וס"ט ותפס עיקר דעת הרב תם ן' יחייא ע"ש ויתן מעדנים לנפשך וכן תפס עיקר מוהר"ר חנניה קאזיז בס' קנאת סופרים שלו על מצות הרמב"ם בשרש ב' ותמה הפלא ופלא על דברי הכ"מ דה' אבל וה' עדות ופי' הוא ז"ל דברי הרמב"ם דמדרבנן גמור הוא דקאמ' ושכן יש לפרש בכ"מ שכתב מדרבנן או מדבריהם זולתי היכא שיש לתלות שטעו המעתיקים מלשון ערבי ללשון עברי ובחכמתו כי רבה היא תשובה נצחת השיב לכל הלשונות אשר מהם הקשה הלב שמח על הר"ב תומת ישרים וכת' שכל דבריו בזה אינן אלא שגגה ממיעוט ההשגחה זהו מה שראיתי להציג לפניך בתכלית הקיצור ואם חפץ אתה לעמוד על בוריין של דברים לך נא ראה באורך וברוחב של ענייניים אלו בס' לב שמח על שרש ב' ובס' אליהו רבא וזוטא הנ"ל כי הוא פעל ועשה בענייניים אלו פלפול עצום ורב וכן הפליא לעשות הר"ב דברי אמת בקונטריס הט' הנק' בשם ד"ס יעש"ב בארוכה וע"ע בשו"ת יד אליהו סי' מ"ט:

ח

אין להקשות מסברת התוס' על הרמב"ם דבכגון דא אמרינן גברא אגברא קא רמית פר"ח י"ד סי' ס"ז ס"ק א' ותמה שם על התי"ט שהקשה בזה על הרמב"ם ז"ל וכן הרמ"ז בפ"ז דערכין וכ"כ הר"ב חוות יאיר רסי' קצ"ב ע"ש:

ט

דרך הרמב"ם ז"ל הפך שיטת הגמ' היכא שספרא או ספרי מוכיחים הפך שיטת הגמרא כן מצאתי להכנה"ג בכללי הפוסקים אות כ"ח בשם חומת ישרים ואני הדיוט לא יכולתי להלום כלל זה שהרי כלל גדול בידינו שכל תוספת' או בריית' שלא הוזכרה בגמ' משבשתא היא דמסתמא כיון שרצו חכמי ישראל לחבר התלמוד חקרו ודרשו בכל הספרים ובירורו אותם שהם בני סמכא בדוקא כמו שתמצא להר"ש אלגאזי בספר גופי הלכות כלל תקל"ד ואם זה הוא אף בסתמא דליכא הוכחה להפך בגמ' דילן כ"ש כשמוכח הפך דבריהם משיטת הגמ' ועוד שעמדתי על עיקרן של דברים בתומת ישרים סי' ק"ע וראיתי שעיקר ראייתו בזה הוא ממ"ש הרמב"ם בפ"ה מה' מלוה שהוא מ"ע להשיך לעכו"ם שהניח דרך הגמ' שלנו ובחר לו שיטה הספרי ועל כגון דא לא שייך לומר דרכו של הרמב"ם כיון דאחת היא ופרסמה הכתוב ואף גם זאת כבר תמה עליו הר"י די ליאון במגילת אסתר דף ל"ד ב' למה זה הניח דרך הסלולה בגמ' ותפס שיטת הספרי וסיים שם בדף ל"ה א' ולא ידעתי מה אדבר בו רק כי דעתו רחבה מדעתי ולא יכולתי לבא עד תכונתה ע"כ וכן בדף ע"ח א' כתב בזה הלשון נ"ל כי מאחר שכן נמצא בספרי או בספרא ראוי להביא במנין המצות אם לא נמצא איזה דעת סותר אליו בגמ' שהיא העיקר ע"כ וכמעט כל בעלי הפרשים הדביקוהו להרמב"ם בדין זה שכתב שהוא מ"ע להלוות לעכו"ם נגד גמ' דילן ותדע עוד שאין זה דרכו של הרמב"ם שהרי כתב המגדל עוז בפי"ב דנדרים שחכמי לוניל הקשו להרמב"ם ז"ל איך פסק נגד שיטת הספרי והשיב להם שכיון שלא הוזכרה אותה דרשה לא בגמ' בבלית גם לא בירושלמי ליתא להההיא דרשא ע"כ הא קמן דלא זו היכא דאיכא הוכחה בגמ' נגד הספרי שאינו תופס שיטת הספרי אלא אף בדליכא שום גילוי בגמ' ואע"ג שהוקשה זה להכ"מ שם ובבדק הבית י"ד סי' רל"ד וכתב שדרך הרמב"ם לפסוק כברייתי' דספרי אע"פ שלא הוזכרה בשתי הגמרות מ"מ שיפסוק הפך גמ' דילן מפני הספרי זו לא שמענו וכן מצאתי עוד להלחם משנה בפי"א מה' מאכלות אסורו' שכתב דלדעת הרמב"ם דחינן לברייתא דספרי מקמי גמ' דילן עיין שם ובריש פ"ד מה' עבדים גם הבאר שבע בפ' עגלה ערופה דף ס"ד ויש"ש בפ"ד דיבמות סי' נ"א תמהו על הרמב"ם איך שבק גמ' דילן וסמך אספרי יע"ש וע"ע כנה"ג א"ח בלשונותיו

על רש"י והרא"ם סוף פרשת כי תצא דזו היא כוונת הראב"ד במה שהשיג על הרמב"ם בפ"א מה' רוצח דיליף דרוצח ניתן להצילו בנפשו מוקצותה את כפה וכתב עליו בזה הלשון א"א בספרי קא דריש לה הכי ע"כ דרצה בזה להקשות על הרמב"ם דאמאי נקט כספרי והניח היקשא דתלמודא כי כאשר יקום וגו' וכן פי' ג"כ דבריו מהר"ם ן' חביב בס' שמות בארץ בתו' יה"כ ד' ח"י סע"ב יע"ש וכן מצאתי להרשב"א ז"ל בחידושי יבמות שלו דף קכ"ח ד' שתמה על הגאונים למה זה סמכו אברייתא בספרי ולא אברייתי' דגמרין שהיא עיקר כיון שנשנית בבה"מ יע"ש:

י

למוד הוא הרמב"ם ז"ל לומר אסור אפי' ע"ד שלוקה מן התורה כ"ש במקום שעובר בלאו ואינו לוקה מהרש"ל בביאור הסמ"ג ריש הל' חמץ וכ"כ כנה"ג ח"מ ר"ס שנ"ט והוכיח כן מכמה דוכתי דנקט הרמב"ם לישנא דאסור במילי דלקי עליהו או דעבר בהו בלאו ותמה על הכ"מ דבפ"א מה' גניבה כ' שדייק הרמב"ם לכתוב אסור לגזלו או לעשקו ולא כ' שעובר עליו בל"ת לומר שאין איסור זה מן התורה והליץ בעדו דדוקא כי אמר בפי' אסור לגזול ד"ת או כשמסיים וכל העושה כן עובר בלאו או לוקה אז הוי מן התורה אבל כשאומר אסור לבד אין איסורו מדין תורה יע"ש וע"ע מגילת ספר ריש לאוין ע"ו וע' שיירי כנה"ג בכללי הפוסקים שלו אות זי"ן ובדינא דחייא ח"א דף קפ"ד ג':

יא

אינו צודק לכתוב על שום מחבר ספר פלוני פי' אא"כ הוא מפרש כגון ר"ת ורש"י וכיוצא אבל על הרמב"ם או שאר מחברים לא יצדק לשון זה ויש לחקור אחריו כשנמצא לשון זה כנה"ג י"ד סי' כ"ג אות י"ב מהגהות הטור:

יב

גדולי המחברים הרמב"ם ז"ל כ"כ הר"ב הליכות אלי כלל ר"ו בשם ס' כתיבת יד ישן ואני המך מצאתי עוד כן לר' בצלאל בשיט' מקובצת על כתובות פ' אלו נערות דף ק"ג ד':

יג

ידוע ומפורסם שדרך הרמב"ם בחיבורו לפסוק כאם תמצא לומר וכמ"ש מרן בכ"מ פח"י מה' שבת הלכה כ"ו ובכמה וכמה דוכתי וכ' עוד בפ"ב מה' נזירות דין ח' שזו היא שיטת הגאונים וכ"כ הרא"ש בפ"ק דקידושין סימן ז' שדעת הרמב"ם כדעת הגאונים שכל את"ל הוי כמו פשיטותא וכן מצאתי עוד להר"ב לחם משנה בפ"ג מה' קריאת שמע והוסיף שגם דרך הרי"ף הוא זה ומוהר"ש אלגאזי בספרו גופי הלכות כלל ק"ג כ' שכן נראה דעת רש"י ז"ל אמנם ראיתי להרב הגדול בעל משנה למלך שכתב בח"ג דף י"ג ד' דלא

ס"ל לרש"י דאת"ל הוי פשיטותא ועיין מגדל עוז פ"ב מה' נזירות שכתב שדעת התוס' כשיטת הגאונים והדבר פשוט לפני כל יודעי דת ודין דלא אמרו לפסוק כאת"ל אלא באת"ל שבתלמוד אך באת"ל שכותב איזה פוסק בתוך לשונו מפי עצמו להחזיק דבריו פשיטא ופשיטא דלא שייך כלל לומר כן והגם דמרוב פשיטותו לא ניתן ליכתב באתי לידי מדה זו לפי שראיתי להרב"ח בטור א"ה סי' ל"ח ס"ח דשבקיה לישרותיה וכתב לדעת הטור דמדכתב הרא"ש בתוך דבריו ואפי' את"ל וכו' משמע שדעת הרא"ש כן וכשיטת הגאונים הנ"ל ע"כ וליתא דמלבד דלא עלה בדעת שום א' מפוסקים לומר כן אלא על את"ל שבתלמוד אף גם זאת מצד הענין בעצמו אי אפשר לומר כן בדברי הרא"ש כמו שיתברר למעיין שם ועיין ואם ת"ל כיוצא בו בדברי הרא"ש ר"פ ראוהו ב"ד שהוא להחזיק דבריו ע"ש ובר מן דין תרי טעמי רברבי איכא נגד הרב"ח בזה חדא דהרא"ש ז"ל הוא מכת הסוברים דאת"ל שבתלמוד לא הויא פשיטותא כדמוכח בפ' בתרא דב"מ שכתב דמסתבר דכל הני את"ל הלכתא נינהו דטעמא דמסתבר נינהו דמשמע הא בעלמא לא הוי פשיטותא כן כתבתי מדעת עצמי ואחרי מופלג נדפס ס' קרבן נתנאל וראיתי בכלליו כלל ט' דגם הוא יליף לה מהך דהבית והעליה שהבאתי וכן העיד ע"ז הרב"י בח"מ סי' שמ"ו ס"ו וגם לדברי הב"ח שם דוקא התם משום דמוכח הוא דפסק כהגאונים אבל בעלמא לא יע"ש וכ"כ בהדיא הפרישׁ שם סי' שי"ב ססי"ט וכן מצאתי להב"ח עצמו בי"ד סי' רל"ד סכ"ג שבפי' כתב והרא"ש תופס שיטתו דאת"ל לאו פשיטותא ומאחר שכן איך יעלה על דעת שהטור יפסוק כאת"ל שכ' הרא"ש בתוך דבריו משום דאזיל לשיטת הגאונים אתמהה וזאת שנית דאף בגמ' לא הויא פשיטותא לדעת הגאונים ודעמייהו אלא היכא דקאמר את"ל אבל כשאומר ואפי' את"ל לא הוי פשיטותא וכמו שכתב בפשיטות הר"ב יד אהרן בכללי הגמרא כלל צ"ו ע"ש וברש"י תמורה ב' ב' ד"ה ואפי' את"ל וכאן בדברי הרא"ש כתוב לאמר ואפי' את"ל וכו' באופן שדברי הרב"ח הללו לא שרירין ולא קיימין ושלא בהשגחה נכתבו ועיין תפארת שמואל דף ע' ד' ששגג גם הוא בדעת הרא"ש וכת' מהר"י קורקוס כ"י שהביא חזון נחום דף קצ"ב ב' שדעת הרמב"ם ז"ל כרש"י דתמורה שהבאתי:

יד

אעפ"י שדרכו של הרמב"ם ז"ל לפסוק כאם ת"ל היכא דבדוכתא אחרינא מסיק לאותו את"ל בתיקו אינו חושש לאת"ל כ"מ סוף פ"ה משאר אבות הטומאה וכ"כ עוד בפ"ב מהלכות מטמאי משכב ומושב ע"ש אמנם מצאתי להלחם משנה בפ"ד מה' מעשה הקרבנות גבי אויר שאין סופו לנוח שכתב הפך מזה יע"ש:

טו

עד כאן לא פסקו הגאונים כאת"ל אלא באת"ל שהיה יכול לומר איפכא דמדלא קא' איפכא ודאי דהלכה כאת"ל דבגמ' אבל את"ל דלא מצי תלמודא למימר איפכא לא ב"ח א"ה קונטריס יס אחרון סי' קל"ז ועיין תוס' פ' השולח מ"ג א' ד"ה את"ל:

טז

עד כאן לא פסקו הגאונים כאת"ל אלא כשהאת"ל מפורש בגמ' אבל כל שאינו מפורש אע"פ שבעיא שניה תהיה באת"ל מהראשונה ליכא מאן דפסק כאת"ל כ"כ הב"י בטור א"ה ססי' קכ"ב ובכ"מ ספ"ב מה' מתנות עניים ואע"ג דהב"ח שם כתב דלא ידע מנ"ל הא הר"ב פר"ח שם ובעל קול בן לוי דף כ"א ד' עשו סמוכות לדברי הב"י בטוב טעם ודעת ושכן כתב הר"ן פ"ק דקידושין דף תרכ"ג א' גבי בעיא דבתך וקרקעך בפרוטה ע"ש בארוכה וכן מצאתי להפרישׁ בח"מ סי' רט"ז ס"ח ע"ש וע"ע בס' גט פשוט שם ס"ק י"ב שכתב דדבר זה הוא מוסכם בפי כל המפרשים בדברי הרמב"ם בדוכתי טובא וכן מצאתי עוד להלחם משנה ספ"ב מה' שאלה ופקדון ובפ"ד מה' אישות מהדורא בתרא ע"ש וכ"כ הר"ב חוות יאיר דף צ"ג א' וכ"כ עוד המשנה למלך פ"ג מה' ביאת המקדש הלכה כ"א ומכתב מאליהו דף ק"פ ג' ואע"ג דמוהר"א יצחקי ז"ל בשו"ת זרע אברהם בחלק י"ד סי' י"ז כתב דאע"ג דלא הוזכר להדיא האת"ל כיון דאין מקום לבעיא שניה אם לא בדרך אם ת"ל הו"ל כאילו נאמר להדיא בש"ס ודאית לן דכוותא טובא בדברי הרמב"ם ע"ש וכן נראה עוד מדברי דמשק אליעזר על חולין דף ת"ל ב' ע"ש מ"מ נראה עיקר שיטת כל אינך רבוותא דרבים וגדולים נינהו וכ"כ נתיבות משפט דף ר"ח ב' לדעת רבי' ירוחם והטור ובס' הלכה למשה ח"א דף נ"ו א' ובס' אור יקרות דף מ"ד ב' ע"ש:

יז

הא דאמרינן דאת"ל שאינו מפורש בגמ' לא הוי פשיטותא לדעת הרמב"ם היינו דוקא כשהבעיין אחד אבל כשהשני הוא בעיין אחר אז אמרי' דמדשאל זה משמע דאידך פשיטא ליה לחם משנה פ"ב מה' גיטין אמנם הרב בפר"ח בה' גיטין סי' קכ"ב הכריח בטוב טעם דליתא להך כללא דכייל לן הלחם משנה ע"ש וכ"כ בעל קול בן לוי דף כ"א ד' ע"ש:

יח

אף לדעת הרמב"ם והגאונים והרי"ף דכל את"ל פשיטותא הוא לכל מילי היינו דוקא כשהבעיין בעי תרי הבעיות באת"ל אבל כשהבעיין בעי תרי הבעיות סתם אע"פ שהגמרא קאמר דבאת"ל קמבעיא ליה כיון דהוא עצמו לא אמרן די שנפסוק בעיא קמייתא

כפשיטותא אבל לא הוי פשיטותא גמור כל כך כדי שנפסוק בעיא בתרייתא הבאה מכללה דלא איפשיטא לחומרא אלא דיינינן בעיא קמייתא ספק קצת כדי לפסוק בעיא בתרייתא בספק כיון שבאת מכללה דהדבר דומה לספק ספיקא ומיהו ס"ס גמור לא הוי לענין שנפסוק לקולא בבעיא בתרייתא כ"כ הלחם משנה בפ"ג מה' ק"ש לדעת הרמב"ם ועיין פרי תאר סימן ל' ס"ק א' ד"ה וההיא:

יט

מצינו להרמב"ם ז"ל שדבר שהוא תקנת חכמינו ז"ל קורהו תורה בסוף הל' גירושין שלא הקפידה תורה וכו' והיא תקנת חכמי' הריב"ש ז"ל סי' קנ"ה והביא ראיה ממאי דאיתא בגמ' כל מקום שהאמינה תורה עד א' הלך אחר רוב דעות וכו' וידוע דפסולי עדות אינם נאמנים מן התורה. לכ"ע ואפ"ה קאמר כל מקום שהאמינה תורה כי תקנת חכמים תורה היא אמנם הרב אליהו אלפאנדרי ז"ל בספר אליהו רבא וזוטא דף ע"ז השיבו תשובה נצחת הן בפי' דברי הרמב"ם הן על הראיה שהביא ע"ש בארוכה:

ך

המורה מתוך הרמב"ם ואינו בקי מהיכן הוציא דבריו מהתלמוד טועה להתיר את האסור ולאסור את המותר והוא סבור שהבין את דבריו ואינו כן ריב"ש סי' מ"ד וכן כתב הרא"ש בתשובותיו כלל ל"א סי' ט' ושכן שמע מפי גדולים יע"ש ועיין עוד כסף משנה בהקדמת הרמב"ם לחבורו ובמשפטי שמואל סי' צ"ו וז"ל הרב ראשון לציון דף כ"ד ב' וכבר כתבתי בכמה מקומות דרמב"ם בפסקיו סמך שיפסק הפוסק מספרו באין צורך לראות הש"ס כי ממנו תוצאות תורת האדם וכפ"ז לא יחוש לטעיות הנמשכות מדברי הש"ס אלא למה שיסתפק האדם מדבריו עצמו ושמור לך כלל זה ע"כ ואם קבלה נקבל כי כפי הנראה הנך רבוותא דאייתינא לא ס"ל הכי:

כא

פתיחת הרמב"ם בפי' המשניות לדעתי לא שלטה בה עינו של הרמב"ן ז"ל לפי שבימיו לא היו עדיין מועתקו' מלשון הגרי ללשון הקדש שאילו באו לידו אין ספק אצלי שלא היה לו מקום להסתפק ולתמוה במה שנסתפק והרבה להפליא בדעת הרב ז"ל כן מצאתי בספר קנאת סופרים בריש שורש ב':

כב

לפעמים כותב הרמב"ם ז"ל בספר המצות שלו על איזה דין שהוא מדרבנן ואין הכוונה מדרבנן לגמרי הנא' בעלמא אלא שהוא מקובל אצלם אותו איסור לאסרו דבר תורה ואולי המעתיק מלשון ערבי לעברי העתיק זה הלשון דמדרבנן במקום שהיה לו להעתיק

מדברי סופרים והוא לא דק בזה ספר קנאת סופרים שורש ב' ועיין שו"ת דבר שמואל סי' רפ"א שכתב דאפשר ע"י המעתיקים אירע קצת עירבוב או קלקול בענין ומלות ההעתקה בחסיר יתיר או חלוף וכו' ע"ש:

כג

אין להקשות על הרמב"ם בספר המצות אלא במה שהוא מתייחס למנין המצות אבל במתייחס לדעת תלמוד המצות ודיניהם לא דק בהם כל כך כי בספר היד הוא מקום תחנותן ודקדוקן כמו שנראה מתשובת הרב עצמו להר' שמואל ראש ישיבת בבל הלא היא כתובה בתוך תשובותיו הנדפסות וממנה יש תשובה על כל מה שיקשה אל המעיין במה שלא יכוין הרמב"ם באיזה עניינים מ"ש בס' המצות עם חבור היד מלבד מה שאפשר ג"כ מן החזרה ממה שהיה סבור קודם לכן וכמו שמצינו כיוצא בו בתלמוד הדר ביה פלוני מההיא ובמהדורא קמא אמר לן הכי ובמהדורא בתרא אמר לן הכי וכן דרך חכמים ונבונים אשר דעתם ניתוספת עליהם כל זמן שמזקינים קנאת סופרים סוף שורש י"ד:

כד

אע"ג דהרמב"ם סידרא ולישנא דמתני' נקט ליכא למימר דכי היכי דדחקינן בפירושא דמתני' הכי נדחוק בפי' דברי הרמב"ם דבתראה הוא ואם איתא דסבר הכי הו"ל לפרש ולא לסתום דבריו כסתימת המשנה ב"י י"ד ריש סי' ר"א ד"ה ומ"ש ואף אם תטבול וע"ע בדברי הרב המגיד ספ"ב מה' מכירה ומה שפי' בו שם הלחם משנה דנראה הפך מדברי מוהריק"א והוא עצמו בפ"י מה' ס"ת הל' ד' כתב ואין מכאן השגה על רבינו שהוא ז"ל העתיק המימרא ולשונה וכל מה שתפרש במימרא תוכל לפרש בלשונו ע"כ ועיין ב"ח ח"מ סי' ר"ז סי"א וש"ך י"ד ס"ק י"ד וגנת ורדים חלק א"ח כלל ג' סי' ט"ו ובהל' למשה ה' מכירה ד' כ"ה ג' ול"ד א' ומ"ז ג' ונ"א ב' ובכמה מקומות בספרו:

כה

ידוע הוא שהרמב"ם קדם הרבה לריא"ז שהרי ריא"ז היה תלמידו של ר"י מפאריש שהיה אחר הרמב"ם מהר"י קולון שורש צ' ועיין מרדכי פרק כל שעה וספר קורא הדורות דף ך' ב':

כו

אין לנו לדחות דברי הרמב"ם ז"ל בשום מקום אע"פ שיקשה לנו על דבריו ז"ל מתוך שיטת הגמ' המפורסם אצלנו אך ראוי והגון לנו לתלות החסרון במיעוט השגתינו שו"ת רלנ"ח סי' י"ב ורש"ך ח"ב סי' קצ"ז ובני חיי חלק י"ד סי' רפ"א דף ס"ד א':

כז
אחר שראה הרמב"ם דברי רבותיו ולא נראו בעיניו אנו שותים מימיו מהרמב"ם וכוותיה אית לן למעבד ולדון כדבריו שו"ת הרשד"ם ח"מ סי' רמ"ג:

כח
אין לפסוק כהרמב"ם במקום שהתו' חולקי' עליו דרבים נינהו יד אהרן על ח"מ סי' ג' בהגהות הב"י משם מהר"ם מטיוולי וכן כתב הרב בעל חוות יאיר רסי' קצ"ב בשם תשוב' הרא"ש שקבלה בידינו שחכמי צרפת המה בעלי התוספות היו מופלגים וגדולים יותר מהרמב"ם ע"ש:

כט
כמה מהדוחק שיחלוק הרמב"ם ז"ל על רבו הרי"ף ואף על שאר פוסקים, ואף אם מצינו בקצת מקומות שחולק עליו היינו דוקא במקום שהוא ז"ל מפרש שחולק על רבו אבל על הסתם דוחק לומר שחולק על הרי"ף ז"ל ועוד דהיינו דוקא במקום שיש מערכה לקראת מערכה ודעת הרמב"ם ז"ל נוטה לאותם שחולקים על הרי"ף אבל היכא שכולם מודים להרי"ף ז"ל דוחק לומר שחולק עליו כנה"ג ח"מ סי' רפ"ט הגהות הב"י אות ד' ועיין חוט השני דף ט"ז א' וח"י א' ודרישה ח"מ סי' מ"ו ספ"ד:

ל
דרך הרמב"ם שלפעמים מפרש דבר זה תקנה ופעמים משמיט ולא קפיד על זה כמו שבחלק הגזירות פעמים כותב שהדבר משום גזירה גזרו על כך מפני כך ופעמים כותב הדין ואינו מזכיר שהוא משום גזירה וכן דרכו גבי הל"מ שלפעמי' מזכיר שהדבר הל"מ ולפעמים משמיטו ס' ידי אליהו תיקון ל"ח:

לא
דרך הרמב"ם ז"ל דבכל מקו' שיש שני סברות הפכיות בתלמוד ופסק תלמודא כחד מינייהו מטעים בתוך דבריו שלילת אותה הסברא דלא חש לה תלמודא ידי אליהו תיקון נ"ג:

לב
כל מקום שאומר הרמב"ם בחבורו וכן הורו רבותי ז"ל הוא רומז לר' אלפאסי ורב יהוסף הלוי ז"ל וכן תמצא בה' שאלה ופקדון בפ' ה' שכתב וז"ל וכזה הורו רבותי רב יוסף הלוי ורבו עכ"ל וכ"כ במס' אבות בפ' בן זומא ז"ל וכבר הורה כזה רבנא יוסף הלוי לאיש אחד באנדלו"ס וכו' תשב"ץ חלק א' סי' ע"ב וע"ש לעיל מיניה שכתב בבירור שרב יוסף הלוי ן' מאגש רבו של הרמב"ם היה ע"כ וכ"כ בעל בית דוד על ח"מ סי' ה' כלל י"ט ואני

עני ואביון אומר שאם קבלה נקבל ואם לדין יש תשובה ואף שבעל שלשלת הקבלה כתב עוד בשם המגדל עוז ובשם המרדכי וכ"כ עוד בעל צמח דוד נראה אחר המחילה הראויה דזה אינו מכמה טעמים וראיות מופתיות וצא ולמד מהוראת הרמב"ם גופיה שכתב בהקדמתו לס' זרעים אלה הדברים וקבצתי כל אשר בא לידי מפרושי אדוני אבי ז"ל וזולתו עד רבינו יוסף הלוי ז"ל וכו' ע"כ וזה הלשון מורה באצבע שהיה ר' יוסף הלוי קדמון ממנו וכמ"ש בעל ס' יוחסין וז"ל המאו' הגדול אשר זרח שמשו לכל ישראל אשר השלים מ' דורות מזמן שמעון הצדיק הרמב"ם ז"ל ור' יוסף הלוי ן' מאגש היה ל"ח דורות ואחריו דור ט"ל והוא ר"מ בנו של ר' יהוסף הלוי ור' מיימון אביו של הרמב"ם והוא למד את בנו ואע"פ שאמרו כל המפרשים כי ר' יוסף הלוי היה רבו של הרמב"ם אולי אמרו שראה מספריו וגם כי ראיתי אני שאמר כפי מה שלמדתי מר' יהוסף הלוי אבל כפי סדר הדורות א"א כי כבר כתבנו למעלה שנפטר ר' יהוסף שנת תתק"א והרמב"ם נולד בשנת תקצ"א ערב פסח יום שבת שעה ושליש אחר חצי היום וא"כ יהיה ר"מ בן י' שנים ע"כ וע"ש שהביא לשון הרמב"ם שהזכרתי עוד מצאתי כתוב בשם ס' תולדות אדם למוהר"ש אלגאזי שהרמב"ם נולד מאתים שנה אחרי מות ר' יוסף הלוי והביא דברי הרמב"ם בפ' המשניות במסכת שבועות פ' ו' משנה ו' וז"ל וכך ראיתי אבא מארי ז"ל משביע אותם פעמים הרבה על זה הלשון כמו שראה לרבו ולרבינו יוסף הלוי ז"ל משביע תמי' עכ"ד הרי לנו הודאה שנייה מפי הרמב"ם עצמו דלאו רבו היה מלבד שכפי סדר הדורות א"א להתקיים ומעתה ע"כ לומר שמה שכתב הרמב"ם בפ"ה דשאלה ופקדון וכזה הורו רבותי רב יוסף הלוי ורבו וכמ"ש באבות רבנא יוסף הלוי דרך כבוד הוא שכתב כן כפי שהיו קדמונים ממנו אך לא מפני שהיו רבותיו ממש וכמ"ש בכללי הגמרא כלל א' שזו היא דרך הש"ס והפוסק לקרוא רבו לכל מי שגדול וקדמון ממנו יע"ש וממקומו הוא מוכר' שהרי כתב וכזה הורו רבותי רב יוסף הלוי ורבו הרי דאף לפי דרכו של הרשב"ץ לרבו של רב יהוסף הלוי כייל ליה נמי בשם רבותיו אע"פ דלאו רביה הוה ואוף הכי לדידן ג"כ אין זה מן התימ' שיקרא לר' **יהוסף** הלוי רבו הגם שבאמת לא היה רבו ובא ואראך דוגמתו בפ"ה דסוטה תנן אר"י מי יגלה עפר מעיניך ריב"ז והלא ר"ע תלמידך וכו' וידוע הוא שר"ע לאו תלמידיה דריב"ז היה אלא תלמיד ר"א ור"א היה תלמיד ריב"ז ואפ"ה קרי ליה תלמידו לרוב מעלתו כמ"ש שם הרמב"ם בפירושו ותדע עוד דלאו על רבותיו ממש קא מכוין הרמב"ם דהא בפ"ה מה' אישות הלכה ט"ו כתב ושמעתי לרבותי בזה פירושים שאינו ראוי לשומען ועיין ספ"ו מהל' שילוחין ואי על רבותיו המובהקים קאמר אין ספק שהרמב"ם ז"ל לא היה כותב עליהם בלשון קל כזה:

לג
דרכו של הרמב"ם בדוכתי טובא דלא סמיך אשינויא דקמשני לדחות אקושיא אלא קסמיך אפשוטה של משנה ובברייתא ומימרא דאמוראי בית חדש א"ה סימן ו' ס"ב:

לד
מניינא למעוטי מאי אין זו שאלה בדברי הרמב"ם כי הוא ז"ל חיבר חבורו כדי שילמדו אותו על פה ולזה הטעם חלק אותו פרקים פרקים הלכות הלכות והמנין מבוא גדול וסימן לזכירה וללמוד הענין על פה שו"ת רדב"ז ח"ב קובץ ג' בלשונותיו על הרמב"ם רסי' קס"ב:

לה
אין זה מדרך הרמב"ם להשמיט הדין המבואר בתלמוד ולכתוב דין אחר במקומו שלא נאמר בפירוש ושממנו נלמוד הדין המבואר בתלמוד נתיבות משפט דף רמ"ט ד' ועיין כנה"ג י"ד סי' ש"ה הגהות הב"י אות ה' ותי"ט פ"ו דנדרים משנה ג' והלכה למשה ח"ב ה' מכירה דף ו' ד' וכ"ג ג' וספר כהונת עולם סוף ה' רבית דף מ"ב ד':

לו
דרכו של הרמב"ם בפי' המשניות דכל היכא דאיכא למטעי ולמשמע מלישנא דמתניתין דיחידאה היא כותב ודברי ר' פלוני אמת או ומאמר ר' פלוני אין חולק עליו וכיוצא מאלו הלשונות ללמדנו שהוא דבר מוסכם וליכא מאן דפליג אף דתני לה בלשון יחידאה וממילא כן הלכה שושנים לדוד שביעית פרק א' משנה ו' ועירובין פ"ג משנה י' ועיין מ"ש בכללי הש"ס אות מ"ם:

לז
דרכו של הרמב"ם שהוא סומך על מה שעתיד לבא לקמן באותו פ' מגילת ספר על הסמ"ג עשין ך':

לח
נמצא להרמב"ם במקצת מקומות שבגמ' תפסו לשון א' לכוונ' אחת והוא תפס אותו לכוונה אחרת ואחד מהם בהלכות איסורי ביאה פ' א' שכתב שלא ניתנה התראה וכו' ע"ש בדברי בעל המגיד מהר"י קורקוס פ"א מה' מעשר שני סוף הלכה י"ז:

לט
דרכו של הרמב"ם לומר מפי השמועה למדו כן כל היכא דהילפות' אינה להדיא וכלומר דמפני דמפי השמועה קבלו כן למדוה מהך דרשא גרועה כדי להוציאו מן הכתוב ס' מלכי בקדש דף ב' ד' ע"ש:

מ

כשכותב הרמב"ם ודבר זה הלכה מפי הקבלה כונתו הרצויה היא שלכל דברי הנביאים קרי להו מפי הקבלה שו"ת זרע אברהם חי"ד סי' ל"א דף קי"ח ג' ונ"ל דבזה ניחא מאי דכתב הרמב"ם בפ"א מה' אישות דין ו' ויש נשים אחרות שהן אסורות מפי הקבלה וכו' משום דבפ"ק דיבמות כ"א א' רב יהודה ורב אושעיא גמרי שניות מכתובים שגם הם קבלה מיקרו עיין בסוטה ל"ז א' ע"ש ורמזו הלחם משנה שם וסרה תמיהת הכ"מ שתמה על רבינו דכיון דמגזירת חכמים הן לא יצדק לומר בהן לשון קבלה ולי הדיוט ניחא בזה ומיהו מדברי הכ"מ פ"ג מהלכות נזירות הלכה י"ב לא משמע הכי ע"ש וכן בסוף פ"ו מהל' ק"ש להל"מ קרי ליה מפי הקבלה ע"ש בכ"מ וכן בפ"י מה' שגגות דין ה' ועיין כ"מ פי"ג מהל' מעילה וע"ע הרמב"ם ספ"ד מה' ממרים ופ"ג מהל' אבל דין ח' ובפ"י מהל' מלכים דין ו' ולחם יהודה שם ועיין חוות יאיר דף ק"ף ב' וריח שדה דף ז"ן ד' בארוכה ומגילת ספר לאוין ק"י:

מא

במחלוקת שבין הרמב"ם והראב"ד קרוב הדבר שאין כאן ספק שיש לנו ודאי לעשות כהראב"ד ז"ל שהוא רב וגדול כ"ש לחומרא כ"כ הכנה"ג בא"ח סי' ק"ס בשם רשד"ם וכתב על זה הוא ז"ל וז"ל אמר המאסף כשהראב"ד מחמיר מודינא לרב ז"ל דודאי יש לנו לעשות כדברי הראב"ד ז"ל אבל כשהראב"ד מקיל והרמב"ם ז"ל מחמיר מי יקל ראשו להקיל נגד הרמב"ם ז"ל בלתי ראיה נכוחה או טעם נכון עכ"ד והרדב"ז ח"ב קובץ ג' סי' רס"ז מלשונות הרמב"ם כתב דהראב"ד אילן גדול הוא ואין צריך סמיכה ובקי בכל התלמוד בבלי וירושלמי ספרא וספרי ותוספתא ובכמה מקומות כתב הרמב"ן עליו שהוא רב גדול ע"ש:

מב

כשהראב"ד כותב בהשגותיו יש מי שאומר כך וכך אין בלשון זה הכרע שיהיה דעתו כן הרב"י בא"ח סי' תקפ"ב אמנם מדברי ריב"ה שם נראה שסובר דדעת הראב"ד כאותו יש מי שאומר ע"ש:

מג

הראב"ד ז"ל בהשגותיו לא כיוון בהם למעט בכבוד הרמב"ם חלילה לרבנן קדישי כוותייהו אלא חשף הראב"ד את זרוע קדשו לחלוק עליו לכח אמיץ בכמה גופי הלכות כי היכי דלא ליסרכו כולי עלמא בתריה ללמוד וללמד בדעות מעל ס' המורה וכיוצא בו שו"ת הרמ"ע מסי' ק"ח וכן מצאתי בספר קורא הדורו' דף י"א ב' דברים כיוצא באלו

ומכאן תשובה נגד שלשלת הקבלה שכתב כי הראב"ד לא השיגו כאוהב ומבקש דעתו זולתי כאויב ומספר גנות הרמב"ם דליתא וח"ו להעלות על לב דברים כאלו על אותו צדיק שהעידו עליו שנגלה אליו אליהו כמו שתמצא בס' יוחסין וע"ע בהקדמה שנייה למורי מוהר"י אירגאס בספרו שומר אמונים דף ז"ך א' ואני מצאתי למוהר"ר חנניה קאזיז שכתב עליו בהגה' מכתיבת ידו וז"ל לפי דעתי לא ראה הראב"ד ז"ל ספר המורה ובהלכות יסודי התורה לא נמצא שהשיג על הרמב"ם מאומה ע"כ:

מד

הראב"ד ז"ל לא ראה פי' המשנ' להרמב"ם ס' יקר תפארת פי"ב מה' מעשר ראשון ובפ"ז מה' שמיטה ויובל סיים שבימיו עדיין לא הועתק מלשון הגרי:

מה

גדולי המפרשים או גדולי המנהיגים הוא הראב"ד ז ז"ל כ"כ הר"ב הליכות אלי כלל ר"ו בשם ספר כ"י ישן ואני מצאתי לטי"ד בסי' ק"ל דקרי ליה גדולי המורים עיין שם פרישה:

מו

הסמ"ג דרכו תמיד להלו' בעקבות הרמב"ם וברוב המקומות בספרו אינו אלא כמעתיק מלבד איזה מקומות שבאו במספר שנחלק עליו כנודע מהר"י הלוי כלל ו' סי' נ"ג דף קט"ו א' ורש"ל בתשובה סי' ל"ח:

מז

כל דברי הסמ"ג הם דברי בעל ספר התרומה ובפרט במפתחות שכל דבריו הם אות באות תיבה בתיבה במפתחות ספר התרומה דינא דחיי ח"א דף ב"ן ג':

מח

דרכו של הסמ"ג הוא דכשהוא סובר כדברי הרמב"ם כותבו ככתבו וכלשונו בדרך סתם וכשכותב כת' הרמב"ם משמע דליה לא ס"ל וכאלה רבות עמו בספרו דינא דחיי ח"א דף ע"ד ד' וח"ב דף ז' ד':

מט

כלל גדול אומר אני בדברי הסמ"ג דכשהמצוה יש בה דברים נהוגים ודברים שאינם נהוגים אז מביא הדברים הנהוגים ומניח הדברים שאינם נהוגים כיון דבלאו הדברים שאינם נהוגים היא נמנית למצוה אבל כשהמצוה כולה הם דברים שאינם נהוגים אז מביאן לענין מנין המצות ולפרשה וכל זה אחשוב שהוא אמת דינא דחיי ח"ב דף פ"א ג':

נ

הסמ"ג רוב דבריו מיוסדים על תו' שאנץ אשר מהם ינק בכל מקום והתו' מטוך לא ראה כדמוכח מכמה מקומות בספרו ואפשר שהסמ"ג קשיש יותר מר"א מטוך שסידר תו' שלנו ביאורי מהר"ר יצחק שטיין על הסמ"ג דף ש"ה א' וכ"כ רש"ל בביאור הסמ"ג סוף הלכות שותפין ומצאתי להב"ח א"ח סי' ט"ו ס"ו שכתב דדרך הסמ"ג להורות כדברי ר"י:

נא

הסמ"ג לא ראה ספר המצות להרמב"ם כ"כ הרא"ם בפי' הסמ"ג ה' חמץ ומצה והסכים עמו בעל נחפה בכסף דף קנ"ו ג' ושם קנ"ז א' הוסיף שגם ה"ה לא ראה אותו וחוץ מכבודו אגב ריהטיה לא דק דה"ה הזכיר ס' המצות בפ"א מה' חמץ ומצה הלכה ו' וברישׁ הלכו' אישות יע"ש והרדב"ז ח"ב קובץ ג' סי' רנ"ז מלשונות הרמב"ם כתב דשמא לא הגיע ליד הראב"ד ובעל מ"ע העתקת ס' המצות כי בלשון קדר חברו:

נב

דרך הסמ"ג לשנות לשון הגמרא לפי הענין כדי שיקל הבנתו וכן דרכו בכמה מקומות כמ"ש בהקדמה ביאור מהרש"ל על הסמ"ג סי' ט' ומ' וע"ש דף כ"ד ד':

סליקו כללי הרמב"ם והראב"ד והסמ"ג

כללי רש"י ותוספות והרא"ש

א

רש"י בפירושיו רגיל לפרש יותר קרוב לפשוטו אע"ג דלית הלכתא הכי כי כן דרך הש"ס ג"כ לאתויי הדרשה יותר פשוטה אף ע"ג דאתאמרה לפום סברא דאמורא דלא קי"ל כוותיה באר שבע דף ב' ד' וע"ש עדים נאמנים:

ב

כלל גדול יש בידינו כי רש"י ז"ל מפרש הוא ולא פוסק ויותר יש לסמוך על בעלי הפסק הרדב"ז סי' ק"ט דף מ"א א' ומצאתי להב"י א"ח סי' י' שכתב דאע"ג דהרא"ש אתי כפי' רש"י כיון דרש"י מפרש הוא ולא פסקן הוה ליה הרמב"ם והרא"ש ז"ל חד לגבי חד והל' כרמב"ם ואחריו נמשך הר"ב הלכה למשה בה' גזילה דף ע"ז ב' בה' מכירה דף מ"ה ד' ועיין הלק"ט ח"ב סי' קי"ז שכתב דכלל זה אינו נראה כלל ע"ש וע"ע להלחם חמודות הלכות ציצית אות ס"ה דפליג על הרב"י והביאו השכנה"ג בכללי הפוסקי' אות י"ט ועיין בית דוד על ח"מ סי' ה' כלל ב':

ג

אין להקשות על רש"י ז"ל מהסכמת דברי הגאונים דאיכא לתרוצי גברא אגברא קא רמית ואפשר דלרש"י ז"ל לא נהירא ליה הסכמת דברי הגאונים כנה"ג י"ד סימן קכ"ד הגהות הב"י אות ק"ד:

ד

כשרש"י מפרש בלא תפיסת ל' מהגמ' רגילנ' לשנויי דרצה לתרץ שני' או ג' קושיות בהלכה ולהכי לא היה לו מקום בהלכה לתפוס בו ואני שמעתי מקצת רבנים שהיו רוצים לקצר בלשון (נ"ל מך דצ"ל לקשר לשון זה) עם הלשון שלמעלה ממנו ורוב הפעמים הוא יגיעת בשר ולהג הרבה ועיילי פילא בקופא דמחטא וזה הדרך נ"ל נכון ורוב הפעמים נמצא יושר רבינו בצלאל בש"מ על כתובות פ"ק דף ט"ל ג' ודף ס"ה ב' ופ"ז דף ע' א':

ה

פירוש רש"י שבהרי"ף אף שרובו ככולו לקוח מדברי רש"י שבש"ס וגורע ומוסיף בו לא היה הוא עצמו המחבר אלא כותב אחר הוא שסדרו לא ידעתי מאן הוא כן למדתי ממה שראיתי שם בפ' כל הכלי' גבי אסובי ינוקא בשבתא שכתב וז"ל ואני הכותב מצאתי בערוך וכו' ולפירש"י צ"ל דדי למתקן ואסור ע"כ ולעת כזאת לא מצאתי שום גילוי בזה בדברי המפרשים לבד ראה זה מצאתי בספר הלכה למשה ח"א ה' גניבה פ"ז הלכה ד' ובכמה מקומות דלזמנין המסדר לקח פירש"י מהגמרא וסידרו על דברי הרי"ף ואין ענין לו כלל ועיין בשלחן גבוה דף קמ"ח רע"ד שלא דקדק בזה וזה לשון הר"ב אליה רבא על א"ח ססי' ר"ח גם כמדומה שראיתי באיזה פוסק שכתב דלא נודע מי חיבר רש"י באלפסי אם ראוי לסמוך עליו:

ו

פירוש מסכת מעילה אינו משל רש"י אלא מאחד מאיזה תלמידיו דוק ותשכח כנ"ל ברכת הזבח שם גם פי' מסכת נזיר אינו מרש"י ז"ל כמו שנראה מדברי מרן בכ"מ בה' נזירות שמכנה אותו בשם מפרש מגילת ספר על הסמ"ג דף י"ט א' מהעשין עוד מצאתי להר"ב כהונת עולם בה' נדרים דף ס' ב' שכתב נראה דהמפרש במסכת נדרים אינו רש"י ז"ל ממ"ש מרן ב"י ח"מ סימן קפ"ו עליו דלא חש לקמחיה וכינהו בשם מפרש ולא היה כותב כן על רש"י מאור הגולה ובתוך פ"ב דנדרים כתוב בדפוס דף כ"ב חסר הנה והעתקתיו מפי רבינו גרשון וחזותו מוכיח עליו שאין לשון פי' נדרים כפירוש שאר הגמרות ומצאתי להכנה"ג בח"מ שם שתמה על המשפט צדק שבח"א סי' נ"ז חשב שהמפרש לנדרים הוא רש"י והקשה מדידיה אדידיה ולא הביט לדברי הר"ב ב"י ע"ש:

ז

כבר נודע לרבים שפירוש דברי הימים עם שהמדפיסים יחסוהו לרש"י ז"ל אינו כן ברם אחד מתלמידי תלמידיו עשאו והרבה פעמים מביא דברי רש"י ז"ל גם חולק עליו וגלוי לכל הרואה בו שאיננו מרש"י ז"ל ע"כ אין להקשות ממנו על רש"י דגברא אגברא קא רמית ואין הלכה כתלמיד במקום הרב לחם שמים פירוש משניות דף פ"ט ב' ע"ש שתמה על התי"ט בזה וכ"כ הבית דוד פ"ה דיומא מ"א:

ח

כשפוסק אחד מייחס לבעלי התו' סברא אחת ופוסק אחר מייחס להם להפך נוכל לומר דאולי אחד כיון על ר"ת והאחד דבר על תו' אחרים כנה"ג י"ד סי' נ"ה הגהות הב"י אות מ"ז:

ט

כשתוספות מקשין על רש"י ז"ל מאיזו משנה ערוכה ואות' משנה אכתי לא מתנייא במסכתות הקודמות לזאת המסכתא שכתב רש"י כן למדתי מתוך דברי הריטב"א שהביא ר' בצלאל בש"מ דף ה' ד' שנוכל להליץ בעד רש"י ז"ל שלא כתב כן רק כלפי המס' שעברו דלא ידעינן הך מתני' ועיין תו' דיומ' כ"ו ב' קרוב לענין זה:

י

קבלה בידינו דכל מקום שאומרים התו' בשם הקונטריס הוא על רש"י לא על זולתו שמות בארץ דף כ' ד' **(*)** ועיין פרק קמא דשבועות ח' ב' ד"ה כפרה שכתבו פי' הקונטריס וכו' ובתר הכי כתבו ורש"י לא פריש כן ע"ש **(**)**:

יא

מצינו לפעמים שהתוספות כותבים אין להקשות וכו' מבלי נתינת טעם לדבריהם למה אין להקשות והניחו התירוץ למעיין או תרצוהו הם עצמם במקום אחר בפ"ק דב"מ ז' א' ד"ה ולא עשירי ספק כתבו וז"ל אין להקשות איצטריך קרא למעוטי ספיקא כדפריך במס' חולין ע"כ **(***)** ובחולין כ"ג ב' העלו ארוכה לקושייתם זאת וכן תמצא עוד בפ' כל שעה ל"ו ב' ד"ה אוציא כפי פי' מוהרש"א שם ועיין הליכות אלי כלל צ"ד שהאריך בזה וציין שני מקומות זולת אלו שציינתי ועיין בכללין דבסמוך:

יב

מצינו וא"ת בדברי התוספות שלא כתבו שום תירוץ לקושיא עיין בפרק איזהו נשך ס"א א' ד"ה אלא ובפ"ק דמנחות ט' ב' ד"ה אין מיעוט ושם פ"ב א' ד"ה במילואים וצ"ג ב' ד"ה

ידו וע"ע פ' בנות כותי' ל"ח ב' סד"ה אימא דכפי הגהת מוהרש"א שם לא תירצו כלום ותמיהתם קיימת וכן תמצא עוד בפ"ק דבכורות י"ב א'ד"ה מה צבי:

יג

מצינו לכאורה בדברי התו' דקאי *) הגה וכן כתב התשבי שורש קונטרס, רי"ף:
**) הגה לפנינו שם בתוס' איתא ורש"י מפרש וכו' וכתבתי מכבר בחבורי תקוני כלי שרת ואולי צ"ל ור"ש מפרש וכו' והיינו רבינו שמשון וטעו בדפוס והוסיפו יו"ד לבסוף, רי"ף:
***) הגה בחבורי תקוני כלי שרת כתבתי בס"ד דחיבת כדפריך צ"ל כדפרישית והיה כתוב בתוספות כזה כדפרי' והמדפיס טעה במכוון והיה סבור שהוא קצור מן כדפריך אמנם כוונת התוס' כדפרישית במס' חולין ק"ב ד"ה איצטריך, רי"ף:
הכי אף לפי מסקנת דבריהם בפ' כיצד מברכין מ"א ב' ד"ה ויין פוטר כל מיני משקין כתבו וז"ל לכאורה מירי ביין בלא סעודה ואפ"ה יין פוטר ע"ש שוב מצאתי בס' גנת ורדים א"ח ריש סי' א' שתמה ע"ז ולדידי אין זה מן התימה שהרי מצינו דוגמתו בש"ס דלפעמים קאמר סברוה אף דקאי הכי לפי המסקנא עיין הליכות עולם שער ב' פ"א:

יד

דע שאין דרך התוספות שלנו תוספו' טוך לפסוק הלכה כי אם לפרש שמעתא בדרך שקלא וטריא וכך קבלנו מרבותינו והיכא שכותבים פסק ר"ח באותו פסק יצא לנו תירוץ לסוגית הש"ס שיטה מקובצת לרבינו בצלאל על כתובות פ"ק דף י"ג ד' ופ"ח דף פ"ב ב' וחילוק שבין תוספות שאנץ ובין תוס' טוך ומה הם ומי חברם תמצא בס' קורא הדורות דף ח"י א' ע"ש ומהרי"ק שורש ק"ז כתב דיש להלך אחר תו' טוך דאינהו בתראי טובא מתוס' שאנץ:

טו

המורגל בדברי התוספות ושאר הפוסקים יראה ויבחין שאינו דוחק לפרש דברי המפרש יהיה מי שיהיה דקאי מילת וכן על המובן מדבריו ולא על המוזכר להדיא בדבריו שו"ת זרע אברהם חלק י"ד סי' ח"י ונלע"ד ראיה מדבריו מפ' ר' ישמעאל נ"ו ב' דמתרצינן דוכן דקאמר בברייתא קאי אדיוקא ע"ש:

טז

דע שהגליונות של תוספות הם מלשון ה"ר אליעזר מטוך מחבר התוס' רבינו בצלאל בשיטתו המקובצת על כתובו' פ' אלו נערו' דף ס"ג ג':

יז

שמא התו' דיומא אינם מרבותינו בעלי התוספות שבכל התלמוד וכמדומה משמעתי שהתו' דיומא הם ממהר"ם מרוטנבורק ז"ל יד אהרן על טא"ח סי' שכ"ט בהגהות הטור והר"ב שער יוסף דף ו' ב' כתב זכורני שכ"כ מהרימ"ט בחידושי קדושין גבי כהני שלוחי דידן דף כ"ג מהש"ס ועע"ש דף קט"ו סע"ג וכ"כ בפשיטו' גמור הר"ב לחם שמים על המשניות דף ד' א' ע"ש ועיין ביומא ד"ן א' ד"ה כרובי' שכל דבריו הם מתשובת מהר"ם מרוטנבורק סי' כ"ד וכמ"ש מהרש"א שם וכן תמצא עוד להכנה"ג י"ד סי' קמ"א בהגהו' הב"י אות ס"ד ע"ש:

יח

כשהתוספות כותבי' על רש"י ותימה לפירושו וכו' אנו רגילין לדייק דפשיט' דלפירושו קא מקשו ולמה להו למנקט לפירושו וזהו לחדד התלמידים ר' בצלאל בשיטתו המקובצת על כתובות פ' המדיר דף נ"ה ב' ע"ש:

יט

בכל מקום שאומרים התוספות הוה מצי לשנויי הוה מצי למפרק אנו רגילין לתרץ דבעי למימר אם תקשי עלה דהך שינוייא קושיא הרי שינויא אחריתי דהוה מצי לשנוי דקיימא לשנויי הך שנויא נמי אית עלה קושיא אלימתא טפי דמשום הכי לא משני לה תלמודא אלא כדי לתרוצי קושיא חדא דאיכא עלה דמאי דמשני תלמודא ועל פי דרך זה י"ל כשאומרים התוס' הוה מצי למפרק ולמדתי דרך זה מהרא"ש ז"ל שפי' כן לשון התוס' בפ"ק דשבועות ר' בצלאל בשיטה מקובצת על כתובות פ"ט דף קט"ו ב' ועיין שיירי כנה"ג בכללי הפוסקים כלל י':

ך

מה שמצינו בכמה מקומות שדברי התוס' סותרים זה את זה ממקום למקום הסיבה היא שבמקום אחד הם דברי ר"ת ובמקום השני הם דברי ר"י וריב"א ויתר החולקי' וכן במקום אחד תמצא תימה ועלה בקושיא ובסוגיא השניה תמצא מתורץ והוסיפו ושינו במקומות שונים בגרמא שבעלי התוס' תלמידי ר"ת היו לרוב כי שמוני' בעלי תוספות היו בפרק א' לפני ר"ת וכל א' הגיע להוראה כגון ר' חיים כ"ץ ור"א ממיץ ור' שמעון משנץ וחביריו ותלמידים לרוב בלי מספר אלה הדברים אשר דבר הרב הגדול מוהרש"ל בהקדמתו לים של שלמה על בבא קמא וכ"כ בעל נתיבות משפט דף קכ"ה סע"ב ועיין שו"ת מוהריק"א דף קמ"א ב':

כא

חכמי הצרפתים אינו מוכרח שיהיו רבותינו בעלי התו' דאפשר שהם חכמים אחרים מצרפת שחכמיה וגדוליה רבים היו דינא דחיי ח"א דף מ"א ב' אך הש"ך והט"ז בי"ד רסי' פ"א וכן הר"ב מגילת ספר דף נ"ז ב' מהלאוין והר"ב ריח שדה בדף ל"ה סע"ד כתבו דרבני צרפת הם התו' כנודע:

כב

תוספות דיבמות ושאר מסכתות גדולות הם עיקר נגד תוספות דמגילה ושאר מסכתות קטנות וכן יש קבלה שאותם מן המסכתות גדולות הם תוספו' של ר"א מטוך ים של שלמה על יבמות פ"ד סי' ל"ד וכתב בעל גנת ורדים בא"ח כלל א' סי' מ"ו דכמה תו' נשמטו ממנו ובספרי דקמאי העלום בגליונותיהם וכמה תוספות אחרים נבללו בתוך תוספות שלנו וכו' ופירושי רש"י עשוים קונטריסים ומהדורות ואין חיבורים אלו מסוייגי' כשאר חיבורים עכ"ד ומצאתי **(*)** עוד למוהר"י קורקוס כ"י שהביא חזון נחום על סדר קדשים דף ר"ז א' שכתב וז"ל ואין לתמוה אם רש"י חלוק בפירושיו דידיה אדידיה דמהדורות טובא עבד הוא ז"ל ובכמה דוכתי בתלמודא איכא הכי שחזר בו בפירושו עכ"ד:

כג

אין דרך התוספות לכתוב תירוץ שני בלשון ועוד אלא כשהתירוץ השני לא הוי איפכא מתירוץ ראשון אבל אי הוי איפכא לא שייך לומר ועוד שו"ת גנת ורדים א"ח כלל ג' סי' ג' מהרב יעקב פראגי מהמה זצ"ל ופירש הוא ז"ל שם בסי' ד' דזה הוא כשהתו' מתרצים שני התירוצים בסתמא אך אם הי' ראשון הוא משמא דאחרינא אז שייך לומר בתירוץ הב' לשון ועוד אע"ג דלא אזיל בסגנון תירוצא קמא ותהיה מילת ועוד מושכת לומר שגם תירוץ שני תירצו ההוא דאדכר בתירוצא קמא:

כד

אני מקובל דתירוץ ראשון שעושה התו' פשט הוא העיקר כ"כ הכנה"ג בכללי הפוסקים כלל י"ט בשם משפטי שמואל ומהרי' ק והר"י הלוי ואני המך מצאתי להר"ב חזון נחום על קדשים דף קצ"ט א' שכתב דתירוצא בתרא הוא הנכון יותר יתד הוא שלא תמוט וכ"כ בפשיטות הר"ב מטה אשר דף ק"ג ד':

כה

כל מקום שאנו יכולים להסכים התוספות אהדדי דהוו אינהו אמרי' כ"כ הכנה"ג בכללי הפוסקים כלל ך' בשם משפט צדק ומהר"י חאגיז בס' תחלת חכמה שער ג' כלל ב"ן

כתב וז"ל והא דסתרי התוספות דפ' הנשרפין לתו' דפ' כיצד מעברין אין מקפידין בעלי הישיבה בכך דאומרים ב' תוספות הם כשהם בב' מסכתות מיהו היכא דאיכא לתרוצי ולאוקומי עדיף טפי ועוד עיין הקדמת יש"ש על קמא

כו

כלל מקדמונים שבכל מקום שכותבים התו' תימא ואינו מתרץ ואינו כותב בסוף דבריו וצ"ע לפעמים התירוץ ברור כ"כ הכנה"ג בכללי הפוסקים כלל כ"א בשם פליטת בית יהודא ואני מצאתי גם להר"ב בני יעקב דף קס"ז סע"א שכתב כן:

כז

ר"ת והתו' שני כחות נינהו רשד"ם חא"ה סי' קכ"ז ומהרי"ק בשרש נ"ב כתב דכח א' נינהו כ"כ הכנה"ג בכללי הפוסקים כלל כ"ב ובח"מ סי' כ"ה בכללי הקים לי אות נ"ז סיים ועיין במהר"ם מפדואה סי' כ"ה ובמשפטי שמואל סי' קכ"ו:

כח

הרא"ש ז"ל ברוב דבריו נמשך אחר הרי"ף ז"ל אם לא שחולק עליו בפירוש מהרח"ש ח"א ב"ח ח"מ סי' ס"ח דף ק"ב ג' וחוט השני דף מ"ה א' ודינא דחיי ח"ב דף ס"ג סע"ג והרב המגיד בפי"ז מה' שבת הלכה ט"ז כתב שגם ספר העתים מחזר אחר דברי ההלכות בכל מקום וכותב לשונו וכתב מהר"י קורקוס בפ"י מה' תרומות הלכה י' שבפירוש המשניות דרכו לתפוס דרך ר' שמשון ולהוסיף בו ביאור:

*) הגה כל זה עד סוף הסי' הו"ל לגדול המחבר להביא לעיל מסי' א' עד ס"ה דשם עוסק בדרכי רש"י רי"ף

כט

כשדברי הרא"ש על הש"ס סתרי אהדדי וליכא שום הוכחה בדבריו לידע בבירור לאיזה משניהם דעתו נוטה יותר או הי מתרווייהו אמרן באחרונה ראוי לנו לתפוס בסברא שסוברת כהרי"ף ז"ל כנה"ג ח"מ סי' ק"ה בהגה"ט אות י"ט לדעת הטור ועיין מהר"ם מפדואה סי' ט"ל שכתב דסתם דברי הרא"ש הם דברי הרי"ף כי הוא הגמ' שלו וכ"כ לחם יהודה על הרמב"ם דף ג' ד' ועיין ש"ך י"ד סי' קמ"ב ס"ק י"ד דדרך הטור לכתוב וכן יראה מדברי א"א הרא"ש ז"ל וה"ה להרי"ף ובפרט היכא שלשון הרי"ף מכוון כלשון הרא"ש:

ל

כל דברי הרא"ש אינם רק קיצור מדברי התו' עם קצת תו' מקצת פוסקים כגון הרמב"ם והרמ"ה לכן נקוט כללא בידך אם תלמודך בדברי הרא"ש קשים עליך כברזל לך נא ראה בדברי התו' אולי הם ישלימו חסרונך ויחוורו ספיקותיך כי באמת לפעמים קיצר הרא"ש

יותר מדאי שו"ת חוות יאיר ריש סי' קנ"ט וכן מצאתי להר"ב משפטי שמואל בסי' קי"ח שכתב דכל דברי הרא"ש הם מיוסדים על הרוב על פי בעלי התו' ז"ל ולפעמים מה שחסר בדברי התו' משלים ומוסיף הרא"ש עיין דרישה ח"מ ריש סי' קס"ה ושם סי' ש"ט פ"ב כתב שבכל מקום שנוכל להשוות לפרש דברי התוס' כדברי הרא"ש מפרשינן לה בשוה כי הרא"ש ביאורו הוסכם לדברי התו' ברוב המקומות ע"כ ועיין ב"ח י"ד סי' רל"ו סס"ב ודרישה י"ד סי' צ"ח סס"ו וגנת ורדים י"ד כלל ו' סי' י"ג והרב החביב בס' דינא דחיי ח"ב דף נ"ו כתב דכל מקום שקושית התו' היא לפי ההלכה מביאה הרא"ש בפסקיו וכשאינו מביאה ש"מ דס"ל דאינה להלכה:

לא

זה דרכו של הרא"ש בכמה מקומות מעתיק לשון הרי"ף ובמקום אחר אינו סובר כן ס' נקודות הכסף להש"ך סי' ט"ו ובח"מ סי' ט"ל ס"ק ב' וכ"כ עוד בס' תקפו כהן רסי' מ"ו ע"ש ובדרישה י"ד סי' קע"ד ס"ו ושם ח"מ סי' ע"ב ס"ד וב"ח י"ד סי' רס"ט ס"ד ובלחם משנה פ"ד מה' אישות ממהדורא בתרא ד"ה אמר להם ובס' קרבן נתנאל בכלליו אות ב' ע"ש שהבי' כל לשון התקפו כהן:

לב

הרא"ש ז"ל דרכו לפרש והרי"ף ז"ל דרכו לסתום בית חדש חלק א"ח סי' שנ"ו ס"ב וביי"ד סי' נ"ד ס"ג וקמ"ב ס"ו ובא"ה סי' קכ"ה ס"ג:

לג

אין דרכו של הרא"ש להביא רק מה שהוא הלכה אבל מה שאינו הלכה אינו מביאו ואף אם פעמים רבות ראינו להרא"ש ז"ל מביא סברות שאינם כהלכה היינו כשמסתפק בדין כותב פלו' פוסק כן ופלו' פוסק כן ואפילו כשאינו מסתפק בדין אלא שפוסק כאחד מן הסברות היינו שמביא סברות שניהם ואח"כ פוסק הרב כחד מינייהו אבל שבתחלה יביא הרב פסק מוסכם בלי מחלוקת ואחר כך יביא סברא אחרת שאינה הלכה ולא יקשה עליו ואדרבא יביא לו סמוכות מדברי התלמוד לא מצינו כן בדברי הרב כנה"ג י"ד סי' קנ"א בהגהות הב"י אות י"א ועיין כנה"ג ח"מ סימן ק"ף הגהות הב"י אות ב' ודינא דחיי שלו ח"א דף צ"ו ד' ונתיבות משפט דף רנ"ב ג':

לד

אין סדר למשנה מזמן התנאים ומכ"ש בפוסקים הבאים אחריהם דאפשר דהרא"ש למד ס' נזיקין תחילה לס' מועד וחזר במסכת פסחים מהוראתו שבפ' הרבית והסכים למה ששנה בילדותו בפסקי התשובה ואע"ג דדוחק לומר דשלש דיעות היה לו בזה הלא

מצינו זה בס"פ בהמה המקשה וכו' חוט השני סי' צ"ו דף צ"ז ב' וכ"כ הכנה"ג בכללי הפוסקי' אות פ"ה בשם תשובת מוהריק"א אמנם מצאתי למוהרי"ב בספר שדה יהושע פ' ב' דערלה דף קל"ח ג' שכתב דכשרש"י סותר עצמו ממקום למקום ומסדר לסדר אחרון עיקר דמסתמ' פירש' באחרונ' ע"ש **(*)**:

לה

אפילו לדעת הרא"ש ודעמיה דאם תמצי לומר לאו פשיטותא הוא אי איכא שום הוכחה בסוגיא דהוי פשיטותא כגון עביד ד' בעיי ובתרין קמייתא קאמר את"ל ובתרין בתרייתא לא קאמר את"ל משמע מזה דהתרין קמייתא אשתנו למעליותא למפשטינהו באת"ל בית חדש ח"מ סימן שמ"ו סי"ו וכן נראה שם מדברי הדרישה ומצאתי להלחם משנה בפ"ז מהל' י"ט שכתב דאף לדעת הרמב"ם היכא דהגמרא גלי לן בהפך לא פסיק כאת"ל ע"ש:

לו

אנו נסמכים על דברי הרא"ש יותר מדברי הרמב"ם ז"ל לפי שהרמב"ם כתב כדברי נבואה בלי ראיה ספר יוחסין בשם גדולי קשטיליה ועיין ספר דינא דחיי ח"א דף ע"ט ב' שכתב דכיון שהרא"ש סובר נגד הרמב"ם הכי נקטינן דהוא הרב המלמד דעת חכמה ובינה בספרד ומזה הטעם כתב עוד בח"ב דף ס"ג ג' דהלכה כוותיה לגבי ריא"ז אך רדב"ז בחלק ב' סי' תר"ד כתב דיש לפסוק כהרמב"ם וכן שם סי' מ"ט כתב וכבר נהגו כל ישראל במקום שאין מבורר כדברי הרמב"ם לפסוק כהרא"ש כ"ש חכמי אשכנז משמע דאי מבורר בדברי הרמב"ם אין לפסוק כרא"ש ושם סי' קכ"ו כתב דקי"ל כהרא"ש לגבי הרשב"א דבתרא' הוא ועיין לעיל בכלל רש"י דדעת מרן לפסוק כהרמב"ם נגד הרא"ש ויש לתמוה על הכנה"ג שבספר דינא דחיי הנ"ל כתב הפך דברי מרן:

לז

אעפ"י דהכלל אצלנו בכל מקום שדברי הרא"ש ז"ל מתחלפים מפסקיו לתשובותיו הפסקים עיקר מ"מ היכא שהחזרה היא מתוך דברי תשובה שראה אח"כ דברי התשובה עיקר כנה"ג ח"מ סי' רפ"ג הגהות הב"י אות ב':

לח

היכא דדעת הרא"ש אינו מבור' מסתמא יש לנו ליחס סברתו אל דעת רוב הפוסקים ומה גם כשבנו נאמן ביתו ובקי במילי דאבוהי סתם דבריו כדעת רוב הפוסקים דודאי איהו ידע שדעת אביו כדעת רוב הפוסקים כנה"ג ח"מ סי' תי"ז הגהות הטור אות ו':

לט
דרך הרא"ש לומר טעם שני בוי"ו כגון וקמ"ל ורצונו ועוד קמ"ל וכן כל כיוצא בזה התי"ט בס' פלפלא חריפתא ריש פ' ארבע מיתות דף מ' ב' וכ"כ הב"ח בי"ד ריש סי' קמ"ז וסי' רי"ז סל"א ועיין עוד שם סי' קכ"ה ס"ז שכתב כן על דברי הרשב"א:

מ
כשסותר הרא"ש מפסקיו לתשובותיו דהפסקי' עיקר היינו כשמפרש בהדיא דסותרין אבל כשאינו מפורש אלא דמשמע הכי מדלא חילק לא אמרינן כן ב"ח א"ח סי' צ"ו סעי' ד':

מא
הרא"ש דמסכת ב"ק אינו מעתיק לשון הגמרא וכל פסקי הדינים כדרכו משאר מסכתות כי אם במקום שמחדש שום דבר הוא מציין הגמ' וכותב עליו דרישה ח"מ סי' ת"י סס"ז עיין שם דיש נפקותא בזה וכ"כ הש"ך ח"מ סי' ש"ן שדרך הרא"ש בב"ק לקצר לשון הש"ס והר"ב בני שמואל שנדפס מחדש כתב בדף מ"ב ד' שלשון התוספות דבבא קמא קצרים ביותר:

בם
כך היא דרכו של הרא"ש כשאינו מביא דעת החולקים אפילו רש"י מוכח דס"ל כפירש"י ב"ח י"ד סימן קפ"ט סעיף כ"ז:

גם
אין דרך הרא"ש להכריע בין הפירושים איזה נכון יותר היכא דתרווייהו הלכתא נינהו ב"ח י"ד סי' קע"ז ססכ"ד:

מד
הרא"ש ז"ל לא חלק תשובותיו לא לכללים ולא לפרטים והבאים אחריו עשו כן תשובת הרב יצחק בן זאיית בספר הזכות דף ס' ב' ד' עיין שם שהוכיח
*) הגה אחרון עיקר דמסתמא פירשה באחרונה, כמה וכמה ראיות יש דרש"י לא פירשה על סדר קביעת המסכתא (עמ"ש בס"ד בסמוך בהגה שלפני זאת), רי"ף:
לחכם אחד על שכתב כמ"ש הרא"ש בתשובותיו:

מה
מצינו כמה הגהות אשירי דלא קיימי על הרא"ש אלא על סוגית הגמ' ולפעמים חלוקין עליו כהונת עולם הל' רבית דף ג' א':

מו

כשסותר הרא"ש מפסקיו לתשובותיו עיין בכללי הפוסקים להכנ' הגדולה סי' ס"ט שכתב שהפסקים הם עיקר וכן מצאתי למרן בח"מ סי' קט"ז בשם הר"י בן הרא"ש ועיין כמה חידושים בזה בכנה"ג ח"מ סי' ע"ב הגהות הטור אות ס"ח עד סופו ובשו"ת חוט השני דף ט"ז א' וצ"ז ב' ובכנה"ג י"ד סי' ר"א בהגהות הב"י אות ן' ושם סוף סי' שמ"א ובדינא דחיי ח"ב דף נ"ז א' וזרע אברהם חלק א"ח סי"א:

סליקו כללי רש"י והתוספות והרא"ש

כללי הרב המגיד והכ"מ ומגדל עוז

א

כל מקום שאומר הרב המגיד ז"ל שלא מצא ראיה לדברי הרמב"ם ז"ל לכ"ע לא ס"ל כוותיה כנה"ג ח"מ סי' ע"ז הגהות הב"י אות כ"ו בשם פליטת בית יהודה:

ב

כבר נודע שהרב המגיד לא זז ידו בכל דבריו מדברי הרשב"א כנראה היות דברי הרשב"א שלחן ערוך לפניו ועושה עיקר גדול מדבריו ולזה אין ספק שמפיו אנו חיין היכא שיש חילוק דעות לידע איך היא סברת הרשב"א מהרח"ש בתשובות השייכות לא"ה סי' ל"א ועיין בכללין דלקמן:

ג

כלל גדול יש לי כל מקום שאני רואה מחלוקת בדברי הרמב"ם ז"ל אני סומך על דברי בעל מ"מ בכל מקום שהי' אדם גדול ובקי ורוב שיטתו היא כשיטת הרשב"א ועוד שכיון שהוא בא לפרש דבריו דקדק בהם כל הצורך שו"ת רדב"ז ח"א סי' קע"ד ובח"ב בלשונותיו על הרמב"ם סי' ל"א ובקובץ ג' בלשונות הרמב"ם סימן ק"ד וקמ"ח:

ד

כשכותב הרב המגיד על הרמב"ם זה פשוט לדעת המחבר מדלא אמר רבינו כדרכו ברוב המקומות כנראה דאין דעתו נוחה בזה כנודע דכך דרכו ברוב המקומות שכותב המחבר הלכה למשה הלכות מכירה דף צ"ד ג':

ה

קבלתי מרבותי שביאור ג' פרקים ראשונים מה' גירושין עד ד"ה אבד וכו' איננו לשון הרב המגיד ז"ל כי אם דברי תלמיד וכן נראה מתשובת ריב"ש ז"ל סוף סי' קי"ז מוהריק"ש

בתשובותיו כ"י סי' פ"ב וע"ע כ"מ פכ"ג מהלכות אישות הלכה ה' ובני יעקב דף קמ"ד ד' וקנ"ט א':

ו

פירוש הכסף משנה ממוהריק"א ותשובותיו לא ידעינן הי מנייהו קדם דדילמא תשובה זו קדמה לפי' כ"מ ונ"מ לענין חזרה היכא שסותר עצמו מזה לזה ידי אליהו תיקון ק"ט:

ז

ספר הב"י חברו מוריק"א בראש' ואח"כ חבר חבור הכסף משנה על הרמב"ם כן מצאתי שכתב בפשיטות הלחם חמודות בסוף ברכות דף ע"ח ב' וכן ראיתי להר"ב לחם משנה פ' ה' מה' אבל ד"ה שני אחין שכתב כאן חזר הרב כ"מ ממ"ש בבית יוסף וכו' כנראה דפשיטא ליה נמי דפי' הכסף משנה חובר אחר הבית יוסף וכ"כ הר"ב אליה רבה על אורח חיים סי' תי"ד ס"ק ב' והנה לכאורה עלה בדעתי להביא סעד לדבריהם ממאי דאשכחנא למרן בכסף משנה פי"א מה' עבודה זרה הלכה י' שכתב ויש חולקין בזה כמו שכתוב בספר בית יוסף שעל י"ד סימן קע"ט וכן בספ"א מה' תפילה כתב ובביאור אורח חיים סי' ק"ז כתבתי וכו' וכי האי גוונא כתב עוד ברישׁ ה' ח' מה' ס"ת ובפ' י"ג מה' מאכלות אסורות הלכה כ"ז ובפ' ג' מה' שחיטה הלכה ט"ז ובפ' ט' מה' כלאים הלכה ז' ובפ' ז' מה' בית הבחירה הל' ט' ובריש פ' ב' מה' בכורות ובסופו ובריש פרק ד' מה' מקוואות ושם רפ"ט ובספכ"ה מה' סנהדרין דמכל זה הוא מוכח שפיר שהב"י קדם להכ"מ אבל מה אדבר ומה אצטדק דאשכחנא נמי להרב בית יוסף באורח חיים סי' קע"ח שכתב ובביאורי להרמב"ם דחיתי הכרעתו וכו' וכיוצא בזה ראיתי אליו עוד בי"ד סי' ק"י וסי' קמ"א וססי' ש"מ ובח"מ סי' ל' עיין שם דזה מורה באצבע קדימת הכסף משנה להב"י הפך פשיטות הלחם חמודות והלחם משנה והפך מאי דמוכח מכל הלין דוכתי דהכסף משנה דאייתינא לעיל ואמת הדבר שבהיותי נבוך בענין זה צדדתי לומר בהשקפה ראשונה כדי שיתקיימו שני מקראות הללו דאולי מרן ז"ל היה מתעסק בשני החבורים בבת אחת ואין בהם דין קדימה ובקשתי לי חבר ולא מצאתי עד אחר עידן ועידנין שנדפס ס' שלחן גבוה על אורח חיים ומדי דברי בו ראיתי שבכלליו סי' י"ג נתעורר גם הוא בזה והחליט את הדבר דאין הכרע איזה מהם קדם ושבזמן אחד יחד חוברו שני החבורים יע"ש אך אחרי שובי נחמתי דדבר זה לדידיה ניחא לפי שנעלם ממנו דעת הלחם חמודות ואליה רבה והרל"ם מדלא הזכירם אבל לי המך שזכיתי לעמוד על דעתם הרמה הנני מבטל דברי מפני דבריהם כי אהבתי שרים ואחריהם אלך בסבר אשר הם סוברים שהכסף משנה חיבר אחרי הבית יוסף ומה גם עתה שהאיר ה' את

עיני וכה הראני שמרן מוהריק"א כתב בכסף משנה בפ' י' מה' שמיטה סוף הלכה ו' שהשמיטה היא בשנת השכ"ז ואיהו גופיה כתב בסוף ספר בית יוסף על ח"מ כי גמר חסיד חבור הבית יוסף בשנת שי"ד נמצא אם כן שחבור הב"י נעשה קודם הכסף משנה י"ג שנה בקירוב וזו ראיה ברורה שלפק"ד אין עליה תשובה והשתא לפי זה אפשר שפיר לומר דהא דהזכיר בב"י לחיבורו על הרמב"ם הוא על איזה קונטריסין שהתחיל לכתוב על הרמב"ם אדעתה דלעבד חבור על כולו דאם איתא שכבר נשלם חיבור הכסף משנה לא לישתמיט בשום דוכתא להזכירו בשם הכסף משנה כן נלע"ד:

ח

לא שבקינן דברי הרב המגיד למיזל בתר מגדל עוז כנודע וכמפורסם לכל דדברי הרב המגיד הם עיקר לגבי מגדל עוז כ"כ בפשיטות הר"ב גנת ורדים בחלק ח"מ כלל א' סי' א' ואנכי לא ידעתי זו מנין לו וקרוב לשמוע שהרב ז"ל למד לומר כן ממאי דחזא להרב"י בי"ד ססי' ר"ד ולרש"ל בהקדמתו לישש"ש על קמא ובפרק החובל סי' ט' שנתרעמו על הרב מגדל עוז שלא השוה את מדותיו בשמועותיו והלכותיו ואחריהם נמשכו בכל דבור לשון קשה הרלנ"ח בסי' מ"ב והש"ך חשן משפט סי' ל"ו ס"ק ז' ובסי' מ"א סס"ק י"ט והרדב"ז חלק ב' קובץ ג' סי' רנ"ה מלשונות הרמב"ם בדברי המגיה אכן נודע הדבר דעד כאן לא כתבו כן אלא לגבי הראב"ד שלא כלכל דבריו במשפט להשיב כהוגן על השגותיו אבל כל זה איננו שוה להיכא דפליגי הרב המגיד והמגדל עוז בסברא דנפשייהו גם לא להיכא דפליגי בגירסת הרמב"ם דנפקא מינה לענין דינא בנדון שלו עיין שם ותא חזי גברא רבא דמסהי' עליה דהר"ב המגדל עוז ה"ה הר"ב קורא הדורות שבדף כ"ד ב' מדי דברו בו כתב שרבינו שם טוב זה היה מקובל ויודע גדול בחכמת הקבלה נוסף על בקיאותו הגדול שהיה בקי בתלמוד בבלי ותלמוד ירושלמי ותוספתות ומדרשות וכמו שמוכח שם בספר מגדל עוז שהיה הכל ערוך לפניו כמו שלחן ערוך עד כאן:

סליקו כללי הרב המגיד והכ"מ ומגדל עוז

כללי הרמב"ן והרשב"א והריטב"א והר"ן

א

הדבר ידוע שהרמב"ן היה סיני ועוקר הרים וכל דבריו כגחלי אש ועליו סומכים בכל גלילות קטלונית כמשה מפי הגבורה הריב"ש סי' תט"ו ודע שמצאתי להרדב"ז בחלק ב' כ"י סי' מ"ו שכתב דשמא הרמב"ן בפירוש התורה לא דקדק כל הראוי:

ב

אין ספק שהרשב"א היה לו גרסאות של תוספות אחרים וכן בכמה דוכתי מחדושיו מייתי כמה עניינים מחודשים ומחולפים מתוספות שלנו פר"ח י"ד סי' ס"ו ס"ק ה' ועיין ב"ח סי' קל"ח ס"ג שכתב וזה לשונו וצ"ל כיון שכתב הרא"ש כך בשם ר"י וכ"כ הרשב"א בשמו בודאי שראו כך כתוב מפורש בשם ר"י בתוספות שאנץ הארוכים עד כאן ועיין נתיבות משפט דף ר"ב ב' ועיין עוד דרישה ח"מ סי' שנ"ו סס"ד שכתב דכמה פעמים מצינו שנעתקו הגהות תוספות הרי"ף בתוך תוס' שלנו עיין שם:

ג

דרך הרשב"א בספר עבודת הקדש שלו לכתוב בלשון יראה לי דברים המפורשים בירושלמי ובתוספתא כל שאינו מפורש בש"ס דילן שאז כותבו בסתם פר"ח א"ח סי' תצ"ח ס"ט:

ד

ספר משמרת הבית שמשיב להשגות בדק הבית על תורת הבית הארוך אע"פ שלא נכתב בפירושו מי חיברו מסורת הוא בידי מרבותי שהרשב"א ז"ל הוא עצמו עשאו אך לא נתברר הדבר אצלי מכח מופת חותך ומה גם שבקצת מקומות שם שינה את טעמו ממ"ש בחידושיו ובקצר ושמעתי גם כן לקצת מהחכמים שנסתפקו בזה עד שמצאתי את שאהבה נפשי ה"ה כנסת הגדולה בי"ד סי' קי"ב וסי' קכ"א וסי' ך' שפעם שתים ושלש כתב בפשיטו' וכתב הרשב"א במשמרת הבית וכ"כ רב"ח בי"ד ריש קונטריס אחרון סי' ב' ושם סי' ד' סעיף ד' וסי' מ"א סס"ג ובדוכתי טובא וכ"כ הש"ך והט"ז בכמה וכמה מקומות ועיין מגן דוד סי' ק"ס ס"ק י' שרש"ל לא ראה ס' משמרת הבית גם לא תורת הבית שוב מצאתי להר"ב גנת ורדים שכתב בי"ד כלל ד' ססי' א' קבלה בידינו שס' משמרת הבית הרב המחבר הרשב"א הוא שחברו להשיב על מה שהשיגו עליו ומרוב ענוה שהיתה בו את שמו לא הזכיר על הס' הנזכר ע"כ ואף שקבלה היא ונקבל אותה הנה מקום אתי להכריח הקבלה מדברי הרשב"א גופיה שהאיר ה' את עיני ומצאתי אליו ז"ל בתשובותיו שבסי' רס"א השי' וז"ל ומן הדומה לא ראית מה שכתבתי במקו' זה במשמרת הבית הנה הוא אתכם בעיר צא וראה מה שכתבתי שם על דבר זה ומשם יתפשטו לפניך כל הקמטין וכל מה שתפס התופס עד כאן שוב נדפס ספר קורא הדורות וראיתי אליו שם בדף כ"ב ב' שכבר קוימני בזה ומכאן תשובה נצחת למ"ש מוהר"ש גאון הובא במפתחות שו"ת כנס' הגדולה על י"ד שבס"ס קול בן לוי סי' ק"ז דהרשב"א לחוד ומשמרת הבית לחוד וכבר תמה עליו הרב עיין שם:

ה

ידוע שהרשב"א והתו' על הרוב קיימי בחדא שיטא ולפעמים הרשב"א מעתיק דברי התו' ממש מבלי שיזכיר שהם דברי התו' והיינו כמסכים לדבריהם ידי אליהו דף קי"ח א' :

ו

קבלה בידינו שכל תשובות הרשב"א הם מקוצרות ממה שהיו בתחלה שו"ת גנת ורדים, חלק י"ד כלל א' סי' י"ז:

ז

כתב רשד"ם בחשן משפט ססי' מ"ג ובסי' רמ"ט וכמה פעמים מורי הגדול כמוהרר"י טאיטצק כאשר בדין אחד היה רואה סברת הרשב"א כמעט היה שקול ומחשיב אותו כנגד רוב הפוסקים ורמזו הר"ב משאת משה בי"ד דף צ"ה א':

ח

והרשב"א ז"ל לא ראה פי' המשניות להרמב"ם כ"כ הרדב"ז בחלק ב' כ"י סי' נ"ז:

ט

רבו של הריטב"א ז"ל הנודע אצלנו הוא הרשב"א כמו שנראה בהדיא בחי' הריטב"א לקידושין שבכל מקום שמביא סברת הרשב"א כות' ומורי נר"ו כתב או מפי מורי כר"י וכו' ואחר ימים שכתבתי זה ראיתי להנ"י בפ' האשה רבה והאשה ביזרא ובמקומות אחרים שכתב שהריטב"א ז"ל כתב חידושים בשם רבו הרא"ה מוהר"ר חיים שבתי בקונטריס המודעות דף י"ד ב' ושהכנס' הגדולה בכללי הפוסקים אות מ"ג כתב דסתם רבו של הריטב"א הוא הרא"ה ז"ל וכ"כ עוד בי"ד סי' ק"ס הגהות הטור אות ז' ומצאתי להנ"י ר"פ גט פשוט שכת' וכן דעת הריטב"א ז"ל ורבו הרא"ה וכן נלע"ד להכריח ממה שמצאתי להריטב"א ז"ל בחידושי כתובות פ' ב' דף י"ד ב' שכת' בזה הלשון וכן דעת הרשב"א ז"ל אבל דעת מורי רב אהרן ז"ל וכו' עכ"ל ומלשון זה כל אדם ישפוט בצדק שרבו הוא הרא"ה ז"ל כדברי הכנסת הגדולה איברא דשם בסוף העמוד הזכיר להרא"ה ולא הזכירו בלשון כבוד מורי הרא"ה ושם בדף ט"ו א' ובכמה דוכתי כתב וכן דעת מורי הרשב"א ז"ל לכן נ"ל לומר דשניהם היו רבותיו של הריטב"א כן כתבתי מדעת עצמי שוב מצאתי בב"י חשן משפט סימן רמ"ג סעיף ו' שהביא תשו' הריטב"א שכת' בה ולזה הסכימו שני רבותי הרא"ה והרשב"א וכן נראה ברדב"ז חלק ב' סי' תמ"ח עיין שם וכן מצאתי בס' כהונת עולם הלכות רבית דף ט"ז א' שכת' שידוע שהריטב"א היה תלמיד הרשב"א והרא"ה וראיתי שוב להנ"י בפי"ן ר"ך ב' שכת' בשם הריטב"א וכן דעת שני רבותי ועוד ע"ש בפ' מי שמת רכ"ג ב' שכתב בשם הריטב"א וזה כפתור ופרח למדתי מפי

מורי הרשב"א ומפי מורי הרא"ה וכן בפ' גט פשוט רל"ז א' דעת מורי הרב הרא"ה ומורי הרשב"א ז"ל וכו' ועיין מכתב מאליהו דף ר"ב ג' שכתב דאולי תרי מוריו היו לו כמסתפק וגם נתעלם ממנו שהרא"ה ז"ל הוא רבו השני עיין שם וכ"כ בשיירי כנסת הגדולה סי' ח' הגהות הבית יוסף אות ז' אלא שכת' שהרא"ה היה רבו יותר מובהק מהרשב"א עיין שם ועוד עיין כנסת הגדולה חשן משפט סי' קע"ז הגהות הב"י אות רכ"ה אמנם זה חזיתי אספרה דבחידושי הריטב"א על יבמות כ"י מצאתי אליו ז"ל בפ' הבא על יבמתו שכת' וכן דעת מורי המובהק הר"ם ז"ל דנמצינו למדין דגם הרא"ה לא היה רבו מובהק כיון דפיו ענה בו דהר"ם הוא רבו מובהק ואין רב מובהק אלא אחד אלא דהר"ם ז"ל אכתי לא אתיידע לנא מי הוא ולבי אומר לי שהיא הר"ם הלוי ז"ל שהרי בפ' אלמנה לכהן גדול הביא כמה חידושים בשם הר"ם הלוי ועוד עיין נ"י בפי"ן ר"י ב' כתב הריטב"א ז"ל בשם רבינו מאיר הלוי ז"ל ועוד עיין שם רל"ט ב' קבלתי מפי מורי הרב הלוי הר"ם וכן קבלתי מפי מורי הרשב"א ז"ל ובחדושי בתרא להריטב"א כ"י כת' וכן פי' מורי המובהק הרמ"ה בשם רבותיו עיין שם בפרק קמא ולקמן ב' וזה דעת הרשב"א אבל מורי הרא"ה המובהק חולק וכן כת' עוד שם בכמה דוכת' ותו לא מידי:

י

אין לתמוה אם לפעמים לא יסכים מה שכת' הר"ן בחידושי הלכות עם מה שכת' הוא עצמו בחידושי התלמוד כי אפשר שאחרי שכתב חידושי התלמוד נתיישב טפי בדבר ונתחוורו הדברים בעיניו וכמ"ש הר"ן גופיה בסוף פ' כל הצלמים מהרח"ש קונטריס המודעות דף ל"א ב' ואף אנו נאמר כן אם. לא יסכים עם מה שכתב בתשובותיו ולא כמו שעלה על דעת הראש יוסף בא"ח סי' תס"ז ססי"א דאפשר דתרי הר"ן הוו חד שמפרש על הלכות הרי"ף וחד ההוא דכתיב בתשובותיו דליתא דמפרש ההלכות הוא אשר חבר התשובות וכמו שתמצא בספר קורא הדורות דף כ"ו א':

יא

אינו מן התימה אם נמצא לפעמים להר"ן ז"ל שפירש איזה פירוש ובמקום אחר לא בחר באותו פירוש ופירש באופן אחר כי זהו מנהגו של הר"ן ז"ל להעתיק פירוש רש"י בסתם אף שבמקום אחר גלה דעתו שאינו חפץ באותו הפירוש פר"ח י"ד סי' ס"ח ס"ק ה' ובא"ח רסי' תע"א וביד אהרן על אורח חיים ססי' שכ"ג ובמרכבת המשנה שלו דף ע"ו ג' ועיין מהר"י הלוי סי' נ"ג דף ק"ט ב' שכתב כיוצא בזה על הר"ב התרומות:

יב

האמת הוא שפירו' ב"ק אשר סביב הרי"ף הוא מהנימוקי יוסף ולא מהר"ן ואף שמצויין עליו בדפוס שהוא מרבינו נסים שקר ענה בעל הדפוס שאינו אלא מהנ"י וזה ברור למורגל בדברי הנ"י והר"ן ז"ל שהרי הר"ן ז"ל מעולם אינו מביא לא דברי הרא"ש ולא דברי הריטב"א אבל הכ"י מביאן וכן הוא בב"ק וכן דרכו כשהוא מחדש איזה דבר הוא כותב אמר המחבר וכו' אבל אין זה דרך הר"ן ז"ל דוק ותשכח והן הן עדיו שפירוש ב"ב ג"כ מהנ"י ולא מהר"ן ונוסף על זה שמביא דברי הרנב"ר בשמו כאשר נראה בפרק חזקת הבתים בדין מודע' דגיטא ודמתנתא והרי זה ברור שו"ת מהר"ר צבי אשכנזי סי' נ"ב ואני הכותב מוסיף שקודם זה הזכיר עוד להרנב"ר שם בפ"ק דף קנ"ח א' וב' וקנ"ט א' וק"ס א' וקס"ד ב' וקס"ה א' וב' וקס"ו א' עיין שם אלא דפליאה דעת ממני כיון דהפירוש דתלתא בבי מהנ"י אינון למה הרב"י בח"מ מזכירן תמיד בשם הר"ן ועוד אני מוסיף שפירוש מועד קטן על הרי"ף אף שהמדפיסים ציינו עליו הר"ן אינו אלא מהנ"י ולמדתי לומר כן מטעמיה ונמוקיה דהרב מוהרצ"א הנזכר דאשכחנא ליה בר"פ מי שהפך שהזכיר דעת המ"מ ואין זה דרך הר"ן ושם בשלהי הפרק מצאתי שכתב אמר המחבר וכו' וכן בפ' אלו מגלחין דף שפ"ד ב' ראיתי שאמר וכת' המחבר כמו שרגיל לכתוב הנ"י כמובא למעלה שוב ראיתי למרן מוהריק"א ז"ל שבב"י א"ח רסי' תק"ל וסימן תקל"ז ותקנ"א הזכירו בשם נ"י ושמח לבי גם אני וכן מצאתי עוד בספר תיקוני הרי"ף כ"י להרב דיל ויקייו שגם הוא קרא בשם נ"י גם בהרי"ף שלי המונה מכמה רבנים קדמונים מצאתי שהגיהו נ"י במקום הר"ן וכתבו בגליון בזה הלשון כן כתב מוהריק"א בא"ח רסי' סק"ל ודבר הניכר לעין הוא' כי לוקח לו לשיטתו מהרא"ש ומהמ"מ כמפורש למעיין בם עד כאן ונעלם דבר זה מעיני הר"ב שלחן גבוה שהרי בא"ח סי' תקנ"א ס"ק כ"א על מ"ש שם הרב"י ונ"י פירש בפ' אלו מגלחין דגיהוץ היינו וכו' כתב עליו איהו וז"ל ומ"ש בשם נ"י טעות סופר הוא דנ"י ליכא במועד קטן אלא הר"ן הוא וליתא דאין כאן טעות סופר כלל ובדקדוק אמיתי ונכון נאמרו הדברים:

יג

על הרוב דברי הר"ן ודברי הרא"ש שוים הם בפרט כשמפרשים שניהם דברי התו' דרישה ח"מ סי' רנ"ג סל"ב:

סליקו כללי הרמב"ן והרשב"א והריטב"א והר"ן

כללי הריב"ה ומוהריק"א

א

אין דרך רבינו בעל הטורי' להביא בספרו אלא חילוק פירושים דנ"מ לענין דינא אבל כל שאין ביניהם חילוק לענין דינא אינו חושש להביאו שיירי כנה"ג א"ח סי' תק"ב הגהות הטור אות ד' ועיין ב"י, א"ח סי' תל"א וזו היא גם כן דרך הרא"ש אביו עיין ב"ח א"ח סי' תע"ג סעיף י' ומגן דוד סי' קס"ז ס"ק ה' ונתיבות משפט דף שי"ד א' כ"כ על הגאונים וריב"א:

ב

כשכותב הטור סברא א' בשם הרשב"א ואנו רואים שבתשובותיו כתב הפך מה שייחס לו הטור צ"ל דהרשב"א שאמר הטור אותו הרשב"א מבעלי התוספות הוא תפארת שמואל בהגהותיו לח"מ סי' ק"מ ועיין ב"י א"ח ססי' קל"ה שכתב בכגון זה אם לא שנא' שהרשב"א לחוד ורשב"א לחוד עיין שם:

ג

כשהטור השמיט איזה דין במקומו הראוי לו כי שם נכתבו כל פרטי אותן הדינין אין לומר דסמך עצמו על מ"ש במקום אחר שאין שם ביתו של אותו הענין כן יש ללמוד מדברי הכנסת הגדולה בחשן משפט סי' ק"ז, אות ז' בהגהות הטור:

ד

מדכתב הטור והוקשה לר"ת ולא כתב והקשה ר"ת משמע שלא הקשה כן בפירוש וכיון שכן מצינן פרושי הקושיא באופן אחר מגן דוד בח"ח סי' תרי"ט ס"ק ב' ולדידי הצעיר דא ודא אחת היא ולא שנא:

ה

יש בידינו כלל גדול מקדמונינו שכל סברא שמביא הטור באחרונה עליה יש לסמוך כ"כ רדב"ז סי' קצ"ח ורשד"ם י"ד סי' ר"ב וכ"כ הכנסת הגדולה בשם בנימין זאב ומוסיף שגם מוהריק"א זהו דרכו בב"י ואני המך גם כן אוסיף על כשבועה דגם בהרי"ף אמרי' כן כנראה בס' דינא דחיי להכנסת הגדולה חנק א' דף צ"ח ב' עיין שם וכ"כ הר"ב אליה רבה באורח חיים סי' רנ"ב ס"ק ח"י ועיין כנסת הגדולה י"ד סי' רס"ו בב"י אות י"א וגם בהרא"ש אמרי' כן לדעת הטור וזה למדתי ממ"ש הב"י בח"מ ססי' ה' שמ"ש הטור שכן מסקנת אביו הרא"ש ז"ל הוכחתו היא ממ"ש הרא"ש דעת רב אלפס לבסוף וכן נראה עוד בב"י שם רסי' ע"ב ובסי' קצ"ב ובי"ד סי' שפ"ט ובכנסת הגדולה ח"מ סי' ק"ף בב"י

אות ב' ומדברי הכנסת הגדולה בחשן משפט סי' כ"ח הגהות הב"י סוף אות ס"ב מוכח דלדעתו ז"ל אף בכל שאר הפוסקי' אמרי' כן עיין שם וכן נראה מדברי הב"ח י"ד סי' רס"ד ס"א שכתב כן על המרדכי עיין שם והשלטי גבורים פ' חבית דף קס"ב ב' כתב כן על הסמ"ג ועיין עוד רש"ל בתשובותיו סי' ב"ן אלא שיש כאן מקום לדקדק על מוהריק"א ז"ל שראיתי אליו בחשן משפט סי' צ"ז סעיף ט"ל גבי מסדרין לבעל חוב שכת' וז"ל והרא"ש כתב דעת ר"ת בפסקיו ולא הכרי' ולא ידענא מנא ליה שהרא"ש הסכים לדברי רי"ף ע"כ והיא פלא שהרי הרא"ש ז"ל בפ' המקבל הביא בתחלה דעת ר"ת ואח"כ כ' בלשון זה אבל הרי"ף וכו' ובתרי טעמי מוכח שפיר דמסקנת הרא"ש היא כהרי"ף והגאונים אי משום שהביא דעת הרי"ף באחרונה וכמ"ש הב"י עצמו שם בחשן משפט סי' ה' וסי' ע"ב הנ"ל ואי משום שכתב דעת הרי"ף בלשון אבל וכמ"ש גם כן הב"י גופיה בחשן משפט סי' ר"ח ובכללין דלקמן ואחרי הדברים והאמת האלה תמהני על הרב אהובי בעל שו"ת מים רבים שבחלק אורח חיים סי' מ"א כתב בפשיטות דמדשנה הבית יוסף בראשונה סברת המחייבים לחזור משמע דס"ל כוותייהו והסכימו דבריו הרבנים כמוהר"ר דוד המלמד וכמוהר"ר ישראל הכהן ומשמעות זה איני מכיר דנהפוך הוא ואדרבא איפכא מסתברא וכדכתיבנא וכבר נתווכחתי על זה פה אל פה על הרב המחבר הנ"ל זצוק"ל והודה לדברי אלא דאכתי לא מייתבא דעתי בדעתיה דמוהריק"א בזה משום דאשכחנא ליה בי"ד סי' קכ"ד סעיף ל' שכת' דלפי האמת אין כדאי להכריח סברת הרא"ש ז"ל מדהביא הסברא באחרונה וכ"כ עוד שם בסי' רצ"ז סי"ז וש"ה סט"ז ובא"ה סי' קל"ח ובחשן משפט סי' שצ"א וכל זה הוי הפך ממה שכתב בסי' ר"ה ובכל הנהו דוכתי שהבאתי לעיל ובכמה דוכתי אחריני' נלאתי לכותבם הן אמת שראיתי להדרכי משה ביורה דעה סי' קכ"ד ולהדרישה שם שכתבו דאילו לא הוה שמיע ליה להטור מאביו הרא"ש ז"ל דכל דעת שהביא באחרונה שהיא מסקנתו לא היה בעל הטור כותבו ולכן אין לנו אלא דבריו וכ"כ עוד בפרישה ח"מ סי' שצ"א ועיין ס' הלכה למשה ח"א דף כ"א א' שכתב שכן דעת כל רבני האחרונים:

1

הא דאמרינן שכל סברא שמביא הטור באחרונה עליה יש לסמוך הני מילי כשהמחבר יתחיל בפסק שלו לומר כתב הרב פלוני כך וכך וכתב הרב פלוני כך וכך וכן יזכור רבנים אחרים החולקים באותו ענין שדעתו הוא ז"ל כדעת האחרון ואולם אם הוא מתחיל הפסק בסתמא ואחר כך יאמר ויש אומרים או ויש פוסקים או הרב פלוני כתב דעתו הוא כפי מ"ש בתחלה בסתמא וכן הוא דרך כל הפוסקים בספריהם ודוק בהרי"ף ורמב"ם

וכו' ומזה נראה כשכותב הדין בדרך סתמא וכמשנה שנויה בודאי שאותן דברים דעתו ומסקנתו אע"פ שכות' אח"כ שיש חולקים בדבר כ"כ הר"ב קרבן נתנאל בכלליו כלל ה' ונכון הוא ועיין בחוט המשולש שבספר התשב"ץ ענין ל"א:

ז

עוד למדתי מדברי הכנה"ג ביורה דעה סי' קכ"ג הגהות הבית יוסף אות ס"ז דאין זה הכרח אלא היכא שאותו פוסק שמביא דבריו באחרונה קודם בזמן לפוסק שמביא דבריו בראשונה אבל לא היכא שכתב סברתם כפי קדימתן:

ח

וכן למדתי עוד חידוש אחר בזה מדברי השיירי כנה"ג באורח חיים סי' ש"ך הגהות הטור אות ג' שכשכותב לדעת פלוני מותר ולדעת פלוני אסור לא שייך כלל זה עיין שם ודוק:

ט

כשכותב הטור אבל פלוני כתב משמע למבינים שזו היא הסברא שחפץ בה כן ראיתי בספר ברכת אברהם סי' ס"ט וכן כתב הרדב"ז חלק א' סי' קצ"ח וכן מצאתי להרב"י ח"מ סי' ר"ה ס"ד וכבר קדמני בזה השיירי בכללי הפוסקי' אות ל"ג אלא שלא הזכיר כלל דעת הרב"י בזה לא ידעתי למה דהן אמת דהב"י כתב על דברי הסמ"ג אבל אין ספק דלדידיה נמי אמרינן כן גם בטור וכ"כ עוד רדב"ז בחלק ב' סי' קנ"ט ועיין קול הרמ"ז פ' ב' דכתובות סוף משנה ח' וכ"מ פ' ה' מה' שאר אבות הטומאות דין י"א וש"ך יורה דעה סי' פ"ד ס"ק י"ב וכאן הבן שואל דכיון שכבר מסר לנו כלל גדול מקדמונינו שכל סברא שמביא הטור באחרונה עליה יש לסמוך הא תו למה לי דמלת אבל לא שייך אלא כשקדם לה סברא אחרת ומאחר שבלתי מלת אבל קי"ל כסברא שניה מה יושיענו מלת אבל וכבר עלה בדעתי לומר דאצטריך להיכא דהביא הטור ג' סברות ובמציעתא נקט מלת אבל שדעתו לפסוק כוותה אף שלא כתבה באחרונה האמנם אחרי ההתבונות ראיתי דלא מצינן למימר הכי שהרי ממקומו הוא מוכרע דכוונתו בזה הוא אף כשהטור מביא ב' סברות בלחוד דהא כתב הכי על לשון הטור ח"מ סי' קכ"ה סעיף ה' שכתב שתי סברות בלחוד ובשניה כתב לשון אבל וכן עיינתי תו בספר ברכת אברהם סי' כ"ט שכתב כדברי הרדב"ז על לשון הטור אורח חיים סי' רל"ג ואף שם לא הזכיר הטור כי אם ב' סברות לא יותר לכן נלע"ד לומר דהכוונה בזה הוא דאף אם לא היה קבלה בידינו שהסברא שמביא באחרונה הוא העיקרית מ"מ כיון דנקט לשון אבל משמע למבינים שזו היא הסברא שחפץ בה וזה אני אומר לדברי רדב"ז בדוקא שכן מוכח מדבריו שאחר שהביא הכלל הראשון שכל סברא שמביא הטור באחרונה עליה יש לסמוך כתב בזה

הלשון ותו שכתב אבל הרמ"ה כתב וכו' ומצינן שפיר למימר דכוונתו היא כמ"ש דשני הטעמים לא צריכי אהדדי וכל חדא לחודה קיימא אבל לפי דברי הברכת אברהם שם משמע דאף כשמביא איזו סברא באחרונה לא הויא דעת הטור לפסוק כוותה אא"כ כתבה בלשון אבל הא לאו הכי לא כדמוכח בהדיא מתוך דבריו הילך לשונו דאם היה כותב בזה הלשון אבל התוספות כתבו וכו' הוה משמע דס"ל כדעת התוספות אלא מדכת' בזה הלשון והתוספות כתבו וכו' ש"מ כי הוא לפי הנראה לא פסק כאחד מהם ואנכי לא ידעתי לשקול דבריהם. עד שיבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם עכ"ד מוכח שפיר מדבריו אלה שאין דעתו כדעת רדב"ז ורשד"ם ובנימין זאב שכתבתי בכללין דלעיל שכל סברא שמביא הטור באחרונה עליה יש לסמוך אלא הטיל תנאי ואמר דדוקא כשיאמר לשון אבל הא לאו הכי לא כאמור:

י

הטור או פוסק אחר שמביא בראשונה דעת הרמב"ם או איזה פוסק אחר ונותן טעם לדבריו אע"ג דבתר הכי כות' אבל פלוני חולק על זה מכל מקום אם לא היה נוטה לדעת הפוסק הראשון לא היה נותן טעם לדבריו מוהריק"א ז"ל בתשובותיו לא"ה דיני גיטין סי' ה' וקרוב לזה כתב בי"ד סי' צ"ד עיין שם וכ"כ הכנסת הגדולה אורח חיים סי' רמ"ו ושכן מוכח מדברי מרן בח"מ סי' רע"ג אך ממ"ש שם הרב"י בהלכות שבת משמע דסבר דרא"ש ז"ל נתן טעם לדברי ר"ש וליה לא ס"ל עיין שם וכן כשמאריך באותה סברא בכל חילוקי דינים היוצאים ממנה כנראה דס"ל הכי עיין בס' דינא דחיי ח"א דף צ"ח ב' וכן מצאתי להר"ב שו"ת גנת ורדים שבחלק י"ד כלל א' סי' כ"ח כתב שמאחר שהב"י מביא כל דברי הרשב"א בארוכה נראה דודאי ישרו דבריו בעיניו יע"ש ועיין דרישה סי' ע"ב ס"ד מח"מ וב"ח א"ח סי' תל"ג סעיף י"ב ובי"ד סי' קצ"ז סעיף י"ז:

יא

דרכו של הטור הוא כשמביא דברי הרמב"ם או איזה מחבר זולתו שמעתיק לשונו שלם בתורתו כאשר הוא ואינו משמיט ממנו כלום אף שלפי דעתו אמצעות לשונו לא הוי אליבא דהלכתא והטעם מפני שהוא סומך על מה שגילה דעתו במקום אחר בית חדש א"ה בקונטריס אחרון ססי' פ"ה ועיין ב"ח חשן משפט סס"א וכ"כ הש"ך חשן משפט סי' ט"ל ס"ק כ"ו ועיין באר הגונה בח"מ סס' רי"ב ומשפטי שמואל סי' קי"ח כתב דדרך זה הוא דוחק גדול עיין שם ועיין כנסת הגדולה ח"מ סי' קע"ה הגהות הטור אות ס"ח ודרישה ח"מ סי' מ"ז סס"א ובביאור רש"ל על הסמ"ג דף ע"א סע"ד מצות לא תעשה ובעשין דף ט' ד' ובהלכה למשה הלכות מכירה דף מ"ו ג':

יב
כשכות' הטור ועל דרך זה כתב הרמב"ם הוא לפי שיש איזה פרט שהרמב"ם ז"ל חלוק מהסברא הקודמת אבל כשכותב וכן כת' הרמב"ם הם שוין מכל וכל כ"כ הב"י בח"מ סי' י"ד ס"ב:

יג
יש חילוק בין כשכות' הטור אחר איזו סבר' של פוסק ונ"ל לכשכות' ולי נראה שכשכותב בלשון ונראה לי לא פלי'ג אסברא קמייתא אבל כשכות' ולי נראה אז הוא חולק עם הפוסק הקודם ש"ך ח"מ סי' מ"ב ס"ק ד' וכן מצאתי בפרישה ח"מ סי' ק"ז ס"ח ובס' מכתב מאליהו דף ק"ח רע"ב:

יד
כבר נודע שרבינו בעל הטורים אינו כותב דבר אלא מה שמפורש בתלמוד או בפסקי הגאונים ב"ח יורה דעה סי' ע' ס"ג וכ"כ עוד בא"ה סי' ו' ס"ג דאין דרך הטור למנקט רבואתה כל היכא דלא רמיזא בתלמוד':

טו
רבינו יעקב בעל הטורים לא ראה אלא תורת הבית הקצר אך לא הארוך ב"י בטור יורה דעה סי' קי"ב וקל"ב וק"ץ וסי' קפ"ט ד"ה ומ"ש ואפילו חזרה והש"ך שם ס"ק ע"ג והב"ח שם סי' ק"ה ס"ג וט"ז שם סי' קכ"ד סס"ק ג' ובסי' נ"ב ס"ק ה' וכן כתב הדרישה שם רסי' ל"ב ובסי' צ"ו ס"ח וצ"ט סי"ב פעם ושתים ושכ"כ הב"י בכמה דוכתי אמנם מצאתי להשארית יהודה יהודה בהגהותיו על הטור והב"י שביורה דעה סי' קי"ב כתב שלא ידע מי הגיד לו למוהריק"א שלא ראה הטור כי אם ת"ה הקצר יע"ש ואני בעניי תמהני עליו דאין לך הגדה גדולה מזו מדחזינן דלא הזכיר דבריו שבת"ה הארוך בשום מקום מחבורו ואשכחן כמה מילי דלא נראו בעיני הטור מת"ה הקצר ועם מ"ש בארוך מיתרצן שפיר עיין ב"י וב"ח סי' קל"ב סי"ב וכ"ב וקל"ג ס"ד וס' בדק הבית להרא"ה לא נתגלה להרב"י כמ"ש הכנסת הגדולה י"ד סוף סי' קל"ה ע"ש:

טז
דרך רבינו יעקב בעל הטורים בחיבורו לפעמים לבאר שמ"ש הרא"ש בסתם הוא מפירוש ר"י אע"פ שאינו מפורש בתוס' שלנו להדיא ב"ח אורח חיים סימן קפ"ח סעיף ה':

יז
דרכו של הטור הוא דכל דין שהוא מסופק מפני חילוף גרסאות או בפירוש איזה דבר משמיטו ואינו כותבו כמו שמוכיח בחבורו הרבה פעמים ב"ח יורה דעה סי' קפ"ט סעיף

ל' ושם סי' ר"ך ס"ו ובס"ס שס"ח ובח"מ ר"ס רל"ט ועיין עוד שם סי' של"ח ס"ו וגם הרמב"ם ז"ל זה דרכו ככתוב בשכנה"ג בכללי הפוסקים אות ד' ועיין ב"ח יורה דעה סי' שכ"ט סעיף ז' אך ראיתי למרן בכ"מ רפ"ד מה' זבים שתמה בזה על הרב המגיד וכ' ויש לתמוה על ה"ה שאין דרכו של רבינו להשמיט הדינים מפני חילוף הגרסאו' וכו' ע"ש:

חי

ידוע הוא דרכו של רבינו יעקב בעל הטורים דכשמזכיר רבינו יצחק בעל התו' כותב פירש ר"י בלא ה"א ובהזכירו רבינו יונה כותב בה"א פירש הר"י ב"ח אורח חיים סי' קפ"ח סעיף ה' וכן דקדקתי גם אני בכמה מקומות בטור ומצאתי שכדבריו כן הוא לבד ראה זה מצאתי בטור אורח חיים סי' קכ"ד ס"ז שכ' ופירש ר"י והרב"י כ' שם דהאי ר"י ר"ל הר"ר יונה שכ' כך בפ' שלשה שאכלו אך הב"ח שם לשיטתיה אזיל וגם זה פירשו על ר"י בעל התוס' עיין שם ואיך שיהיה מדברי הב"י דנקט האי ר"י ר"ל הר"ר יונה אתה למד דדוקא זה ר"ל הר"ר יונה משא"כ בשאר דוכתי וכדברי הב"ח הנ"ל:

יט

לפעמים כותב הטור איזה דין בשם הרמב"ם אף שהוא מבואר בגמרא מפני שהרי"ף והרא"ש השמיטו אותו דין ב"י א"ה סי' ע"ח:

ך

כשכותב הטור וכן דעת א"א הרא"ש ז"ל יש לנו לומר דלאו בפירושא איתמר הכי בדברי הרא"ש אלא שריב"ה משמע ליה כן מכללות דבריו שאם לא כן היה לומר וכן כ' א"א הרא"ש ז"ל כנסת הגדולה ח"מ סי' ר' סוף הגהות הטור וב"ח שם וכ"כ הפרישה שם סי' קצ"ז ס"ו וע' כנסת הגדולה י"ד סי' קל"ה הגהות הטור אות ע"ז על מ"ש שם הטור וכן דעת הרי"ף ע"ש ובב"ח א"ה סי' קע"ב ס"ו ובחשן משפט סי' ר"ץ סי"ז ודרישה שם וע"ע פרישה סי' שס"ט ס"ג וכן כשכותב וא"א הרא"ש לא כתב כן הוא לפי שאינו מבואר בדבריו כ"כ הב"י בי"ד סי' ק"ץ ס"ה והפרישה שם סי' ש"ה ס"ט:

כא

כמה פעמים סותר הטור ממה שכ' ברמזי' עם מ"ש בטור ודבריו בטור עיקר דאחרונה היא דמשק אליעזר על חולין פ' ח' דף שע"ז א' וכן מצאתי להדרישה ביורה דעה סי' ע' סס"ו ובחשן משפט סי' קכ"ב סס"ו וק"ב ס"ד ע"ש וע' שיירי כנסת הגדולה כללי הפוסקים כלל נ' שכ' בשם מעדני מלך דס' הטורים חובר אחר שחיבר פסקי הרא"ש ומשתק שתיק ליה ואני מצאתי תשובה להר"ב החביב הובאה בשו"ת פני משה חלק ג' דף קי"ג א' ושם כתוב למר שס' קיצור פסקי הרא"ש חברו ריב"ה אחר שחיבר ס'

הטורים הפך מ"ש בכללים והוא פלא ואיך שיהיה מדברי כולם למדנו שריב"ה בנו של הרא"ש ז"ל הוא שחיבר קיצור פסקי הרא"ש הנקראי' בשם רמזים וכן מצאתי עוד בשו"ת רבינו בצלאל סי' כ"ב דף ע"ו שכ' ז"ל ומיהו מצאתי ברמזי הרא"ש ז"ל אשר חיבר בנו הר"ב הטורים והוא כמו השלחן ערוך אשר קיצר מהר"י קארו כן קצר הר"י בעל הטורים לכל פסקי אביו ז"ל וכו' ע"ש וצא ולמד עוד כן ממ"ש רבינו ירוחם תלמידיה דהרא"ש בהקדמתו לס' מישרים הילך לשונו ובעבור שמצאתי בקצת פסקי הרא"ש אשר הגיעו לידי בכל הלכה והלכה מספר אותיות בכל מסכתא ומס' ושמעתי שבנו החכם ר' יעקב נר"ו עשאם וכו' וכ"כ הר"ב שלחן גבוה דף קמ"ז ד' ובסימן תרי"ג ס"ק כ"ז ותרכ"ט ס"ק ל"א וזה מוסכם לא ראיתי ולא שמעתי מי שחולק בזה ומעתה מ"ש הב"ח או"ח סי' קצ"ט סעיף א' וכן נמצא בקיצור פסקי הרא"ש דמקצתן אומרים שרבינו חברם אינו מדוקדק כיון שלא נראה בעליל לארש מי שסובר הפך זה:

כב

אין דרך של בעל קיצור פסקי הרא"ש להוסיף שום דבר שלא נזכר בהרא"ש ש"ך חשן משפט סימן ע"א ס"ק ח' וכ"כ הבאר שבע בתשובותיו סי' כ"ג ויד אהרן חלק א"ה דף ס"ה ב':

כג

לא פליג הר"ב בעל הטורים ז"ל עם אביו היכא דלא מפרש ליה בהדיא כ"כ הכנה"ג בכללי הפוסקים כלל ע' בשם מהר"א ששון ואני המך מצאתי עוד שכ"כ הר"ב חוט השני דף ט"ו ב' וס"ז א' ורש"ך חלק ב' סי' פ"ח וריב"ל חלק א' סי' י"ז וסי' צ' ורשד"ם חשן משפט סי' ר"ן ומהר"א ששון סי' מ"ב ומהראד"ב סי' קי"א ור"ש הלוי חשן משפט סי' נ"א וב"ח יו"ד סי' שכ"ב סעיף ב' ולא ידעתי אמאי לא הזכירם הכנה"ג:

כד

לא בכל המקומות שחולקים על הרא"ש מביא רבינו בעל הטורים חולק על הרא"ש ז"ל שלפעמים אינו מביא אלא סברת הרא"ש ז"ל שהיתה מחוורת בעיניו כנה"ג חשן משפט סי' של"ג הגהות הטור אות ט"ז:

כה

כשהטור או איזה פוסק כותב על דברי הפוסק שהביא ואיני יודע למה לא בא לחלוק עליו בזה דאם הוא לא ידע לא בשביל כך חולק שו"ת זרע אברהם חלק א' סי' י"ב:

כו
כל מקום שאומר ר' יעקב בעל הטורים וכ' הרמב"ם אינו אלא מחבורו לא מפירוש המשנה וכן אין דרכו של הרב המגיד לייחס להרמב"ם דעת א' מדבריו בפירוש המשנה אלא מחבורו ידי אליהו תיקון קנ"ט:

כז
ידוע דרכו של הטור דבסי' א' כותב דעת הפוסקים ודעת הרא"ש החולק עליהם ובסימנים אחרים סותם דבריו ע"פ דעת הרא"ש ואין כאן קושיא ב"ח א"ה סי' קכ"ד ס"ג ודרישה חשן משפט סוף סי' רע"ט:

כח
דרך זו דרך בו הטור בדברי הרא"ש שאומר עליו שהיא שלא כדעת הרמב"ם ולא חשב כך על דברי הרי"ף אע"פ ששניהם סתמו דבריהם ולא פירשו ודוק ותשכח ב"ח א"ה סי' קכ"ה ס"ג:

כט
דרכו של הטור לכתוב מה שעולה לפי ההלכה מדין התלמוד ומה שעולה מדין הגאונים והפוסקים אע"פ שאין אנו סומכין על זה בזמן הזה ואחר זה נמשך גם הש"ע ב"ח א"ה סי' קנ"ה ס"ז:

ל
דרך הטור שבתחלה כותב סברת הפוסקים ולבסוף כותב הסכמת הרא"ש להורות דכוותיה נקטינן אבל אין דרכו להביא תחלה הסכמת הרא"ש ולכתוב אחר כך סברת הפוסקים ב"ח א"ח סי' ס"ו ס"ב:

לא
דרך פשוט הוא וידוע שזה דרכו של הטור בחבורו לכתוב כל חלוקי דעות הפוסקים והסברות הנופלים בחלוקה אחת ואח"כ כ' החלוקה השניה ב"ח או"ח סי' ק"ז סס"ד:

לב
כך היא דרכו של הטור בחבורו פעמים רבות שכותב בשם ר"י או ר"ת או בשם התו' ואין כותבו בשם הרא"ש אע"פ שגם הרא"ש כ' כך ב"ח או"ח סי' רס"ז סעיף א':

לג
אפשר דרב עמרם דכ' הטור חד וסדר רב עמרם הוא פוסק אחר ראש יוסף על או"ח סי' תרצ"ג:

לד

כל מקום שכותב הטור וא"א ז"ל היה אומר רגיל הב"י לדקדק דר"ל שאמר לו כן בעל פה אבל לא כתבו לא בתשובותיו גם לא בפסקיו פרישה חשן משפט סי' קמ"ט סעיף ך' וריי"ח ס"ב וסי' רס"ח ס"ג וב"ח שם סי' קל"ח סעיף ז' וסי' ר"ץ סכ"ג ופרישה סי' רי"ח ושם בכנה"ג והכנה"ג ביו"ד סי' ע"א סוף הגהות הטור וע' שיירי כנה"ג או"ח סימן קי"ד וס"ס תרמ"ד וכן מצאתי גם אני להרב"י שכ"כ באו"ח ס"ס ס"ח וביו"ד ס"ס קט"ו ובא"ה סי' ע' סעיף ה' ומצאתי להב"ח בחשן משפט סי' ר' ססי"א שכ' עוד כן גבי ואין נראה לאדוני אבי הרא"ש ז"ל ע"ש וע' עוד בבית יוסף חשן משפט ר"ס רפ"ה וע' כנה"ג יו"ד אות מ"ו ובשכנה"ג כללי הפוסקים כלל ל"ז:

לה

יש לדקדק ולתפוס קצת על רבינו ב"י כשיכתוב סברת הרמב"ם על שם אחר כגון כ"כ בעה"ת בשם הרמב"ם והוא דין מפורש בהיד החזרה שלשון זה אינו צודק הלא כשדברי המחבר שכותבים בשמו אינם נמצאים בספר מסויים אבל סברת הרמב"ם לא נפלאת היא ולא רחוקה ואולי י"ל דלפעמים כותב כן מפני שהפוסק השני פירש יותר כנה"ג חשן משפט סי' כ"ה הגהות הב"י אות ט"ו:

לו

הרב מוהריק"א הוא מיראי הוראה וכל מקום שיש מחלוקת באיסורא דאו' פוסק להחמיר ויש לתמוה עליו היכא שפוסק לקולא ע' כנה"ג י"ד סי' מ"ד הגהות הב"י אות ח':

לז

כשהרב מוהריק"א גמר אומר בב"י לאסור ובספר בדק הבית שלו הביא איזו סברא שמתיר באותו הנדון עצמו לא מפני זה אמרינן שחזר בו ממאי דפסק בב"י לאסור אלא אית לן למימר שמפני שבב"י לא הזכיר אלא איסור ודעתו בחיבור הב"י הוא להביא כל הסברות הנמצאות לכך הביא סברת המתיר בבדק הבית כנה"ג י"ד ס"ס רס"ו:

לח

הרב ב"י אינו הולך בדרך הקים לי אלא על פי מ"ש בהקדמתו דבמקום שלא גילו דעתם הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל שפוסק כדעת שאר החכמים המפורסמים הא אם גילה דעתו אחד מהחכמים הנזכרים והשנים האחרים אינם חולקים עליו ולא גילו דעתם ראוי לפסוק כמותו כנה"ג חשן משפט סי' רנ"ה הגהות הב"י אות ח' ועיין נתיבות משפט דף כ' ב' שדרך הב"י אשר דרך בו לפסוק כתרי מגו תלתא הרי"ף והרמב"ם והרא"ש

ולא חילק בין היכא דהוי להוציא להיכא דהוי להחזיק הוא מן המתמיהין על רבנן ועל תלמידיהון וע' ספר הלכה למשה חלק א' דף ג' ב':

לט

בס' בדק הבית של רבינו מוהריק"א לפעמי' נכתבו הגהות שלא במקומם ומה דשייך לסימן זה נכתב בסימן אחר כנה"ג י"ד סי' ק"י הגהות הב"י אות מ"ג ועיין בית שמואל על א"ה סי' ט"ו סס"ק כ"ג שהרמ"א לא ראה ספר בדק הבית ובית דוד על טור יו"ד בדף ק"ד רע"ד כ' דהבדק הבית חברו אחר הכ"מ ע"ש:

מ

דרך הרב"י לפעמים שלא להאריך לכתוב הדין בשם כל הפוסקים שאמרו אותו אלא מביאו בשם אחד מהם ובוחר להביאו משם הפוסק הנעלם יותר מהמפורס' כנה"ג י"ד סי' קל"ב הגהות הב"י אות כ"ה אך הב"ח תמה שם על הב"י למה כ' בשם ר' ירוחם ולא כתבו בשם הרא"ש שהוא רבו:

מא

דרך הרב בב"י להכניף סברות לפעמים מביא הסברות ההפכיות בלשון אבל ולפעמים שלא בלשון אבל שאין כונתו אלא להודיע לנו הסברות והפוסק יבחר לו הטוב בעיניו שו"ת כנה"ג חלק ב' סי' ג':

בם

ספר כללי הגמ' שחבר מוהריק"א נראה שעשאו אחר חיבור הב"י בסוף ימיו דבתחלת ימיו לא היה מוציא זמנו בכללים רק בעיקר הדינים ואחרי אשר הניח לו ה' סביב לשלחנו וגמרו נתעסק בכללים ונ"מ שאם סותר עצמו ממקום למקום דברי הכללים עיקר ס' בית דוד על הטורים בי"ד סי' קל"ג ולי הדיוט נראה דאי משום הא לא איריא דאטו להוציא הזמן בכללי התלמוד דבר קטון הוא והלא מצינו לגאוני עולם ה"ה הרמב"ם ורבינו ברוך ורבינו בצלאל ורבינו שמשון וכמה רבנים אחרים שהוציאו זמנם בחיבורי הכללים שאין לך מקצוע בתורה גדול מהם וא"כ שפיר אפשר שבתחלה הלך אחר עקבו' הקדמונים בחיבור הכללים ואחר כך גמר בדעתו לחבר חבור על הדינים:

סליקו כללי הריב"ה ומוהריק"א

כללי הש"ע ורמ"א

א

כוונת הרב מוהריק"א ורמ"א בחיבור הש"ע היה שלא יפסקו דין מתוכו אלא אותן שלמדו תחלה דברי בעל הטורים עם פי' הב"י וידע מתוכן מקום כל דין עם טעמו מהתלמוד ומגדולי המחברים וכדי שלא יזוזו מזכרונם הדברים חבר ש"ע להיות עומד לפניהם למזכרת משא"כ בזמנינו בהיות בכובד התלאה נמשך מהטובים רעה שרבים חושבים נפשם כאילו הם מדור דעה ורוצים ללמוד התורה על רגל א' ומצפצפים ופוסקים מתוך הש"ע והם מחריבי עמנו הפרו ברית תורת אלהיו וגורמים רעה לנפשם וכו' יע"ש בארוכה הסמ"ע בהקדמתו לח"מ וכ"כ בשו"ת זרע אברהם חלק ח"מ ס"ס ב' ושמש צדקה סי' ל"ג ובשו"ת ב"ח סי' ף' וראשון לציון דף ק"ב ד':

ב

ספר הש"ע חברו רבי' מוהריק"א בסוף ימיו ומפני חולשתו נמצאו בו דברים רבים שלא דקדק בהם שו"ת מוהריק"ש כ"י ס"ס כ' ומצאתי להרב החסיד כמוהר"ר שמואל אבוהב זצוק"ל בתשובותיו סי' רנ"א שכ' וז"ל שמעתי אומרים שהרב מהר"י קארו מסר לתלמידיו כתיב' קיצור ספרו הגדול ב"י הלא הוא ספר הש"ע ויען כי לא אחד היה הרב המסדר שניהם נמצאו מזה קצת השינויים בדעות ובנסחאות וקשה לזווגם ולתקנם יחד בלתי דוחק הרבה המביא להוציא הדברים מידי פשוטן אך מה שראיתי בשו"ת מוהריט"ץ סי' ס"ז שכ' שהרב מוהריק"א לא עשה ס' הש"ע אלא לקטנים וע"ה בעיני יפלא שהרי מצאתי בשו"ת גנת ורדים שכ' בחלק חשן משפט כלל ג' סי' ק"ט בשם מר אביו ז"ל דהאידנא בכל המקומות מנהג אחד הוא דלא נדדי מדברי מרן בשלחנו הטהור אף שהוא נגד הרמב"ם ז"ל וכ"כ הכנסת הגדולה בתשובותיו ס"ס ס' ומרגלא בפומי לומר שהרב מוהריק"א ז"ל יסד ס' הקצר על סדר הרמב"ם בדברים שהרמב"ם מדבר בהם ועל סדר הטורים בדברים שהרמב"ם ז"ל אינו מדבר בהם ובר מן דין הרי מתוך הקדמת מוהריק"א לספר הש"ע מוכח להדיא שכוונת חבור הש"ע היה גם לחכמי' ולמורי הוראות שהרי כ' וז"ל כי כאשר ישאלו לת"ח דבר הלכה לא יגמגם בה אלא יאמר לחכמה אחותי את וכו' עד ומובטח אני בחסד עליון שע"י ספר זה תמלא הארץ דעה את ה' הקטנים עם הגדולים תלמיד עם מבין חכם חרשים ונבון לחש עכ"ל:

ג

כלל זה נקוט בידך כל מקום שהרב מוהריק"א ז"ל פוסק דין בב"י דעתו לפסוק לכל המקומות ושינהגו בכל המקומו' כפי אותו הפסק אבל כשלא פסק בב"י ההלכה אלא בספר הקצר דעתו שלא יחויב אותו פסק אלא בארץ המערב לבד כי הספר ההוא מיוסד כולו על פי הרמב"ם ז"ל דנהיגי בארץ המערב כוותיה שיירי כנה"ג או"ח סי' תצ"ה בהגהות הב"י אות ה' ואחריו נמשך הר"ב הלכה למשה חלק ב' פרק ג' מה' גזילה הלכה י"ב ושם בפי"ז הלכה ה' ביאר דהיינו דוקא כשבב"י סתם הדברים ולא גילה דעתו אבל היכא שבב"י גילה דעתו לפסוק דלא כהרמב"ם היאך יפסוק הוא עצמו להפך בש"ע כל כה"ג לא נמצא מפורש כ"ש דאין כלל זה מוסכם דהא בכמה דוכתי חזינן דפסק בש"ע הפך דעת הרמב"ם עכ"ד וע' כנה"ג או"ח סוף הל' פורים ודוק ובכנה"ג א"ה סי' קי"ט הגהות הטור אות מ"ח מצאתי עוד חידוש אחר דאף בב' פסקי דינים דסתרי זה לזה בש"ע אמרינן דבמקום א' סתם כדעת הרמב"ם לבני א"י ומערב דגרירי אבתריה ומה שפסק במקום אחר כדעת החולקים על הרמב"ם הוא לשאר המקומות שלא קבלו עליהם לדון כדברי הרמב"ם וע"ש:

ד

דרכו של מוהריק"א בספר הקצר להשמיט כמה דינים שהביאם בב"י מפני שלא מצאם בשאר הפוסקים ומ"מ בב"י הביאם כי הוא מאסף לכל המחנות שזה משפט הספר ומעשהו כנה"ג י"ד סי' ל"ה הגהות הב"י אות ע"ד והר"ב ידי אליהו סי' קמ"ו והר"ב זרע אברהם חלק ח"מ סי' י"ג כתבו דכיון דהשמיטו מהלכה נראה שחזר בו מפני שראה חולקים בדבר ע"ש דף קכ"ה ב' וכן מצאתי עוד להר"ב מנחת כהן בס' התערובות חלק א' ספ"י אך שם בח"ג פ"ז כ' דכמה דברים שהביא בב"י השמיט בש"ע אף שהם אליבא דהלכתא ע"ש ובדף קל"ח ב' וע' ספר יד אהרן סי' ש"ב בהגהות הב"י ומשאת משה חלק ג' דף פ"ו ד' ובספר הלכה למשה ח"א דף צ"ט ד' ובח"ב ה' מכירה דף ט"ו א':

ה

לפעמים כ' בש"ע הרבה דינים שלא נמצא להם זכר ורמז בב"י לפי שאחר שחיבר ס' בית יוסף עוד ראה סברא אחרת בספרים וכתבה בש"ע שו"ת גנת ורדים חלק א"ה כלל ד' סי' ל' ושכ"כ מוהריק"ש:

ו

דרכו של הב"י בס' הקצר כך הוא שכותב איזה חילוק על הדין בלשון ויש אומרים אף שהדעה הראשונה שהביא מודה באותו חילוק והטעם שהביאו בלשון ויש אומרים הוא

מפני שלא הוזכר אותו חילוק בפי' בדעה הראשונה ש"ך ח"מ סי' מ"ב ס"ק ך' ועיין עוד שם סי' של"ב ס"ק ב' ובי"ד סי' ר"מ ס"ק ו' ושם בט"ז ובס"ס קע"ג וקע"ז ס"ק ל' ורס"ד ס"ק ג' ועיין בני חיי בי"ד סי' של"ד בתוך התשוב' דמייתי שם שכ' דאפשר דמ"ש רמ"א בהגה וי"א הוא משום דאותה סברא לא נמצא כ"א במעט מהפוסקים אע"ג דלא פליג ושכן דרכו בהרבה מקומות וכ"כ פרי תאר סי' ל"ח ס"ק ה' אך הר"ב לשון למודים על הטורים בא"ח דף צ"ז ד' וצ"ח א' כ' דמשמעות לשון וי"א שבא לחלוק ע"ש וכ"כ בפשיטות הר"ב יד אהרן חלק א"ח דף צ"ו ד':

ז

דרך הרב"י בכמה מקומות שאע"פ שבספר בית יוסף תמה על סברת הרמב"ם או הטור אפ"ה בס' הקצר לא סמך על תמיהתו ופסק להלכה כדבריהם סמ"ע סי' קכ"א ס"ק ז"ך וע' פר"ח י"ד סי' ק"ך ס"ק ט"ז וחוט השני דף י"ג ב' ומהרי"ק שרש פ"ז אך הכנה"ג בח"מ סי' קע"ה הגהות הב"י אות ס"ז תמה על מרן בזה וכן בסי' קצ"ז וע' בס' הלכה למשה ח"ב דף קל"ג סע"א:

ח

לפעמים מרן בש"ע מביא דין א' ומטיל בו תנאי או מצריך בו איזה פרט אף שלדעתו בלי אותו תנאי או אותו פרט הדין דין אמת כמו שגילה דעתו במקום אחר מ"מ כתבו באותו פרט לרווחא דמילתא להתיר בפשיטות לכ"ע כן למדתי מהפר"ח י"ד סי' ס"ט ס"ק ע"ה:

ט

יש חילוק בין כשכותב מוהריק"א בש"ע ודברי סברא פלוני' נראין לכשכותב ויש לאסור כסברא פלונית דכשכותב נראין ר"ל נראין דבריהם לאסור מטעמא אחרינא אך כשכות' ויש לאסור כסברא פלונית משמע דאסר מטעמייהו שו"ת דרכי נועם חלק א"ה ס"ס ד':

י

כשכותב מוהריק"א בש"ע דעת איזה פוסק ואח"כ כותב וחלקו עליו נראה שכוונתו לומר דמאחר שחלקו עליו אין הל' כמותו דאל"כ היה לו לומר ויש מי שאומר כדרכו בכל המקומות שמביא ב' הסברות כנה"ג חשן משפט סי' קע"ה הגהות הב"י אות כ"ח אך חוות יאיר ס"ס קי"ט כ' בשם רמ"ע דכשכותב ויש חולקים מיעוטא נינהו ולא ס"ל כוותייהו ע"ש ואמת הדבר דמדברי הסמ"ע ר"ס צ"ו וכן ממ"ש הש"ך בי"ד סי' קמ"ב מוכח בהדיא שדעת מרן הוא דיש לחוש לדעת החולקים וע' גנת ורדים ח"מ כלל א' סי' ב' ושם כלל ג' סי' כ"ט:

יא

דרך מרן לעולם להעתיק בש"ע לשון הפוסק אות באות ואף שיש קושיא או פי' בדברי הפוסק ההוא דנ"מ לענין דינא הוא ז"ל מעתיק דבריו לבד ואחר כך כל אחד יפרש כפי עיונו הר"ב הלכה למשה חלק ב' דף נ"ד סע"ד וצ"ו ד' מה' גזילה ועיין הל' מכירה דף צ"ב ג':

יב

כשפוסק דין בש"ע בלשון יש מי שאומר נראה שהוא הדין שאינו נזכר בשאר פוסקים ואין שום חולק בו סמ"ע בח"מ סי' ט"ז ס"ק ח' וכ"כ הכנה"ג שם סי' ל"ה הגהות הטור אות ז' וכמה דוכתי ועיין שם סי' ת"ך בטור אות ט"ל וכ"כ עוד בס' פרי צדיק דף קט"ז ג' ובס' בני יעקב דף כ"ח א' ופ"ז סע"ג וכ"כ עוד שם דף מ"ח א' וקל"ט ג' גבי וי"א ובפרי תאר על י"ד סי' קי"א ס"ק י"ב ושם בפר"ח סי' קכ"ב ס"ק ט"ו ואפשר שגם דרך רמ"א כן עיין כנה"ג חשן משפט מהדורא בתרא סימן ס"ב הגהות הטור אות ב' וסי' קע"ה שם הגהות הב"י אות ל"ג ודע דלאי מילתא פסיקתא היא לכל המקומות אשר נמצא לשון זה שהרי בחשן משפט סי' ס"ו סכ"ד ובסימן קכ"ו ס"ך כתוב בלשון יש מי שאומר ותמה שם הש"ך למה זה כתבו בלשון יש מי שאומר כיון שהוא דין מוכרח מן הש"ס ומן הפוסקים וכן תמה עוד בי"ד סי' ק"ב ס"ב יע"ש שכתב בזה הלשון לא ידעתי למה כתב המחבר דין זה ביש מי שאומר שהרי הרשב"א והטור סוברים כן ואין חולק עליהם וכו' עד כאן ועיין עוד שם סי' ט"ל ס"ק ז' ופ"ג ס"ק כ"א וקכ"ד ס"ק י' ושכ"ה ס"ק ה' מתוך דבריו אתה למד דלא ס"ל הך כללא מכיון שתמה על מוהריק"א דהיה לו לכתבו סתם כיון שאין חולק בדבר דאם איתא דס"ל שכך היא דרכה של תורה מה זו תמיהא למה כתבו בלשון יש מי שאומר וכן תמצא עוד בי"ד סי' ל"ח שכתב יש מי שאומר בדין שהרשב"א חולק עליו יע"ש בפר"ח וכן במקומות אחרים ימצא המדקדק היטב הפך מזה ומי לנו גדול ממוהריק"א גופיה שבי"ד סי' קי"ב ס"ח כתב בלשון יש מי שאומר בדין א' שהוא עצמו פסק להפך בס"ב לכן הנכון אצלי הוא דכוונת הסמ"ע הוא שברוב המקומות יהיה כן לא שהוא כלל גמור לכל המקומות ואף גם זאת כשהיא סברת יחיד דוקא אבל אם ב' או ג' מהפוסקי' ס"ל הכי לא יתכן לכתבו בשם יש מי שאומר כמ"ש הכנה"ג י"ד סי' מ"ג הגהות הב"י אות ב' והפר"ח ביורה דעה סי' פ"ג ס"ק ח"י ובאורח חיים סימן תרע"ה ס"ב ועיין בני חיי ח"מ סי' ת"ך בהגהות הטור אות ג' אחר זמן מצאתי בגנת ורדים חלק י"ד כלל ג' ס' י"ג דלא צייית כלל להך כללא יע"ש ובמג"א ססי' תקס"ב ועיין עוד ריח שדה דף כ"ו בארוכה וביד אהרן חלק א"ה דף צ"ו ב' ויש לתמוה על הר"ב שער יוסף שבדף

ט"ו ד' בתשובותיו תמה על להקת רבנן בתראי דלא ס"ל הך כללא כאילו הוא להלכה למשה מסיני:

יג

כשכותב בש"ע יש אומרים ויש אומרים נקטינן כסברא שניה כן כתב הכנה"ג באורח חיים סי' שי"ח דף מ"ז ג' ובכללי הפוסקים כלל ס"ב וכ"כ הר"ב אליה רבה על אורח חיים רסי' תרי"ב וכן נראה בספר נחפה בכסף דף קפ"ו ב' ע"ש וכן מצאתי בס' בית דוד על אורח חיים סי' פ"ב וקי"ד ובי"ד דף ק"ה ג' ובגנת ורדים חשן משפט כלל ה' סי' י"א והוא מהר"ם בן חביב וברש"ך חלק ד' דף קס"ח א' ושמעתי שיש מי שהביא ראיה לדברי הכנה"ג שבסימן שי"ח ושבכללים מדחזינן למוהריק"א ז"ל באיזה מקומות מס' הקצר דבחד דוכתא כותב י"א וי"א ובדוכתא אחרינא סתם כסברא שניה ולדידי חזי לי דאי משום הא לא איריא ומצינן לאוכוחי שפיר מינה להפך דמדאיצטריך למסתם כוותיה במקום אחר ש"מ דעל הסתם לאו הכי הוי והכי נמי תקשי דבאורח חיים סי' פ"ז ס"ב כתב בספר הקצר יש מתירין ויש אוסרין והלכה כדברי האוסרין ואם דעתו ז"ל לפסוק על הסתם כסברא שניה למה הוצרך לפסוק כדברי האוסרין הלא מסתמא כן הוא וכן בא"ה סי' ס"א סי"ב כתב י"א וי"א ולזה הדעת נוטה אלמא דמסתמא לא פסקינן כי"א בתרא מדאצטריך למימר עליה ולזה הדעת נוטה ותו קשיא לי בזה דשם באורח חיים סימן שכ"ח ס"ד כתב יש שאוסרין ויש מתירין ובשעת הדחק יש לסמוך על המתירין ואם איתא אף בלא שעת הדחק היה לנו לסמוך על המתירין והן אמת דזאת שנית אין קשיא כ"כ דאיכא למימר דלא אמרי' כן רק בסתם לא כשמפרש בהדיא וכדאמרי' בכללי הש"ס האמנם ההיא דסי' פ"ז ודכוותייהו ודאי קשיא ומצאתי להר"ב גנת ורדים בחלק ח"מ כלל א' סי' ב' שכתב דכשכותב בש"ע יש אומרים ויש אומרים לא מכרע מלתא ומאן דעבד כמר עבד ומאן דעבד כמר עבד וכן מצאתי עוד להר"ב עבורת הגרשוני בסי' מ"ה שכ"כ בשם הרמ"ע וכן נראה מדברי הרב"ח אורח חיים סי' ז"ך ס"ב שכת' ומיהו בשלחן ערוך כתב שתי הסברות ולא הכריע על יש אומרים ויש אומרים אך לדידי חזי לי ראיה שדעתו כיש אומרים בתרא דבא"ח ססי' ק"מ כתב יש אומרים ויש אומרים ושם בב"י הכריע כיש אומרים בתרא האמנם מאי דתמיהא לי טובא בזה הוא שמתוך דברי הכנה"ג גופיה באורח חיים סי' תמ"ז ריש הגהות הב"י משמע שסותר את דבריו שבסי' שי"ח הנ"ל שכת' וז"ל ויראה לי שאם הרב היה אומר יש מתירין ויש אוסרין היה מקום לומר שלדעת הרב ז"ל הלכה זו מסופקת היא ולכן כת' יש אוסרין ויש מתירין אבל כיון שהרב ז"ל שנה לנו סברת ההיתר בסתם וכתב אינו חוזר וניעור דעתו לתפוס

כן לענין מעשה עכ"ל והסתירה מבוארת דבסי' שי"ח וכן בכללים העלה דבתר לישנא בתרא אזלינן וכאן כת' דהלכה מסופקת היא ולכך כותב ב' הסברות ונראה לפק"ד לומר דמ"ש בסי' תמ"ז לאו אליבא דנפשיה קאמר הכי אלא לפי דברי הפוסק שהביא לעיל מיניה קאי דסבר לא הכריע מיקרי אף בסתם ואחר כך יש אומרים והכי קאמר בשלמא אם היה כות' מוהריק"א בשלחן ערוך יש אוסרין ויש מתירין הוה מקום להפוסק הנ"ל למימר דמספקא ליה פסקא דדינא היכי הוי ולכך מייתי ב' הסברות אבל השתא שסתם כסברת המתיר ודאי שדעתו לפסוק כן לענין מעשה ויתיישב אצלך תירוצי זה אחר שתדקדק היטב במילת היה מקום לומר וכו' שכת' שם בסי' תמ"ז כלומר היה קצת מקום להפוסק הנ"ל לומר כן לא שכן הוא האמת ומלבד זה יש גמגום באותו הלשון מיניה וביה להמדקדק יע"ש כי אין כאן מקום להאריך בזה ואי קשיא הא קשיא שבכנה"ג ח"מ סי' ע"ה הגהות הטור אות פ"ו וכן בסי' ק' וקמ"א וקנ"ד כתב בלשון הזה ורבינו בס' הקצר הביא שתי הסברות ולא הכריע ביניהם שכת' בהם י"א וי"א וזה נראה שסותר לכללין דכתיבנא בשמו שדעתו ז"ל לפסוק כי"א בתר' ובמה שאכתוב לקמן בע"ה בכלל דסתם ואח"כ מחלוקת יתיישב זה ע"ש:

יד

הא די"א וי"א נקטינן כסברא שניה היינו דוקא כשכותב יש מי שאומר ויש מי שאומר אבל כשכות' יש מי שאומר ופלו' אוסר או מתיר אולי רצה לומר בזה דהסברא שניה היא יחידאה, כ"כ הר"ב כנה"ג בשיירי שלו סי' ש"ך הגהות הב"י אות ז':

טו

דעתי הקצרה נוטה שהרב ז"ל חבר ספר שלחן ערוך אחר שחבר בדק הבית ובכמה מקומות ראינו בס' הקצר מתוקן כמ"ש בס' בדק הבית כ"כ הכנה"ג בכללי הגמ' שבשיירי סי' ע"ב וכן מצאתי גם אני להר"ב גנת ורדים אורח חיים כלל ד' ססי' ט' ועיין בכללי שלחן גבוה סי' י"ג:

טז

כשכות' בש"ע סברא ראשונה בלשון י"א והשניה בלשון יש מי שאומר משמע שדעתו לפסוק כי"א קמא שהם רבים ולא כיש מי שאומר שהיא יחידאה שו"ת גנת ורדים חלק א"ח כלל ד' סי' ל' בשם מוהר"ר יעקב והסכים הוא ז"ל לדבריו ואמת הדבר שהר"ב כנה"ג בח"מ סי' כ"ח בכללי הקים לי אות נ"ב נראה שסובר כן אבל מצאתי אליו ז"ל שחזר בו בזה בכללי הפוסקים בשיירי שלו אות כ"ז וכת' שדרך הפוסקים לומר יש מי שאומר אף על שנים יע"ש וכיון שכן לא תציתו להך כללא:

יז

כשכותב בש"ע סברא אחת בסתם והסברא האחרת בלשון יש אומרים דעתו לפסוק כאותה סברא שכת' בסתם כ"כ הכנה"ג בא"ח סי' שי"ח בהגהות הטו' ובכללי הפוסקים כלל ס"ב בשם מהרי"ק ומהר"ש הלוי ומוהרי"ט ואני אוסיף על השמועה שכן מצאתי להרמ"ע בתשובותיו סי' צ"ז ולהש"ך ח"מ סי' ס"ו ס"ק ס"א ובי"ד סי' פ"ד ס"ק י"ב וקע"ז ס"ק ל"ח ולהפר"ח בי"ד סי' נ' ס"ק ד' ובסי' קי"ח ס"ק י"א ובסי' קכ"א ס"ק ט"ו ולבית דוד על הטורים בא"ח דף מ"ה ב' וליד אהרן על א"ח רסי' תרל"א ובבתי כהונה דף קכ"ח ד' ובאליה רבה על א"ח ססי' פ"א ובכמה דוכתי וכ"כ הב"ח בי"ד סי' ק"ץ סי' ל"ד ושם סימן קצ"ח סי' ל"ג ובסי' ר"ך סס"ג ובסוף קונטריס אחרון שם כלל ו' עיין שם בארוכה וזה מוסכם מכל המחברים לא ראיתי חולק על זה וכן מצאתי תו בס' נחפה בכסף דף קפ"ו ב' ובחלקת מחוקק על א"ה סי' א' ס"ק י"א ובסי' כ"א ס"ק כ"ה ועיין עוד בית שמואל שם סי' צ"ג ס"ק ט"ל וברסי' צ"ז ובגנת ורדים חלק א"ח כלל ד' סי' ל' ושם חלק ח"מ כלל א' סימן ב' ובזרע אברהם חלק א"ה ססי' ד' בתשובה להרב זאבי זצ"ל ובכרם שלמה סימן פ"ה ובספ' הלכ' למשה ה' מכירה דף י"ג וכ"ד ד' ול"ח ג' ובכמה דוכתי ובספר כהונת עולם ה' רבית דף ט"ו ג' ועיין בחוט המשולש שבספר התשב"ץ ענין ל"א לבד ראה זה מצאתי לאחד קדוש מדבר בילקוטיו כ"י שכת' וז"ל כתבו האחרונים דהסברא שמבי' הש"ע בסתם תופס להלכה אמנם הר"ב מנחת כהן בספר התערובות ח"א ספ"א והב"ח ח"מ סימן פ"א סל"ד כתבו דלא הכריע מקרי עכ"ד ולעד"ן דלא צדק בזה ואישתמיט מיניה שגם הרב"ח מסכים הולך עם כל אינך רבוותא וכדכתיבנא ומעתה ע"כ לומר שמ"ש הוא ז"ל בח"מ סימן פ"א ובכמה דוכתי אחריני דאשכחנ' בחיבור דלא הכריע מקרי הכוונה היא שלא הכריע בפירוש לפסוק בהדיא כחד מיניהו ומיהו אנן אכללין סמכינן דבסתם ואחר כך י"א אית לן למפסק כסתם והכי איכא למידק מדברי עצמו שבקונטריס אחרון הנזכר שפתח באלה הדברים עוד יש מקום עיון בש"ע במקומות שלא הכריע הרב"י לפסוק כדעת א' מהפוסקים וכו' ומכל מקום הדבר מבואר דמ"ש הרב בתחילה בסתם הוא העיקר לדעת הרב וכו' יעש"ב מבואר שפיר דפי' לא הכריע ר"ל שלא הכריע לפסוק בהדיא כמדובר וכן מצאתי בחפי שה להפריש' בח"מ סי' קפ"ב סי"ד קרוב לדברי אלה בפי' לא הכריע לך נא ראה והיא היא כוונת הר"ב מנחת כהן בספר התערובות במ"ש גם הוא דלא הכריע מיקרי ויש לי הכרח לזה שהרי הר"ב מנחת כהן גופיה במשמרת השבת שער א' ספ"ט כתב וז"ל ומהרי"ק הביא שתי הסברות בסי' ש"ד ולא הכריע אלא שהביא דעת הרשב"א ראשונה ע"כ מוכח מזה כמ"ש דהכוונה היא דלא הכריע להדיא אך ממה

שהביא דעת הרשב"א בסתם נראה שדעתו לפסוק כן ועע"ש בפ' י' ומי לנו גדול מהכנסת הגדולה דאיהו מאריה דהאי כללא ואפ"ה מצינו אליו ז"ל בי"ד סי' ט"ז הגהות הב"י אות ה' ובסי' נ"ה הגהות הב"י אות מ"ז דכתב בסתם ואחר כך י"א דהמחבר לא הכריע בס' הקצר וכן תמצא עוד בכנה"ג ח"מ סימן צ"ב וצ"ג וצ"ה וק"ה וק"ז ולדידי לא קשיא ולא מידי ועם מה שכתבתי הכל ניחא ומה גם שהאיר ה' את עיני ואשכחנא מרגניתא דבי"ד סי' ל"ו הגהות הב"י אות ס"ז כתב איהו גופיה וז"ל ומה שבס' הקצר הביא שתי הסברות ולא הכריע וכן הרשד"ם בה' בדיקות סי' ל"ו מסורת הוא בידינו שהסבר' שכותב בסתם היא העיקרית כמ"ש בספר הכללים ע"כ וכלשון הזה כתב עוד שם בסי' י"ט הגהות הב"י אות ו' וכן בסי' קנ"ה הגהות הב"י אות ך' ובסי' קס"ד הגהות הב"י אות ח' ובשכנה"ג א"ח סי' תרמ"ז ובכמה דוכתי אחריני ומצאת כי תדרשנו וכן תמצא עוד להרב חלקת מחוקק הנ"ל דאע"ג דבסימן א' כתב בפשיטות דהסתם הוא פסק גמור לדעת מוהריק"א אפ"ה בסי' קי"ב ס"ק ל' כתב דלא הכריע מיקרי והיינו טעמא כדכתיבנא ואע"ג דהר"ב שלחן גבוה בכלליו סימן ח"י והר"ב הלכה למשה בהלכות מכירה דף ט' ג' תמהו על הכנה"ג דאיך כתב ולא הכריע בסתם ואח"כ י"א לדידי לא קשיא כלל וכדאמרן ועוד עיין שם דף ס"ב ג' נמצא אתה למד דאין מקום כלל לדברי הקדוש הנ"ל וכעת לא שמענו ולא ראינו מאן דפליג אהך כללא איברא דאשכחנא להב"ח א"ח סי' רס"ח ס"ג שכת' ובש"ע כתב תחלה כלשון רבינו ואח"כ כתב ויש אומרים דבמוסף פוסק אפילו באמצע ברכה ונראה דדעתו דנקטינן כדעת יש אומרים שכת' לבסוף חדא דאיכא ספק ברכה לבטלה ועוד שהם רבים וכך פסק ב"י כאן שאמר על סברת הרמב"ם ודעמיה והכי נקטינן ולכאורה יש לתמוה דזה סותר למ"ש איהו גופיה שיש לפסוק כסתם וכדלעיל וכבר נתעורר בזה השכנה"ג שם ותירץ וז"ל ואולי הכא שאני משום דלא הוצרך לכתוב הסברא ראשונה בסתם אלא מפני שכלל כל התפילות ובשאר תפלות חוץ מתפלת מוסף כולי עלמא מודו דאינו חוזר ע"כ ולדידי חזי לי לתרץ דכיון דהטעם דפסקינן כסתם הוא לפי שהיש אומרים הוא כטפל לגבי העיקר וכמ"ש איהו גופיה בקונטריס אחרון היכא דהיש אומרים הם הרבים הדין נותן לפסוק כרבים וכדרמז הוא עצמו בחד טעם דנקט ועוד שהם רבים מלבד השני טעמים אחרים שהזכיר שם באופן דיצא הכלל מבורר ומלובן דהסתם עיקר לדברי הכל ומיהו מצאתי בס' בני יעקב דף רי"ד ג' שכת' דבכמה מקומות מצינו למרן בש"ע שהסברא הדחויה כותבה בסתם והסברא העיקרית בשם יש אומרים ע"ש וכן ראיתי בזרע אברהם י"ד דף ל"ז ב' שאין לסמוך על כלל זה דיש ויש כמה מקומות

להפך ואנן כבר כתבינן דכמעט כל גדולי ישראל הסכימו לסמוך עליו ועיין עוד בזה לקמן בכללי שאר הפוסקים:

חי

כלל גדול יש בידינו כשכותב רמ"א בהגה ויש מחמירין מדלא כ' ויש אוסרין מכלל שדעתו נוטה לדעת המתירין שו"ת חוות יאיר סי' קפ"ה וכן מצאתי בהלק"ט חלק א' סי' רצ"ג וע' ש"ך י"ד סי' ט"ל ס"ק ח' וכשכותב ויש אומרין דעתו לומר שחושש לסברת היש אומרין אך כשכות' בסתם להלכה פסוקה סובר כן כנה"ג ח"מ סי' קפ"ד הגהות הטור אות ג' ודרכו של רמ"א כשהוא רואה שלא חש מרן לאיזו סברא הוא מביאה בלשון ויש אומרים אף דלא קאי אדברי מרן שהרי לא נזכר בדבריו ראשון לציון דף ק"ז ג':

יט

דרכו של רמ"א בהגה בכמה מקומו' שכות' איזה דין או איזה פרט על דברי הש"ע בסתם כאילו הרב מוהריק"א מודה לדבריו ואינו כן והא דלא קאמר וי"א הוא משום שבדברי הש"ע אין הכרע כל כך פר"ח י"ד סימן ע"ב ס"ק ו' והש"ך שם סימן ע' ס"ק י"ד וסי' פ"א ס"ק ד' וקכ"א ס"ק ט"ו ולחם יהודה על הרמב"ם דף כ"ב ד' ושער יוסף דף י"ג ג' בתשובותיו וע' מג"א ר"ס קס"ב וסי' תקמ"ה ס"ק ט':

כ

הגם שבמקצת תשובות מהר"מ איסרלש משמע שחבר תשובותיו אחר שחבר ספר המפה שהרי מפרש בתשובות דבריו שבש"ע מ"מ אפשר שזו בתשובותיו כתבם קודם שחבר הגהותיו וכשסותר עצמו מזה לזה פסק ההגהות עיקר שו"ת נחלת שבעה סי' ב' ולי הדיוט הדבר קשה לקבוע הלכה בדרך אפשר היכא דההוכחה הוי להפך:

כא

אין דרך בעל המפה ז"ל להגיה על הרב ז"ל אלא באחד משלשה פנים הפן הראשון כשהרב בספר ב"י לא הכריע בין שתי הסברות אז בעל המפה מגיה על הרב הסברא האחרת ולפעמים מכריע כאחד מן הסברות ולפעמים אינו מכריע הפן השני כשהרב בעל המפה סובר דהלכה כאותה סברא שדחה הרב ז"ל אז מגיה על הרב שי"א בהיפך ועיקר הפן השלישי סברא שלא הוזכרה בב"י כלל הר"ב המפה מגיה בין שהיא הלכה בין שאינה הלכה להודיע לנו הסברא שו"ת כנה"ג ח"ב סי' ג':

סליקו כללי הש"ע ורמ"א

כללי שאר הפוסקים

א

כל דין והלכה שנפסקה מן הפוסקי' סתם בדרך כולל ורוצה חכם אחד לחלוק הדין ולפרט דבריהם ומדברי הפוסקי' לא נמצא שום חילוק בזה אמרינן ישתקע הדבר ולא יאמר שו"ת גנת ורדים א"ח כלל ד' סי' י"ד וכ"כ מוהר"ר צבי סי' ה' ובחוות יאיר דף פ"ח א' ומטה יוסף חלק א' בי"ד סי' ד' ע"ש וע' שו"ת פני משה חלק ג' דף קי"ט ב' שכ' דבפסק מפורסם ל"א הכי ע"ש וע' עוד בני חיי א"ה ס"ס נ"א מהטור ודע דכל זה הוא כשהפוסק בא לעשות החילוק מסברא דנפשיה אבל כשיש לו סמך וראיה כבר כ' הב"ח בח"מ סי' קצ"ט סט"ז דמעשי' בכל יום להוציא דין חדש מכח הירוש' או מן התוס' ולא נזכר הדין בשום פוסק או גאון ואין בנו כח לדחות הדין החדש כשיש לו ראיה ברורה עד כאן:

ב

לא אמרינן לא לשתמיט לשום פוסק לכתוב דין זה אלא בדין חדש ומשונה שהיה ראוי וחובה על הראשונים לבאר זה ומדלא חילקו אמרינן דודאי לא ס"ל אבל בדין היוצא בהיקש או מסברא לא אמרי' הכי מהר"ש פרימו בשו"ת כרם שלמה חלק א"ה סי' ל"ג וע"ש ובשו"ת פני משה ח"ג דף קי"ט ב':

ג

אין להוציא שום דין חדש מדברי איזה מפרש או פוסק אם לא שהוא מוכרח בהכרח גמור כי אין מדרך הפוסקים להביא דרך אגב ובלי שום ראיה ודבר זה ראוי להיות נגד המעיין בכל מקום והוא כלל גדול בתורה פקח עיניך והבט מוהר"ר צבי אשכנזי סי' ק"ן:

ד

על הרוב כשכותבים הפוסקים בלשון בין בין או בלשון לא שנא דרכם למנקט היותר פשוט באחרונה פרישה על י"ד סי' כ"ח סי"ג וח"מ סי' פ"ו ס"א ושם סי' פ"ט ס"ח וסי' ר"ה ס"ג וסי' ר"ז ס"ט לדעת הב"י וסי' רמ"א ס"ט וכ"נ בב"ח י"ד סי' שפ"ג ס"ג ובש"ך שם סי' ק"ץ ס"ק נ"ו אך מדברי הב"ח בי"ד ס"ס ה' לא משמע כן ע"ש ודוק וכן בפרישה על י"ד סי' כ"ד בדין הגרמה ס"ז כ' המגיה וז"ל וכבר כ' א"א ז"ל דכל מקום שאמרו בין בין אין שייך לומר זו ואין צריך לומר זו ע"כ וע' שער יוסף על הוריות דף כ"ג א' דפליג עליה ולי המך אפשר דהמגיה לא אמרה אלא על דברי הפוסקים:

ה

יש חילוק בלשון הפוסקים בין אמרם פסול לאמרם אין ראוי דפסול ר"ל אפילו בדיעבד ואינו ראוי פירושו הוא דלכתחלה אינו ראוי אבל בדיעבד שפיר דמי כן נראה מדברי הכנה"ג בח"מ סי' ו' הגהות הטור ד' וכ"כ מוהריק"ש בתשובותיו כ"י סי' כ"ו והרא"ש פ' לולב הגזול סי' י"ד בשם הראב"ד וכ"כ המגן דוד בא"ח סי' ל"ב ס"ק כ"ב דפסול אפילו בדיעבד משמע ויש להביא ראיה מהש"ס דפ' כיצד צולין ע"ז ב' חדא דפסולה דיעבד משמע ע"ש **(*)** ודע שכ' רש"י ברישׁ עירובין ב' א' ד"ה פסולה דשייך למתני' לשון פסלות אע"ג דמהנייא ביה תיקון כל כמה דלא מתקן ליה איקרי פסולה ע"כ וע' ספר תולדות אדם להרשב"א סי' ס"ד:

ו

חילוק בין אמרם אין עושין כך וכך לאסור לעשות כך וכך דאין עושים וכו' ר"ל דוקא היכא דאפשר אבל היכא דלא אפשר שרי ואסור ר"ל בכל גוונא בין אפשר בין לא אפשר כ"כ מוהר"ר אליה הלוי בשו"ת זקן אהרן סי' צ"ט וע' ט"ז י"ד סי' קל"ב ס"ק ז' דאסור משמע אפי' דיעבד וכ"כ עוד הרדב"ז בקובץ ג' דף ע"ח ב' והגהות מרדכי דגיטין דף תרי"ז א' וכנה"ג י"ד סי' צ"ה הגהות הטור אות

*) הג"ה דקאמר הש"ס ועוד וכו' ופירש"י ד"ה ועוד א"נ משמע פסולה וכו' לכתחלה וכו' רי"ף. ט' ונלע"ד ראיה דאמרינן בערכין כ"ט ב' אינו גואל לא קתני אלא אינו מותר לגחול אלמא קסבר איסורא נמי איכא וכו' ע"ש:

ז

לשון מותר בכל מקום הוי אפילו לכתחילה כ"כ הפר"ח בי"ד סי' צ"ו ס"ק ד' ואמת הדבר שכן כתבו התו' ברישׁ כתובות ג' ב' ד"ה ותו וכ"כ הריטב"א שם והרא"ש פ"ק דחולין סי' ד' אך לרש"י ז"ל בפ"ק דכתובות הנזכר כ' הכנה"ג בכללים נפרדים אות י"ב דהוי דוקא בדיעבד ולא לכתחילה אבל הר"ב שער יוסף בהשמטות דף ק"ך א' כ' עליו וז"ל וקשה לענ"ד דמעולם לא נתכוון רש"י ושום אחד מהמפרשים לכך כאשר הרואה יראה ברש"י ובשיטה מקובצת ומ"ש רש"י דל"ג לכתחל' היינו לאפוקי דנהגו לאו דיעבד וק"ל עכ"ד וע' ספר שונה הלכות ח"ב דף ס' ב':

ח

לא זו אף זו אין שייך לומר בפוסקים מוהריב"ל ס"א כלל י"א סי' כ"ט דף פ"ו ד' וכ' עליו הכנה"ג בכללי הפוסקי' אות פ"א דיש להסתפק אם ה"ה זו ואצ"ל זו ולי אני המך בעניותי נראה דאין כאן מקום להסתפק בזה דהא דבר ידוע הוא דזו ואצ"ל זו לא אמרינן בגמ'

אלא מתוך דוחק גדול כמ"ש הכריתות בלשון לימודים ש"ג כלל ל' והליכות עולם שער ג' פ"ב אמור מעתה דאם לא זו אף זו הנאמר בגמ' בלתי שום דוחק בפוסקים לא אמרי' ליה מכ"ש זו ואצ"ל זו שאף בגמרא לא אמרינן ליה אלא מתוך דוחק גדול דבפוסקים לא אמרינן ליה כן נלע"ד ואחרי מופלג נדפס ספר שער יוסף וראיתי שבדף ו' ב' השיג להכנה"ג בזה אבל אמת אגיד לך שראיתי להב"י בי"ד סימן קע"ג שכ' דהטור זו ואצ"ל זו קתני וכ"כ עוד שם בסי' ק"ץ סמ"ז אף שכ' או וגם הפרישה בי"ד סי' רמ"ז סי"ב פירש גם הוא דברי הטור בזו ואצ"ל זו ושם סי' ש"ח ס"ד ועיין שם ב"י וכן מצאתי עוד להרא"ם בתוספותיו על הסמ"ג הלכות ע"פ ועי"ט גבי מוליכין ומביאין וכו' וגם רש"ל בביאורו על הסמ"ג בדף ע' ג' פירש דברי הסמ"ג בזו ואצ"ל זו וכן מצאתי תו להכנה"ג גופיה בי"ד ר"ס ג' שפירש לשון הטור בלא זו אף זו משם הפריש' וכ"כ הב"ח בח"מ סי' רנ"ה ס"ב והעולת שבת סס"י שלו והש"ך בי"ד סי' ט"ל ס"ק כ"ב פירשו גם הם בלא זו אף זו דברי הש"ע יע"ש ולפי כל האמור יתבאר לך דלית דחש להך כללא דהריב"ל:

ט

כשאיזה פוסק כותב מיהו מה שאמרו בגמ' וכו' ר"ל דאין ללמוד מלשון הש"ס סתירה גמורה לדבריו רק שיש איזה גמגום ופקפוק על דבריו מלשון הש"ס שיש ליישבו אך כשמתוך דברי התלמוד יש סתירה גמורה לדבריו יאמר אמנם ממ"ש בגמ' וכו' או אבל בגמ' וכו' ברכת אברהם ח"ד סי' ק"ץ:

י

כשאומר הפוסק ומצאתי סעד לדברי מוכח דסעד בעלמא הוא לפי הנראה ולא ראיה לפי האמת ומוכח ג"כ שיש חולקים עליו עיין שם ברכת אברהם חלק ד' סי' ק"ן:

יא

משנה לא זזה ממקומה אמרינן אף בפוסקים ולפיכך אין להקשות על הפוסק דאחר מסקנתו בפ' הרבית ה"ל למחוק ולבטל דעתו דפ' כל שעה דבכמה דברים מצינו בגמ' שהם דברים דחוים דלא כהלכתא ואעפ"כ לא הקפידו למוחקם חוט השני סי' צ"ו דף צ"ז ב' וע' כנה"ג א"ה סי' קי"ט הגהות הטור אות מ"ח שכ' כיוצא בזה על סתירת דברי הש"ע:

יב

סוגיא בדוכתא עדיפא אמרינן גם בפוסקים כן למדתי מדברי הב"י בא"ח סי' ע"א שכ' וז"ל ונראה שמזה הטעם לא הזכיר בפ' מי שמתו ברמזים דין זה שכיון שבמקום שהוא עיקר הדין כ' סברתו לא חיישי' למ"ש בפ' מי שמתו שאינו עיקר מקומו עכ"ד וכ"כ עוד בכ"מ ספ"ז מה' ספר תורה בשם רבינו יהושע מבני בניו של הרמב"ם וכ"כ בעל משאת

בנימין סי' י"ב בשם הסמ"ע הביאו הכנה"ג בח"מ סי' ע"ב סוף הגהות הטור דכשדברי הפוסקי' סותרין אלו את אלו אזלינן בתר המקום שהוא מקום הדין יע"ש וכן מצאתי עוד בשו"ת הרדב"ז ח"ב בלשונותיו על הרמב"ם סי' ט' דף ק"י ב' שכ' דכשדברי הרמב"ם סתרי אהדדי אזלינן בתר המקום שהוא עיקר הדין ועליו נסמוך לפסק הלכה ושהוא כלל גדול לכל המקומות יע"ש וע' עוד שם סי' י"ט וכן מצאתי תו בשו"ת מעיל שמואל בלשונותיו על הרמב"ם ריש הלכות ת"ת בשם גדולים ע"ש וכ"כ כנה"ג ביו"ד סי' שכ"א הגהות הטור אות א' וב"ח ח"מ סי' צ"ב סעיף י' ובאו"ח סי' תרנ"א סס"ו ובסי' תרנ"ו:

יג

פוסק שכות' על דברי שום פוסק אחר זה אינו נראה מן הגמ' אין לדון מדברים אלו דלא ס"ל הכי כי שמא הפוסק האחר ממקום אחר זולת הגמרא הבין או קבל כך אלא אם כן יכתוב עליו ולא נהירא או אין לפסול וכיוצא בדברי' אלו הרמ"ע בתשובותיו סי' ק"ו וכן מצאתי להב"ח בא"ח סי' קכ"ז סס"א שכ' על דברי הטור וז"ל ואע"ג שהקשה עליו ואמר ואינו משמע כן בירושלמי וכו' מ"מ לא דחה דבריו וכיוצא בזה כ' ביו"ד סי' צ"ב ס"ו דאין כאן לא השגה ולא מחלוקת במה שכ' הטור על הרמב"ם ואיני מבין את דבריו ע"ש גם הרב"י בח"מ סי' ר"ז כ' דאע"פ שהר"ן כ' ולא נ"ל אין כוונתו לחלוק של עיקר הפס' אלא בטעם בלבד וכל זה קשה לשמוע כי כיון שכותב שמן הגמ' לא מוכח הכי או שאינו מבין דבריו אין לך סותר וחולק על דבריו גדול מזה ואף אם הפוסק האחר הבין כן ממקום אחר זולת הגמ' או קבלו מה לנו להבנתו ולקבלתו כיון דבגמרין מוכח הפך דבריו וכן כשכותב ולא נ"ל משמע שחולק על עיקר הדין וכבר מצאתי בני יעקב דף ק"ה רע"ב דפליג בזה על הרב"י ע"ש וע"ל כלל ס"ב:

יד

דרך הפוסקים הוא דאפילו ברירא להו מילתא מחד טעמא מחזיקים דבריהם בטעמא אחריתי מוהריב"ל חלק ג' סי' י"ב דף י"ג א' ועיין שם סי' ק"א ומהר"י הלוי סי' ט"ז ועיין כנה"ג י"ד סי' מ"א הגהות הב"י אות ס"ז ופרח מטה אהרן חלק א' סי' ס"ז דף קל"ב רע"ג ונתיבות משפט דף ק"מ סע"ג ומשאת משה חלק א"ה סי' מ' דף רכ"א ד' וגנת ורדים או"ח כלל ד' סי' א' כ' דבשל סופרים הלך אחר המקיל וראיתי להב"ח בחשן משפט סי' פ"ד ס"ז וס"ס ק"ח שכ' שדרך בעלי התשובות ובפרט הרא"ש לחזק הפס' שיש לו כבר יסוד קיים בטעמים רבים אע"ג דלאו כולהו אליבא דהלכתא לרווחא דמילתא וכ"כ הכנסת הגדול' בכללי הפוסקים אות ח"ן בשם הרדב"ז חלק א' סי' ע' וכן ראיתי אני המק אליו עוד בחלק ב' כ"י סי' ע"ח:

טו

אין דרך פוסקים פסקי' לפרש שמועות דלאו הלכתא נינהו ב"י בחלק י"ד סי' קע"ה ד"ה ודבר זה אסור:

טז

לא שייך לפוסק לומר יש אומרים אלא בפלוגתא דרבוותא לא בפלוגתא דתנאי ובפלוגתא דאמוראי כ"כ שיירי כנה"ג סי' נ"ג הגהות הב"י אות ו' ובכללי הפוסקים שם כלל ל"ח ועיין עוד ביו"ד סי' מ"ח הגהות הטור אות ו' ושם סי' מ"ט הגהות הב"י אות א' ולפי זה איכא למידק לענ"ד על מ"ש הרמב"ם בפ"ג דשקלים דין ט' יש מי שאומר ויש מי שאומר כיון שהוא מחלוקת אמוראים בירושלמי ולדידי חזי לי הטעם משום דהני תרי אמוראי דפליגי בההוא דינא הם ר' פנחס בר' חנינא ור' אבא מרי דלא קי"ל בהו שום כללא כהי מתרווייהו פסקינן גם לא ברירא לן הי מתרווייהו הוה מארי דתלמודא טפי מחבריה וליכא נמי שום הוכחה בש"ס שם כחד מינייהו ולהכי כיון ששקולים הם לא ברירא ליה לאכרועי אהי מינייהו סמכינן כן נלענ"ד:

יז

הא דאמרינן דפוסק שמביא סברא ראשונה בסתם והשניה בלשון יש אומרים דעתו לפסוק כסתם היינו דוקא כשאין הוכחה בדבריו שתופס כסברא שניה אבל אם יש הוכחה בדבריו שתופס כסברא האחרת כגון שאחר שהזכיר סברא שניה בלשון י"א הביא לה לשון סיוע מפוסק אחר וכותב וכן כ' עוד פלוני הרי כאן הכרעה שדעתו לפסוק ולהכריע כסברא שניה שיירי כנה"ג או"ח סי' קפ"ח הגהות הב"י אות י"ז:

יח

היכא שבמקום אחד הביא סברא אחת בסתם והאחרת בשם יש אומרים ובמקום אחר הביא בסתם אותו הי"א עצמו והסתם כתבו בלשון יש אומרי' ספק הוא אהי מנייהו סמכינן ע' שיירי כנה"ג סי' תפ"ה ושם בכללי הפוסקים כלל ח"י ומדברי זרע אברהם חלק ח"מ סי' י' ריש דף ק"ו מוכח דבתרא עדיף דהדר ביה מקמא ע"ש:

יט

תשובת איזה פוסק שנדפסה בתוך ספר התשובות של פוסק אחר ולא חולק עליו אין ללמוד מזה דמדקבעה עם תשובותיו ולא פליג עליה ש"מ דהכי ס"ל דשמא המעתיק מצאה בתוך כתביו והעתיקה שם כנה"ג ח"מ סימן קפ"א הגהות הטור אות ט' וע"ש:

כ

פוסק שכותב וכבר הראתי פנים לדברי פלוני משמע דהראה לו פנים אבל לענין דינא לא ס"ל הכי רדב"ז חלק א' סימן קפ"ו:

כא

פוסק שכותב ולמאן דאמר הכי והכי הוי הדין כך וכך יש מקום לומר שדעתו לפסוק כאותו מאן דאמר דאי אין הלכה כמותו מה צורך לומר ולמ"ד כיון דאין הלכה כן כנסת הגדולה חשן משפט סי' ר"ז הגהות הב"י אות ל"ח:

כב

דרך הפוסקים שהם נמשכים אחר לשון המשנה ותלמוד ואינם מחדשים שם שום דבר ולא שום חששא שאינה נזכרת בתלמוד רק שאם באים לחדש משכלם הם מביאים כל הצדדים שאפשר להאמר בדין ההוא וזהו דבר מורגל אצל הפוסקים כולם חוט השני רסי' ט"ו:

כג

שני פוסקים משני טעמים מצטרפי' מוהרי"ק שורש מ"א והביא ראיה לזה מפ"ב דחולין דף ל"ו בואו ונסמוך על דברי ר"ש וכו' יע"ש וכ"כ בעל חוט השני סי' ט"ז וז"ל הפוסק פסק דין אחרי רבים להטות ראוי לו לפסוק אחרי הרוב אעפ"י שאין מסכימים בטעם הדין מ"מ כיון שהם שוים בדין ראוי לפסוק כן וכמדומני שהוא תשובת מוהרי"ק וכו' ע"כ וראיתי למוהריק"א בתשובותיו סי' ה' מדיני יבום שכ' דהיינו דוקא כשחולקין בסברא אבל היכא שאין הדין יוצא מביניהם אלא כפי גירסותם שנמצאו אז בפניהם וגירסא זה לא נמצאת בפני זה אם כן הוי ספק בגירסא וספיק' דאורייתא לחומרא עכ"ד אך אמנם מצאת לה"ה פ"ז מה' אישות דין י"ב דלא הוו תרי לגבי חד אלא כשהשנים שוים בטעמם אבל אם כל א' חולק עליו מטעם א' לית כאן תרי לגבי חד עיין שם ועיין כסף משנה פ"ה מה' קרבן פסח הלכה ב' ועיין עוד חילוקי סברות בזה בספר גט פשוט סי' קכ"ב ס"ק ח' ובכנסת הגדולה ח"מ סי' כ"ה בכללי הקים לי כלל ל"ה ול"ו ובא"ח כללי הגמרא כלל מ':

כד

הא דשני פוסקים משני טעמים מצטרפין היינו דוקא כדקיימי בחדא שיטה אלא שטעמיהם מחולקים אבל אי לא קיימי בחדא שיטה אעפ"י שטעמיהם שוים אין מצטרפין כנה"ג י"ד סימן ק"ח הגהות הב"י אות ב':

כה

אף בפוסקים כשאומר ר' פלוני אומר הוא לחלוק וכשאומר א"ר פלוני לא בא לחלוק אלא לפרש או להוסיף כ"כ הכנה"ג בכללי הפוסקים אות ע"ד שכן יש ללמוד במקומות הרבים מספר הקצר ושכ"כ הרח"ש ז"ל בתשובות השייכות לא"ה סי' ל"ח ואני בעניי בקשתיו ולא מצאתיו ועיין ב"י א"ח סי' תל"ב ד"ה ובעל העיטור ובסי' קי"ד ד"ה ומ"ש רבינו וכתב א"א ובח"מ סי' קע"א סי"ח ורמ"ח סט"ו וססי' שי"ט ובב"ח ודרישה ופרישה בכמה דוכתי ובכנה"ג י"ד סי' נ"ב הגהות הטור אות ז' וס' בני חיי ח"מ סי' י"ד ולחם משנה פ"ב מה' שכירות סד"ה אין נשבעין ובמהר"י הלוי סי' נ"ג:

כו

לשון משמע שכותבים הפוסקים ר"ל כך נראה מפשט הלשון אבל אין הכרח דיש לפרש הלשון בענין אחר וכ"כ השכנה"ג בכללים נפרדים אות ל"ב בשם ברכת אברהם וכן מצאתי גם אני המך למוהריט"ץ סימן קל"ה ומהרי"ק שרש י' ויד אהרן סי' תר"י ולחם יהודה דף פ"ח ג' וראש יוסף חשן משפט סי' נ"ד ס"ג ומרכבת המשנה דף נ' ג' ועדות ביהוסף ח"א דף צ"ב ג':

כז

פוסק שכותב וכ"נ סברת האחרונים נראה שהדבר בספק אצלו אם האחרונים סוברים כן או לא שאל"כ הו"ל למימר וכן הוא סברת האחרונים שו"ת חוט השני סי' ל"ב:

כח

פוסק שכותב ויש מי שכתב וכו' על אחד מחכמי דורו הוא אומר ולפי' אינו מזכירו בשם כנודע מלשון הר"ן וה"ה ז"ל באמור איזה מהם ויש מי שכתב וכו' שכל אחד אומר על חבירו מוהריק"ש בתשובותיו כ"י סימן קי"ג ועיין פי' עראמה על הרמב"ם ספ"ד מהלכות אישות:

כט

אילו הוה ס"ל לר"פ לא הוה שתיק מיניה לא אמרינן אלא בדבר שמצוי ורגיל והווה אמנם בדבר שחידשו האחרונים והמציאו המצאה מחודשת ליתא להך כללא ועל כיוצא בזה אמרו ראויה היתה פרשת נחלות וכו' שו"ת גנת ורדים חלק א"ה כלל א' סימן כ"ג ועיין כנה"ג חשן משפט סי' רפ"ז הגהות הטור אות ה' וסי' של"ג הגהות הטור אות ט"ז:

ל

לצדדין קתני מצינו בדברי הפוסקים עיין הרז"ה ז"ל בפ' חזקת הבתים דף ק"ף א' שפירש דברי הרי"ף לצדדין וכן תמצא עוד להרב"י בח"מ ס"י קכ"א סט"ו ובכסף משנה פ' י"ב

מה' מ"א דין י"ב ובב"ח יורה דעה סי' ל"ו סס"ד ונ"ב ס"ג ובא"ה סי' ע"ז סס"י ובסמ"ע סי' ט"ו ובסימן קס"ז ס"ה ובחשן משפט סי' קי"א סח"י ופרישה שם ובסי' קמ"ו סל"ד וקנ"ג ס"ה ובכמה דוכתי אחריני וכן פירש דברי השלחן ערוך לצדדין הר"ב חלקת מחוקק על א"ה סי' ב' ס"ק ג' וש"ך יורה דעה סי' ע"ו ס"ק י"א וט"ז י"ד סי' קמ"ו ס"ק ח' על דברי הרמב"ם:

לא

וי"ו במקום או מצינו גם בדברי הפוסקים כן מצאתי להרב"י באורח חיים שס"א שעל מה שכתב שם הטור אבל אם הוא משופע ואין בו ארבעה טפחים כתב הוא ז"ל שהוא וי"ו במקום או והסכים עמו הרב"ח שם וכ"כ עוד שם ססי' שס"ג וביורה דעה סי' קי"ב ס"ה וכ"כ הש"ך ביורה דעה סי' קע"ז ס"ק נ"א וקע"ד ס"ק י"א וראש יוסף אורח חיים רסי' תקפ"ו וכן מצאתי עוד להפר"ח ביורה דעה סי' פ"ג שפירש דברי הרשב"א שכתב של דג טהור ואני מלחתי' שר"ל וי"ו במקום או ובחדא מנייהו סגי עיין שם ועיין עוד ב"ח חשן משפט סי' קי"ג ס"ד ושם בדרישה ופרישה ובספר הזכרונות דף י"א ובאר שבע דף ע"ז ג' דפוס חדש ובדרישה יורה דעה רסי' רי"ח ובמג"א סי' רפ"ח ס"ק ג':

לב

אין להוציא דין מכח קושיות כי הוא בנין בלי יסוד ואם יש תירוץ לקושיא נתרוקן היסוד ונפל הבנין הרא"ש פ' אלו מגלחין והביא דבריו הב"י באורח חיים סימן תקמ"ח וז"ל מהר"ר אבטליון בס' פלגי מים דף ה' ב' שמעתי מפי מורי הגאון מהרשי"ק שהיה אומר רבים מן החכמים והגדולים טועים בחברם פסקים על פי כח החריפות והפלפול ולא כן היא המדה כי הפסקים צריכים להיות נעשים על פי קו היושר וההיקש ללמוד מילתא ממילתא בדברים ישרים ופשוטים ולא בדיוקים ופלפולים בארחות עקלקלות ע"כ וכ"כ מהר"י ווייל סי' קס"ד ע"ש ועיין תוספות עירובין י"ג ב' ד"ה שיודע והרשב"א בתשובה סי' תש"מ ומהר"ם מפאדובה סי' ל' וריב"ש סי' ש"ץ ותומת ישרים סי' ק"ד והרמ"ע מסי' ט"ו ורד"ך בית ח' חדר כ"ב:

לג

כמו דלענין הממון בעינן רוב בעלי כיסין כן בענין איסור והיתר בתר רוב דעות היודעים אזלינן רשד"ם חלק י"ד שי' רכ"ז הובא בכנה"ג חשן משפט סי' קס"ג הגהות הב"י אות רפ"ג והרד"ך בית ג' כתב עוד דבדבר האיסור יש לנו לילך לחומרא אעפ"י שרבו המתירין על האוסרין הובא בכנה"ג י"ד סימן רמ"ב הגהות הבית יוסף אות ח"י ובכללי הפוסקים כלל מ' ועיין חוט השני דף ל"ג ב':

לד

אין משיבין את הארי אחר מותו היינו במקום שאין טעמו ונימוקו מפורש בצדו אבל היכא שהגאון גילה דעתו וכתב בבירור מהו היסוד אשר עליו בנה בנינו לפסוק ההלכה אז הורשינו להשיב על דבריו כי תורה היא באר שבע בתשובותיו סי' ל"ד:

לה

פוסק שכותב ויש לזה שורש בגמ' ר"ל יש קצת סמך לזה לא ראיה גמורה דאל"כ הו"ל למימר ויש ראיה לזה בגמ' כ"מ ח"ג דף ש"ן א':

סליקו כללי שאר הפוסקים

כללי שאר המחברים והמפרשים

א

בעל התרומו' הוא יותר קדמון מהרא"ש שהרי בעל התרומות אינו מזכיר להרשב"א והרשב"א קשיש מהרא"ש ז"ל כנה"ג ח"מ סי' ק"ז אות ה' בהגהות הב"י וכ"כ הש"ך בח"מ ססי' ק"ד ע"ש:

ב

הנמוקי יוסף רוב חדושיו הם מהריטב"א ז"ל אפילו בסתם כנה"ג חשן משפט ססי' ע"א וביורה דעה סי' ק"ס הגהות הבית יוסף אות ל"ח וא"ה סי' צ"ו הגהות הב"י אות ז' ונתיבות משפט דף קפ"א א':

ג

דרך הגה"מ והמרדכי לכתוב דינים בשם הרא"ש ואינו הרא"ש אביו של בעל הטורים אלא הרא"ש מפליז"א או הרא"ש מלוניל ש"ך ביורה דעה סי' ק"ה ס"ק ב' ומדברי כנה"ג בחשן משפט סי' ק"ז בב"י אות ה' מוכח שגם דרך בעל התרומות לפעמים כן הוא וכ"כ הש"ך בחשן משפט סי' ק"ד בסופו וכן הוא דרך הכלבו ג"כ עיין שיירי כנסת הגדולה א"ח ססי' רצ"ד:

ד

ידוע כי זה דרכו של המרדכי על הרוב להעתיק דברי התוספות סתם ספר בתי כהונה בב"ד סי' כ"א דף קי"א סע"ב והוא מן הרב מוהריק"א בהקדמת הב"י והוסיף שם שגם הרא"ש והסמ"ג וסמ"ק וספר התרומה והגהמי"י כולם נמשכים אחר דברי התוספות על הרוב וגנת ורדים באורח חיים כלל ג' סי' י"ז כתב שגם רוב ר' ירוחם הם מן התוספות:

ה

ספר המרדכי כבר נודע דהרבה לשונות מגומגמים נמצאים בו כאשר מועתק מלפנים בכמה פנים זה מאריך וזה מקצר וכיון שהענין מובן אין לדקדק אחר הלשון כל כך ב"ח אורח חיים סי' תרפ"ב סעיף ג':

ו

אף שריב"ש ז"ל מזכיר המרדכי בקצת תשובותיו אפשר שלא היה לו ספר המרדכי ומזכירו על פי מה שכתבו לו אחרים משמו כנה"ג חשן משפט סי' נ"ה הגהות הב"י אות ו' דיש נפקותא בזה לענין פסק דין דלא פסקי' כבתראי רק כשראו האחרונים דברי הראשונים ע"ש:

ז

ר"מ שהוא רבינו מאיר סתם הנזכר בדברי המרדכי הוא רבו מהר"ם מרוטנבורק ז"ל שיירי כנה"ג א"ח סי' של"ט הגהות הב"י אות ז' ועיין ריב"ש סי' תט"ו וכנה"ג א"ה פ"ב הגהות הטור אות י"ט והוא הוא מהר"ם בר ברוך עיין שו"ת ב"ח סי' פ"ח:

ח

כל תשובות מוהר"ם המובאות במרדכי הם ממוהר"ם בר ברוך שהיה רבו של המרדכי ורבו של הרא"ש הוא רבינו מאיר מרוטנבורק הלוי שו"ת זרע אברהם חלק י"ד דף ל' ד' עיין שם שהביא מי ששגג בזה ועיין עוד יד אהרן סי' קפ"ה בהגהו' הב"י ובאר שבע בתשובותיו סי' ז"ן וכל מקום שהזכיר הרא"ש ר"מ סתם ואינו הלוי הוא מהר"ם כ"ב נתיבות משפט דף רמ"ג ד' ודע שבס' מוצל מאש ח"א סי' ל"ח תמה על הרא"ש למה פסק נגד מוהר"ם בר ברוך ז"ל רבו ובס' זרע אברהם הנז' חי"ד סי' ג' השיב על דבריו דרבו של הרא"ש הוא הרב מרוטנבורק ולא מוהר"ם בר ברוך ותרי נינהו ואנא דאמר כי דבריו נאמנו על פי דברי ס' יוחסין דס"ל דתרי נינהו אמנם אחד הרואה יראה בתשובת מהר"ם בר ברוך קובץ ג' סי' קט"ז שהובאה שם שאלת הרא"ש ז"ל וחתם אשר בר יחיאל תלמידך ועיין עוד שם סי' צ"ב שכתב בשאלה אחת מוהר"ם מרוטנבורק ובתשובה חתם מאיר בר ברוך ועיין בתשו' מוהר"ם אלאשקאר דף צ"ט ובב"י ח"מ ססי' שע"א ולהכנה"ג חשן משפט סי' רמ"ח בהגהות הב"י אות נ"ח:

ט

המורה שמזכיר ר' ישעיה הגדול מטראני בס' המכריע הוא רש"י ז"ל שמכנה אותו בשם מורה כמו שהוא ידוע לבקי בספרו בכמה מקומות הר"ב מגילת ספר דף י"ט א' מהעשין:

י
זה דרכו של הר"ש כמה פעמים בפירושו דמפרש מתני' לכאורה תחילה ולבתר מייתי הש"ס שהוא נגד פירושו דמעיקרא שושנים לדוד פ' ב' דאהלות משנה א':

יא
רבינו שמשון שחבר הפי' על המשניות מעולם לא ראה חיבור הרמב"ם דלא אישתמיט בשום דוכתא לא בזרעים ולא בטהרות לכתוב שום דבר משמו תי"ט סוף פ' ה' דמכשירין:

יב
תרי רבינו ברוך היו אחד שחבר ספר החכמה ואחד שחבר ס' התרומה כ"כ הכנה"ג י"ד סי' ע' הגהות הטור אות כ"א ועיין ב"ח א"ה סי' ל"ז ס"ח שכתב שרבינו ברוך בעל ס' החכמה היה תלמידו של הרב ר' אליעזר ממיץ כדמוכח במרדכי בדוכתי טובא עיין שם:

יג
תרי רבינו זרחיה הוו כ"כ הכנה"ג סי' קכ"ד הגהות הב"י אות ס"ג:

יד
תרי רבינו יונה הוו א' ר' יונה החסיד רבו של הרשב"א ז"ל ואחד שנייו של רבינו יונה החסיד הנז' שיירי כנה"ג א"ח סי' ח' הגהות הב"י אות ו' וכן מצאתי בס' יוחסין דף קל"ב ב':

טו
תרי ר"י נינהו אחד ר"י הזקן ואחד ר"י הבחור ולכן כשסותר ר"י דבריו ממקום למקום או שפוסק א' כותב בשם ר"י ופוסק אחד כותב בשמו להפך מרגלא בפומייהו דרבנן לתרוצי דתרי אינון מגילת ספר דף ף' א' מהעשין:

טז
לפעמים מביאים הגהות אשירי איזה דין בשם השערים ובשערים שלפנינו אינו ואפשר דעל השערים דרב שמואל בר חפני שרגיל ההג"א להביאם קאמר ואותם השערים אינם מצויין בינינו כנה"ג י"ד סי' מ"ג הגהות הב"י אות ז':

יז
דרכו של רבינו ירוחם לכתוב בשם הגמרא מה שהוא מפורש בהרא"ש שפתי כהן ח"מ סי' קפ"ג ס"ק ב' ועיין יו"ד סי' ק"ץ ס"ק י"א ומג"א סי' תקנ"ט ס"ק ח' כ' שכל דבריו הם בנויים ע"פ הרא"ש וכ"כ מכתב מאליהו דף ק"ף ד' ואע"ג דתלמידו הוה חשבינן להו כתרי לכולא עלמא עיין דינא דחיי, ח"ב דף ס"ג ג':

חי

כבר נודע שס' רבינו ירוחם הוא מוחזק בטעיות ש"ך חשן משפט סי' ל"ו סס"ק ט"ז ומוהרח"ש חלק א"ה סי' ל"א דף קנ"ג וח"ג דף צ"ב ומוהרלנ"ח בתשובה סי' ק"ט וב"ח י"ד סי' רמ"א ס"ה ומכתב מאליהו דף קע"ה א' ומגילת ספר על הסמ"ג סוף עשין מ"ב והלכה למשה ח"ב דף ט' ב' ושם הלכות מכירה דף צ"ו ב' ושלחן גבוה דף צ"ג ד':

יט

ראוי לסמוך על דברי רבינו ירוחם יותר מעל הריב"ש ז"ל הרשד"ם חלק א"ה סי' צ"ג וכן מצאתי להר"ב פר"ח מטה אהרן בח"א ס"ס מ"ה:

כ

ספר העיטור כולו מלא חסרונות וטעיות כנודע לעומד עליו ולא דבר רק הוא להגיה עליו כ"כ הר"ב מכתב מאליהו דף ק"ב ד':

כא

כשכותב בעל העיטור כ' הרב המחבר סתם הכוונה היא על הר' הנשיא ר' יהודה ן' ברזילי אלברצלוני שהי' רב גדול ומיוחס וחבר ספרים גדולים ואחד מהם ס' תיקון שטרות גדול ונכבד תשב"ץ ח"א ס"ס ט"ו ונתיבות משפט דף מ"ד ד' ועיטור סופרים דף פ"ט ג' וץ' ב' עש"ב אך לקמן בדף קמ"ב א' כ' וכעת לא בקיאינן בשמיה דרב המחבר שמביאו רבינו בכל מקום וזה תימה ודאי אם לא שנא' דאין סדר למשנתו ונכתב בספר קודם דאסברוה ניהליה ושם דף ק"ב ב' כ' עוד דכשכותב הרב הצרפתי הוא רש"י ז"ל ולפעמים מזכירו בשמו ולפעמים מזכירו כן:

כב

יותר יש לסמוך על ס' המנהיג מעל ס' השלחן כי מחבר ס' המנהיג היה רב גדול יותר ממחבר ס' השלחן הריב"ש בסי' מ':

כג

ספר החינוך חיברו הרא"ה ז"ל ועם היות שלא נזכר שם פועלו כ"א שחובר מאיש לוי ברצלוני כך מקובלני שהרא"ה ז"ל חברו וכמדומה לי שכך ראיתי בספר הקבלה והעומד על הקדמת הספר הזה ישפוט בצדק שהיה אחר הרמב"ן קרוב לו ונודע הוא שהרא"ה הנקרא הרב ר' אהרן הלוי שחבר ספר בדק הבית על ת"ה היה בזמנו כמו שיראה העומד על הקדמת הספר ההוא וגם ידוע הוא מפי ספרים שהיה תלמידו של הרמב"ן סדר אליהו רבא וזוטא דף ס"ז ב' וכ"כ בפשיטות בעל קורא הדורות בדף כ"ב ב' וכן מצאתי להש"ך ח"מ סי' ל"ג שכ' וכ"כ הרא"ה בס' החינוך וכן ביו"ד סי' כ"ה וסי' ע' ס"ק ל"ג וכן מצאתי

עוד להפר"ח בי"ד סי' ס"א ס"ק כ"א ובא יותר מפורש בהפר"ח שם ס"ק ל"ד אחר זמן מצאתי שיש רמז לדבר זה בספר החינוך עצמו בריש פרשת תרומ' שכ' והלוים אחי הטהרו וינף אהרן אותם תנופה וכו' שנראה כמדבר בעדו וכמ"ש שם המגיה ומצאת כי תדרשנו בספר החינוך הנדפס בויניציאה בשנת מה נאוו ע"ל ההרי"ם ע"ש:

כד

כשכות' בעל ארחות חיים איזה דבר בשם הר"ן אינו רבינו נסים בר ראובן אלא רבינו נסים גאון או רבינו נתן או רבינו נתנאל או רבינו נחמן ז"ל בנו של הרמב"ן ז"ל דא"א שבעל אורחות חיים יזכיר להר"ן ז"ל שהרי הריב"ש שהי' בזמנו של הר"ן ז"ל מזכיר לבעל אורחות חיים בתשובותיו הרבה פעמים כנה"ג י"ד סי' ש"ב הגהות הב"י אות א':

כה

דברי אור זרוע בפני השאלתות הוי כדברי ב"ש במקום ב"ה דאינה משנה וכיון דדברי השאלתות הם דברי קבלה דברי אור זרוע לגבייהו כאין נחשבו ופשיט' דאין הלכה כוותיה כנה"ג א"ח סי' י"ג הגהות הטור אות ז':

כו

מסורה היא בידינו שרבינו יעקב המוזכר בדברי בעל העיטור הוא רבינו תם כנה"ג ח"מ סי' קע"ה הגהות הב"י אות קמ"ג ועיטור סופרים דף רנ"ב ד'

כז

כל דברי ס' התרומה בנויים על יסוד דברי ר"י בעל התוס' ים של שלמה על חולין פ' ח' סי' ס"ד:

כח

כפי הלוך השיטה הנ"ל שהולך הריב"ש בכל פסקיו כי כשהוא נוגע בענין אחד אגב אורחיה מביא כל מה שנמשך מאותו ענין שו"ת מוהרש"ך ח"ד סי' ס"ב:

כט

היכא דפליג הרשב"ץ על הרשב"א ראוי לפסוק כהרשב"ץ דבתרא הוי כנה"ג ח"מ סי' שפ"ו הגהות הב"י אות ח"י:

ל

ראבי"ה הוא אבי העזרי הוא אביאסף מהר"י מינץ ז"ל סי' י' ומהר"י קארו ז"ל בתשובותיו סי' י"ד מדיני נישואין מפקפק בזה כ"כ הכנה"ג בשלהי כללי הפוסקים ואני המך מצאתי להב"ח בי"ד סי' קמ"ט שכ' כדברי מהר"י מינץ וע"ש ט"ז ס"ק ך' וכן ראיתי להר"ב קורא הדורות דף ט"ו א' שכ' שאין דברי מוהריק"א נראין לו בענין זה ע"ש:

לא
אנו נוהגים לפסוק כמוהר"ם וכן מנהג האשכנזים מהר"י מינץ ז"ל סי' ז' וההגהות דהלכות חמץ ומצה כתבו דהלכה כמהר"ם ז"ל בכל מקום מפני שהוא בתראה והיה יודע דעת כלם:

לב
מהרי"ל קשיש טובא ממוהר"י קולון הוה ואפשר שנולד מהרי"ק אחרי פטירת מהרי"ל שהרי מהרא"י בעל תה"ד היה בחור וילד בזמן מהרי"ל ועדיין לא נסמך בשם מורנו בזמן שכבר היה מהרי"ל מופלג בחכמה וזקנה ורב מפורסם בפני דורו ומהרא"י היה שואל תורה ממהרי"ל כתלמיד מובהק ומהרי"ל משיב לו כרב מובהק וגדול ומוהרי"ל הוא הוא הגדול שמביא מהרא"י פעמים רבות בס' תה"ד גדול א' כ' בתשובה וכו' ומהר"ר אליה פראג ומהר"ר ישראל ברונא הם היו בחורים בזמן שמהרא"י כבר היה רב מפורסם וגדול בחכמה וזקנה וביחוד מהר"ר ישראל ברונא נסמך ממהרא"י וממהר"י וייל בשם מורנו כידוע ומבואר בתשובותיו והנה מהר"ר ישראל ברונא היה בן גילו של מוהרי"ק והיו כותבים זה לזה כחברים המתוכחים זה עם זה בהלכה וכל זה ברור בתשובותיהם אלה הדברים אשר דבר הרב הגדול מוהר"ר צבי בתשובותיו סי' קכ"ד:

לג
אין לדקדק כ"כ בדברי מהרי"ל וחי נפשי כי הדקדוק הוא מלאכה של בטלה ויגיעה לריק כי הוא לא כ' העניני' כל כך בדקדוק והורק מכלי אל כלי כמ"ש הוא עצמו בהקדמה על כן לא עמד טעמו בו חוט השני סי' ל"א:

לד
הוא מהרי"ל הוא מהר"י מולין הוא מהר"י סג"ל כן מצאתי בהקדמת ס' מנהגי מהרי"ל ע"ש:

לה
רבינו עובדיא מפרש המשניות היה מפורסם בחכמה וראש לכל רבני ירושלים והוא היה תלמיד אשכנזים וראה את כל דברי הראשונים כי היה אחרון בזמן כי אין לו מ' שנה שנתבקש לישיבה של מעלה רדב"ז סי' ק"ח וע"ע שם לקמן שכ' שכל חכמי צרפת וספרד ואשכנז שבירושלים היו יושבים לפניו כפופים לו:

לו
יש לתמוה על רבינו עובדיא מברטנורא כשיפרש איזה פירוש במשנה דלפי האמת לא קאי הכי בגמ' לפי המסקנא רק הוא לפי הס"ד שעם היות שכן דרך רש"י ז"ל בהרבה

מקומות לפרש המשנה כס"ד דבגמ' היינו משום דדרך פירושו כסדר המשנה שבגמ' וראוי הוא להבין המשנה כס"ד טרם בואו למסקנא דגמ' אבל פי' הרע"ב בסדר המשנה בלא גמ' ראוי ונכון שיפרש כמסקנא דשמעתא תי"ט פ' ב' משנה ופ' ט' דיבמות משנה ג' ופ' א' דב"ק משנה ב' ופ"ט דמנחות משנה ד' ופ' ב' דנדה וכ"כ הרב שושנים לדוד בפ' ג' דזבחים משנה ושם ספ"ט ופרק ד' דחולין ומשנה למלך דף כ' ד' וכ' הכ"מ ספ"ח מה' מעשר שני שדרכו לימשך אחר פי' ר' שמשון:

לז

הרב בעל תה"ד הוא עצמו סידר שאלותיו ולא ששאלוהו אחרים כ"כ השפתי כהן בי"ד סי' קנ"ו ס"ק ך' והט"ז שם סי' שכ"ח ס"ק ב' והר"ב בתי כהונה בב"ד דף מ"ט ד':

לח

רוב הגהותיו של מוהריק"ש הם לקוחים מס' הב"י שו"ת גנת ורדים חי"ד כלל א' סי' ג':

לט

קרוב לודאי שהרד"ך ז"ל לא ראה תשוב' הריב"ש שלא נדפסו בזמנו שו"ת גנת ורדים חלק א"ה כלל ג' סי' ו' וע"ש סי' ח"י ורבו של הקלעי היה כמו שנראה בקלעי דף פ"ב ב':

מ

במצרים נהגו לפסוק כמהרדב"ז ומוהריק"ש ז"ל אף שהוא נגד הרמב"ם שו"ת גנת ורדים חח"מ כלל ג' סי' כ"ט:

מא

כבר נודע כחו של הרב הגדול בעל חלקת מחוקק בהוראה כי גדול הוא כאשר אבותי הקדושים נ"ע סיפרו לי וביחוד אבא מארי הרב ז"ל הרבה לספר באזני מעוצם גדולת הרב נ"ע אשר על כן אין לזוז מדבריו שו"ת מהר"ר צבי אשכנזי סי' קכ"ד וע"ש סי' קמ"ה:

מב

בעל מגן דוד ובעל מגן אברהם לא עשו מהדורא בתרא ולכך לשונם מגומגם מאד גם טעו ולא חשו לקמחייהו בכמה מקומות בדברים קלים כבודם במקומם מונח וכתבתי עליהם כמה קונטריסים חוות יאיר ר"ס ט' וע' בס' יד אהרן על א"ח סי' ל"ב שכ' שהמגן אברהם לא היה רואה דברי הפוסקים במקומן:

מג

לא ילך אדם אחר ספר בנימין זאב אם לא שידקדק היטב בסוגיות התלמוד והפוסקים כי כל דבריו הם גנובים ולא הבין הפשט ים של שלמה על קמא פ"ח סי' ע"ח והרב עזריאל דיינא בתשובותיו כ"י כ' בחלק ב' סי' קפ"א שהוא ז"ל גזר חרם על בעל בנימין זאב שלא

יורה עוד את בנ"י בשום הוראה ושלא יקרא בס' תורה בשם מורנו ושהסמוכים מידו יהיו כחגבים ע"כ וע' עוד שו"ת זקן אהרן סי' קצ"ח שהטיח דברים קשים עליו ולא כתבתי דברים אלו אלא מפני שיש נפקותא לענין דינא היכא דפליג עם איזה פוסק רשום ומוחזק אצלנו לרב ועצום וע' כנה"ג י"ד סי' ס"ד הגהות הטור אות כ"ג:

מד

אין ספק דשלטי הגבורים שהיה בזמן רבינו מוהריק"א או קודם אליו מעט לא נתפשט ספרו בזמנו והראיה שבשום מקום אינו מזכירו וגם חידושי ריא"ז לא נתגלו לו לרב ז"ל שכנה"ג א"ח סי' קפ"ח הגהות הב"י אות ו':

מה

הכלבו רגיל בהרבה מקומות לכתו' סתם דברי סמ"ק והגהותיו מרן בב"י א"ח סי' ט' וכ' הרב החביב בספר דינא דחייא ח"ב דף פ"ד ג' דעל הסתם דרך הסמ"ק כדרך הסמ"ג:

מו

חבור הכנה"ג על א"ח חברתיו בקושטאנטינא שהם מתנהגים ע"פ הש"ע ואינם חוששים כלל מספר המפה והלבוש ולכן לא חשתי להזכירם אמנם חלק ח"מ חברתיו בתירייא שהם מתנהגים ג"כ ע"פ ספר המפה והלבוש ולכן אני מזכירם שם וכן בשכנה"ג על א"ח דברי הכנה"ג עצמו בתשובותיו סימן כ"ד וע"ש:

מז

שמעתי משם החכמים שקבלה היה להם שהר"ב לחם משנה לא היה לו כתיבת מרן בכ"מ בחלק ראשון בני שמואל שנדפס מחדש ריש דף קכ"ו:

סליקו כללי הפוסקים. בעזרת האל שוכן שחקים: